

คู่มือการนำเสนอ
แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม
และแหล่งมรดกทางธรรมชาติ
เป็นแหล่งมรดกโลก

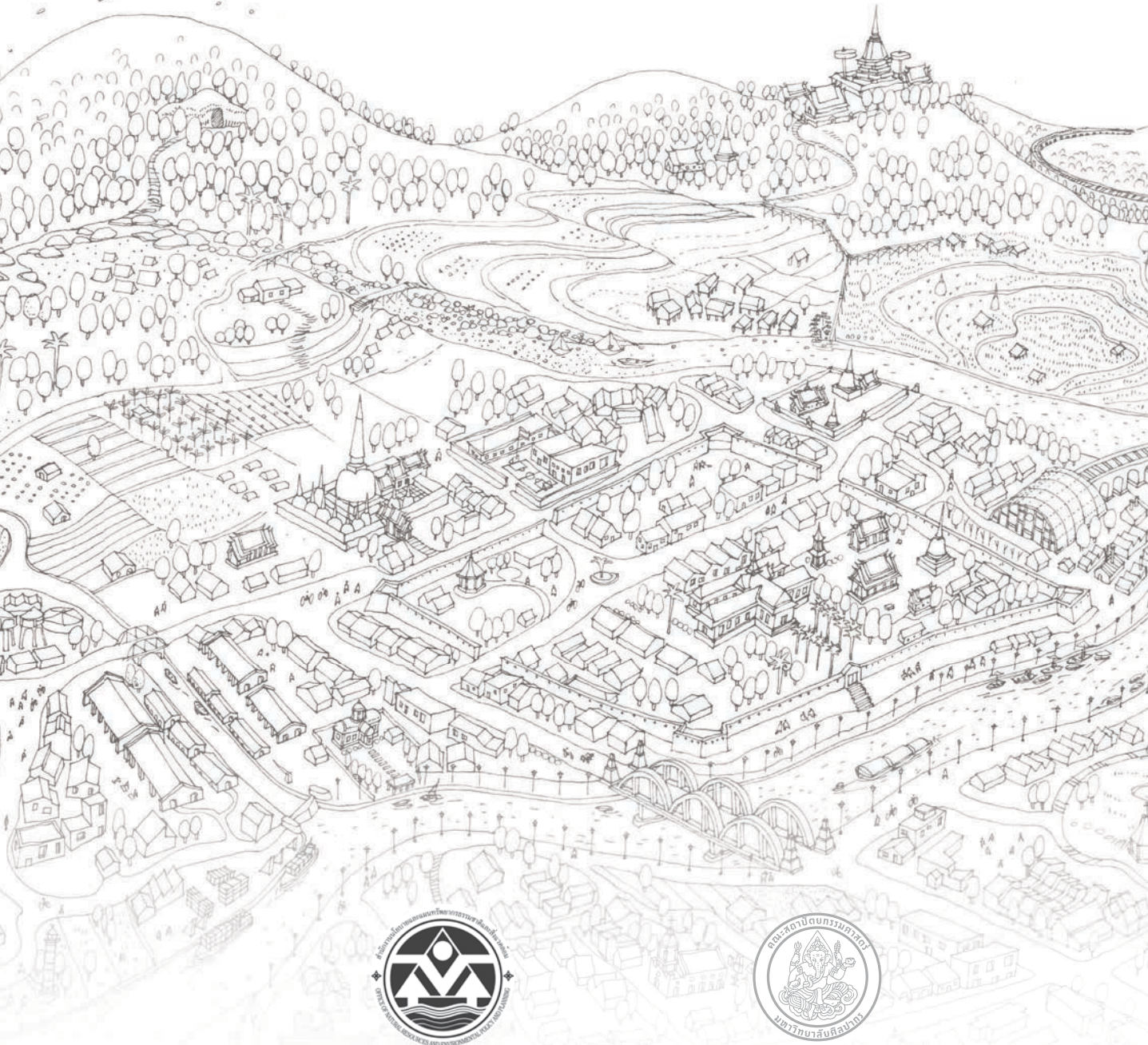
สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คู่มือการนำเสนอ

แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และ แหล่งมรดกทางธรรมชาติ เป็น แหล่งมรดกโลก

สำนักงานนโยบายและ
แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

คู่มือการนำเสนอ

แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และ แหล่งมรดกทางธรรมชาติ เป็น แหล่งมรดกโลก

■ จัดทำโดย

กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระราม 6
แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0 2265 6585 โทรสาร 0 2265 6586

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนนหน้าพระลาน แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

■ เรียบเรียง

ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ - อิศรชัย บุรณะอรุณ
นันทวรรณ ม่วงใหญ่ - อิศรชัย บุรณะอรุณ -
กุลพัชร เสนิงค์ ณ อยุธยา - ปัทม วงศ์ประดิษฐ์
ปฏิพล ยอดสุรางค์ - ปาริฉัตร พรหมสวัสดิ์
ทรงวาด สุขเมืองมา - วรพจน์ บุญความดี - จิรวัดน์ ทศตะ

■ กองบรรณาธิการ

อิสรชัย บุรณะอรุณ
กุลพัชร เสนิงค์ ณ อยุธยา
กุลพัชร เสนิงค์ ณ อยุธยา - อิศรชัย บุรณะอรุณ
ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ - อิศรชัย บุรณะอรุณ

■ ออกแบบรูปเล่ม

อิสรชัย บุรณะอรุณ

■ ภาพปก

500 เล่ม

■ ภาพกราฟิก

■ ภาพถ่าย

■ ภาพถ่ายมุมสูง

■ จำนวนพิมพ์

■ พิมพ์ที่

อี.ที.พัลลิกซ์ ซ.ลาดพร้าว 101 แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร, 10240
มีนาคม พ.ศ.2561

■ พิมพ์ครั้งแรก

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม. คู่มือการนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม
และแหล่งมรดกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดกโลก. 2561

1. มรดกโลก

2. World Heritage

ISBN 978-974-641-690-0

คำอธิบายภาพปก

“แหล่งมรดกโลก” ถือเป็นมรดกของมนุษยชาติ จำแนก
ได้เป็น “แหล่งมรดกทางธรรมชาติ” “แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม”
และ “แหล่งมรดกแบบผสม” จากคุณลักษณะดังกล่าวจึงนำมาสู่การ
สร้างสรรค์ภาพประกอบ เพื่อแสดงถึงการดำรงอยู่ของมนุษยชาตินั้น
ย่อมมีความสัมพันธ์กับมรดกทั้งทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม และ
เมื่อนุษย์มีการตั้งถิ่นฐานลงหลักปักแหล่งโดยการปรับตัวสัมพันธ์
กับทรัพยากรทางธรรมชาติ มนุษย์ย่อมมีการออกแบบสร้างสรรค์
ประเภทต่างๆ เพื่อจรรโลงให้ชีวิตมีความปกติสุขในบริบทแวดล้อม
อันมีลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งนั้นๆ กลายเป็นสภาพแวดล้อม
สรรค์สร้างทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ และทรงคุณค่าในมิติต่างๆ
และมีหลายแหล่งที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลจนได้รับการ
ยกย่องเป็น “แหล่งมรดกโลก”

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ปรึกษา

1. ดร.รวิวรรณ ภูริเดช	เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. พุฒิพงศ์ สุรพฤกษ์	รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. อินทิรา เอี่ยมฉัตร	ผู้อำนวยการกองจัดการสิ่งแวดล้อม
ธรรมชาติและศิลปกรรม

คณะกรรมการกำกับโครงการ

1. กรพินธุ์ พยัคฆประการณ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
2. ศิริชัย เรืองฤทธิ์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
3. มณฑนา ศิริวรรณ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
4. สวนิต เทียมทินกฤต	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
5. วรนิจ ไกรพินิจ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
6. ทิพาวรรณ รักสงบ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
7. จารุพันธ์ ชุ่มจิตต์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1. ดร. เกรียงไกร เกิดศิริ	หัวหน้าโครงการ
2. ผศ.ดร. สุพิชชา โตวิชัย	ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วม
3. กุลพัชร เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา	ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วม
4. กีก้อง เสือดี	ผู้เชี่ยวชาญด้านนิเวศวิทยา
5. อิศรชัย บุรณะอรจัน	ผู้เชี่ยวชาญด้านนิเวศวิทยา
6. ดร. ปฏิพล ยอดสุรางค์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์และการจัดการ
วัฒนธรรม
7. ปัทม วงศ์ประดิษฐ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์และการจัดการ
วัฒนธรรม
8. ปาริฉัตร พรหมสวัสดิ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการการท่องเที่ยว
9. ทรงวาด สุขเมืองมา	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการการท่องเที่ยว
10. วรพจน์ บุญความดี	ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
11. ผศ. เด่น วาสิกสิริ	ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ (ด้านการแปล)
12. ดร.นันทวรรณ ม่วงใหญ่	ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ (ด้านการแปล)

ภูเขา Mountain
ถ้ำ Cave
ป่า Forest
วัด Temple
นาขั้นบันได Rice Terrace

น้ำตก Waterfall

แก่ง Rapid

ลานกิจกรรม Public Spaces for Festivities

ตลาด Market Place

ศาลเจ้า Shrine

มรดกสายคลอง Heritage Canals

ทะเล Sea

แม่น้ำ River

มัสยิด Mosque

ย่านประวัติศาสตร์ Historic Area

หมู่บ้าน
village

វិចិត្រសិលា
Sacred Temple

ภูเขาศักดิ์สิทธิ์
Sacred Mountain

ทุ่งนา - ทุ่งไถ้ง
 Shelter in
 Agricultural Landscape

Water Management System

เรือนพื้นถิ่น
Vernacular House

ระบบขนส่งสาธารณะ
Public Transportation

มรดกทางอุตสาหกรรม
Industrial Heritage

คูเมือง - กำแพงเมือง
City moat - Rampart

พระราชวัง Palace

สวนพฤกษศาสตร์
Botanical garden

ប្រសាទ
Church

สะพานประวัติศาสตร์
Historic Bridge

ห้องแถวการค้า
Shophouse

ถนนประวัติศาสตร์
Historic Road

ຈຸດຫມາຍຕາ
Landmark

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองเกี่ยวเนื่อง
(Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns)
ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในปีพ.ศ.2534 | ค.ศ.1991
โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้อที่ 1 และ 3

แหล่งมรดกโลกเป็นสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ โดยมีรัฐภาคีสมาชิกที่แหล่งมรดกโลกดังกล่าวที่ตั้งอยู่ทำหน้าที่เป็นผู้ปกป้องรักษาให้คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลนั้นดำรงอยู่คู่กับแหล่งมรดกโลกเพื่อเป็นต้นทุนอันสำคัญของมนุษยชาติในการเรียนรู้ นอกจากนี้ แหล่งมรดกโลกยังมีคุณประโยชน์ในด้านต่างๆ มากมาย อาทิ คุณค่าด้านสังคมวัฒนธรรม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนความภาคภูมิใจของผู้คนทั้งในรัฐภาคีสมาชิก และมนุษยชาติ

จากคุณค่าดังกล่าวมาซึ่งเปี่ยมคุณค่า สำนักรงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะหน่วยงานกลางอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก เล็งเห็นความสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติให้กับทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกโลกอย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ กระบวนการเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น มีขั้นตอนที่มีรายละเอียดจำนวนมาก และมีความซับซ้อน ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานในทุกระดับทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ และยังใช้เวลานานกว่าจะสัมฤทธิ์ผล และเมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแล้ว ยังต้องมีการบริหารจัดการเพื่อธำรงรักษาคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลตามที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก และมีการประเมินสถานภาพของแหล่งตามช่วงเวลาที่กำหนด

ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง สำนักรงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงจัดทำหนังสือ “คู่มือการนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดกโลก” เพื่อเป็นกลไกในการเผยแพร่และขยายต่อองค์ความรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ภายใต้อำนาจ “โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก หรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่มีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลอย่างยั่งยืน”

สำนักรงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า “คู่มือการนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดกโลก” จะเกิดประโยชน์แก่ทุกภาคส่วน ในการปกป้องคุ้มครองแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ ตลอดจนการเตรียมการนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแห่งใหม่ของประเทศต่อไป

สำนักรงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“นครประวัติศาสตร์อยุธยา (Historic City of Ayutthaya)” ประเทศไทย
ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปีพ.ศ.2534 |
ค.ศ.1991 มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 3

บทนำ

แนวคิดการอนุรักษ์มรดกของมนุษยชาติและการจัดการมรดกโลก	12
ประเภทของแหล่งมรดกโลก	20
คุณลักษณะของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม	37
ประโยชน์และความสำคัญของการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก	52

บทบาท และหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานระดับนานาชาติ	56
หน่วยงานระดับชาติ	61

แนวคิดหลักในการนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติเป็นแหล่งมรดกโลก

แนวคิดคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)	68
เกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลก (World Heritage Criteria)	70
ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)	73
ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)	75
การปกป้องคุ้มครองและการบริหารจัดการ (Protection and Management)	77

การขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)

ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)	80
การกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการนำเสนอ (Core Zone)	84
และพื้นที่กันชน (Buffer Zone)	
การศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study)	87

การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก	90
การเสนอเพื่อรับการพิจารณาภายใต้ความเร่งด่วน	100
การช่วยเหลือหรือการร้องขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการมรดกโลก	101

กระบวนการประเมินขององค์กรที่ปรึกษา

กระบวนการประเมินขององค์กรที่ปรึกษา	104
กระบวนการประเมินของ ICOMOS ในการประเมินมรดกทางวัฒนธรรม	107
กระบวนการประเมินของ IUCN ในการประเมินมรดกทางธรรมชาติ	111
บัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย	119
การเพิกถอนแหล่งมรดกโลกออกจากบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก	128

แหล่งมรดกโลก และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของประเทศไทย

แหล่งมรดกโลกในประเทศไทย	132
แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ของศูนย์มรดกโลก	137
รายชื่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของประเทศไทย	139

มรดกโลก

โลกใบนี้เป็นมรดกของเราทุกคน
โลกใบนี้เป็นของฉัน และในขณะที่เดียวกันก็เป็นของเธอ และพวกเรา
มาเกิดพวกเรา มาร่วมดูแลโลกนี้ให้ดี เพื่อประโยชน์ของนานาชาติในอนาคต
ผืนน้ำอันสงบนิ่งของทะเลสาบวิกตอเรีย น้ำตกวิกตอเรียที่ยิ่งใหญ่
และลำนำตานูบที่สง่างาม แลทมูมวลสกุณา
และความคดเคี้ยวของสายธารามิสซิสซิปปี และมีสุริ
ฉันเงยหน้าขึ้นมอง ฉันมองเห็นสิ่งใด และสิ่งใดที่ฉันมองเห็น
ฉันแลเห็นความงดงามของภูมิทัศน์ และซากปรักหักพังของป้อมปราการแห่งซิมบับเว
ฉันแลเห็นความลึกลับแห่งพีระมิดแห่งอียิปต์ ในดินแดนแห่งฟาโรห์ทั้งหลาย
ฉันเห็นความเก่าแก่ของปราการแห่งเยรูซาเล็ม และความยิ่งใหญ่แห่งกำแพงเมืองจีน
ฉันเงยหน้าขึ้นมอง ฉันจึงได้เห็น
เทือกเขาดราเคนสเบิร์กที่ทรงพลัง
ความสูงชันของผาตั้งแห่งมูซินด้า
ทั้งเทือกเขาติมาลีย และอูราลแห่งรัสเซีย
ฉันเฝ้านับยอดเขาร็อกกีแห่งแคนาดา และต้นตากับยอดเขาดลิมนจาโร
โอ้ เธอและฉัน แลผู้คนทั้งหลายผู้อยู่อาศัยในที่แห่งนั้น
โลกใบนี้เป็นมรดกของเราทุกคน
เป็นสมบัติที่พวกเราทั้งหลายต้องพิทักษ์
โปรดอย่าทำร้าย มรดกของเราทั้งหลาย
โปรดอย่าทำร้าย ความงดงามของทัศนียภาพ และขุนเขา
โปรดอย่าทำร้าย อุทยานธรรมชาติ และชีวิตทั้งหลายที่อิงอาศัย
และอย่าทำร้ายพงไพรแห่งดองโก และอะเมซอน
โปรดพิทักษ์รักษามรดกโลกของเราทุกคน

แนวคิดการอนุรักษ์มรดกของมนุษยชาติ และการจัดการมรดกโลก¹

มนุษยชาติเดินทางผ่านกาลเวลามายาวนาน นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ยุคโบราณเหล่านั้นยังตั้งถิ่นฐานสัมพันธ์กับธรรมชาติและระบบนิเวศอย่างใกล้ชิด จวบจนกระทั่งสมัยประวัติศาสตร์มนุษย์สั่งสมประสบการณ์ เรียนรู้ และเริ่มต้นสร้างวัฒนธรรมมาจนกระทั่งปัจจุบันสมัยของพวกเรา

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเดินทางผ่านประสบการณ์มาอย่างยาวนานและมีพัฒนาการก้าวหน้าในหลากหลายมิติ ประวัติศาสตร์ดังกล่าวมีทั้งช่วงเวลาที่น่าบันทึกจดจำ เนื่องจากเต็มไปด้วยสันติภาพและก่อให้เกิดทั้งการสร้างสรรคและการพัฒนา ทว่าในขณะเดียวกันนั้นเองในหน้าประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติก็ยังเต็มไปด้วยความขัดแย้งและการสงคราม ซึ่งน่าสนใจว่าโลกสองมุมคู่ตรงข้ามหน้ามือและหลังมือดังกล่าวนี้เกิดขึ้นด้วยมนุษยชาติเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ มนุษย์ในฝั่งตะวันตกนับตั้งแต่ยุคโบราณมีพัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องด้วยเกิดจาก “การตั้งคำถาม” และ “การแสวงหาความจริง” เช่นนั่นเอง จึงทำให้วัฒนธรรมของโลกในฟากตะวันตกเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วในทางวัตถุ จากปรัชญาของลัทธิโสกราตีสที่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และให้ความหมายของการกำเนิดสรรพสิ่งว่าเป็นหน้าที่ของพระผู้เป็นเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ทว่าได้มีความเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดไป อันเนื่องมาจากการตั้งคำถามที่พัฒนาไปสู่ปรัชญาทางความคิด และถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติออกไปจากการอธิบายเหตุและผล จนเกิดการพัฒนาวិทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปอย่างก้าวกระโดด และนำโลกเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะผลพวงจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม และการแสวงหาทรัพยากรเพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว

ในช่วงร้อยปีที่ผ่านมา มนุษยชาติได้สูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมจำนวนมากด้วยสาเหตุแห่งสงคราม เนื่องจากสงครามในโลกสมัยใหม่นั้นมีอานุภาพทำลายล้างมากกว่าสงครามในโลกยุคโบราณหลายเท่าตัวนัก เมืองประวัติศาสตร์ในยุโรปจำนวนมากได้รับผลกระทบจากภัยสงครามโลกครั้งที่ 1 อาทิ ปารีส ลอนดอน เป็นต้น รวมทั้งในคราวสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่คู่ขัดแย้งกว้างขวางส่งผลกระทบไปทั่วทั้งโลก ซึ่งมีเมืองประวัติศาสตร์ในยุโรป เอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้รับผลกระทบอย่างมาก เช่น เมืองต่างๆ ในโปแลนด์ที่พังทลายลงเป็นจำนวนมากจากสงครามโลก² เมืองอิโรชิมาได้สิ้นสูญลงด้วยภัยจากสงครามและปรมาณูในครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมทั้งเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เมียนมา ที่ได้สูญเสียพระราชวังมณฑลพะล่ายลงจากการโจมตีทางอากาศในสงครามด้วย

¹ ปรับปรุงเพิ่มเติมจาก เกรียงไกร เกิดศิริ, *สังวาลย์มรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป: การศึกษาโลจิสติกส์การท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาการเชื่อมโยง* โดยให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร 2559. หน้า 75-83.

² Anthony M. Tung. *Preserving the World's Great Cities: The Destruction and Renewal of the Historic Metropolis*. New York: Three Rivers Press. 2001.

ภาพถ่ายเก่าแสดงพระราชวังกรุงวอร์ซอว์ (Warsaw Royal Palace) ไปแล่นต์ที่ได้รับความเสียหายอย่างใหญ่โตหลังจากเหตุสงครามโลกครั้งที่ 2

นอกจากมรดกสถาปัตยกรรมแล้ว มรดกศิลปะก็ยังคงถูกคุกคามจากสงครามด้วยเช่นกัน ภาพทหารกำลังขนงานศิลปะ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

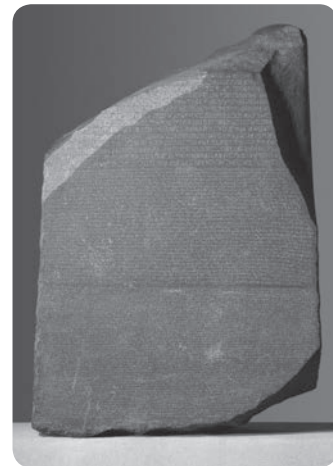
ที่มา: National Archives and Records Administration (NARA)

จากผลกระทบจากสงครามอันเป็นประวัติศาสตร์บาดแผลของมนุษย์ที่ไม่น่าจดจำ ด้วยได้ทำลายล้างผู้คน ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรม ทว่าจำเป็นต้องบันทึกไว้เป็นบทเรียนเพื่อแสวงหาวิธีในการป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายนั้นเกิดขึ้นอีกในหน้าประวัติศาสตร์มนุษยชาติ

ไม่แต่เพียงสงครามในระดับมหัพภาคที่ส่งผลกระทบต่อความเสียหายให้กับมรดกทางวัฒนธรรม สงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นในที่ต่างๆ ที่บ่อยครั้งที่ได้ยึดเอาแหล่งมรดกทางสถาปัตยกรรมเป็นหลักประกันซึ่งได้รับผลกระทบมากมาย นอกจากนี้ สภาการณ์ที่ไร้ระเบียบภายใต้ผลกระทบจากสงครามยังนำพาให้เกิดการโจรกรรมโบราณวัตถุจากโบราณสถานที่ถูกทิ้งร้างอีกด้วย

สภาการณ์สงคราม และการไร้สันติภาพทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิต และทรัพย์สินจำนวนมาก เหตุอันควรวิตกกังวลดังกล่าวนำมาซึ่งการกำหนดทำที่ระหว่างกันของนานาชาติอารยประเทศในช่วงเวลาภายใต้สภาวะแห่งสงคราม ทั้งนี้ เมื่อสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยได้เริ่มต้นการร่างอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับใหม่ขึ้น

รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกแห่งมนุษยชาติ ซึ่งเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับหนึ่งที่จัดทำขึ้นเพื่อพิทักษ์มรดกของมนุษยชาติในสภาการณ์แห่งสงคราม ซึ่งเริ่มต้นครั้งแรกใน วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2497 | ค.ศ.1954 นั่นคือ “อนุสัญญาสำหรับการคุ้มครองสมบัติทางวัฒนธรรมในกรณีที่มีความขัดแย้งทางอาวุธ (the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict)” ซึ่งรู้จักกันในนามของ “อนุสัญญากรุงเฮก ปีค.ศ. 1954 (1954 Hague Convention)” โดยมีพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสมบัติทางวัฒนธรรมซึ่งไม่ว่าจะเป็นของผู้ใด นับตั้งแต่ใครคนใดคนหนึ่ง ได้สร้างสรรค์งานขึ้นนั้นและเผยแพร่สู่สาธารณะ นั่นก็คือความเสียหายที่เกิดขึ้นกับมรดกทางวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติ”³ ซึ่งการให้นิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวมานั้นได้ครอบคลุมถึงมรดกสิ่งสรรค์สร้างที่ “เคลื่อนย้ายได้ (movable)” ซึ่งหมายถึงผลงานการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากความสนใจในแง่ของประวัติศาสตร์และสุนทรียภาพ, ผลงานศิลปะ, ตัวอย่างหรือสิ่งสะสมทางวิทยาศาสตร์, หนังสือ หรือเอกสารจดหมายเหตุที่สำคัญ หรือแม้กระทั่งผลลัพธ์ของการทำซ้ำสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น และ “สิ่งเคลื่อนย้ายไม่ได้ (immovable)” อันได้แก่ สถาปัตยกรรมที่เป็นอนุสรณ์ที่มีคุณค่าทางศิลปะและประวัติศาสตร์ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือประชาชน; แหล่งโบราณคดี; ย่านอาคาร⁴ เป็นต้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าอนุสัญญากรุงเฮกที่ลงสัตยาบันกันนั้นแม้จะมีเป้าหมายที่จะคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ แต่ทว่าก็จะครอบคลุมเฉพาะ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)” ได้เท่านั้น

จารึกโรเซตตา (Rosetta Stone)
อันเป็นหัวใจสำคัญในการทำ
ความเข้าใจภาษาอียิปต์โบราณ
ที่มา: British Museum

³ Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention 1954. Hague: UNESCO. 1954. P.8.

⁴ เพิ่งอ้าง.

และก็เป็นเงื่อนไขขดกลางเฉพาะระหว่างรัฐ ในการนี้จะเห็นได้ว่า ในแง่ของสงครามกลางเมือง หรือสงครามภายในที่อยู่นอกเหนือจากข้อตกลงระหว่างรัฐ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม หรือสถานที่เก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติก็ถูกทำลายลงอยู่ดี

ย้อนกลับมาถึงอีกเหตุปัจจัย ในการที่โลกตะวันตกได้เข้าครอบครองพื้นที่อื่นๆ เพื่อแสวงหาทรัพยากรมาเข้าสู่กระบวนการผลิต รวมทั้งการแสวงหาตลาดที่มีผู้บริโภคเพื่อให้กระจายสินค้าออกไปได้ในวงกว้าง ซึ่งหมายความว่าความมั่งคั่งมาให้ผู้ผลิตและผู้ค้า ในขณะเดียวกันการเปิดตัวเพื่อแสวงหาทรัพยากรก็ทำให้ผู้คนในโลกฟากตะวันตกกลายเป็นผู้วางระเบียบโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้การค้นพบสิ่งต่างๆมากมาย ทั้งที่หลายสิ่งหลายอย่างเป็นความรู้เก่าแก่ที่ถูกคิดค้นโดยผู้คนอีกกลุ่มหนึ่งมาอย่างยาวนานแล้ว รวมไปถึงในบางพื้นที่ยังก็เป็นแหล่งที่มีสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่โต จนทำให้ผู้ไม่ได้เข้าร่วมรกรากวัฒนธรรมกับเจ้าของพื้นที่ยกให้เป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่มีข้อกังขาว่ามนุษย์หรือผู้ใดสร้าง สำหรับพื้นที่แรกๆ ของซีกโลกฟากตะวันออกที่ทำให้ชาวตะวันตกรู้สึกพิศวงคงหนีไม่พ้นพื้นที่แอฟริกาและเอเชีย โดยเฉพาะอารยธรรมอียิปต์ที่นอกจากจะมีการก่อสร้างมหาพีระมิดขนาดใหญ่ ยังมีความลับในวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้คนในโลกซีกตะวันตก เช่น การทำมัมมี่ เป็นต้น เพราะฉะนั้นเมื่อชาติมหาอำนาจตะวันตกเข้าครอบครองพื้นที่ต่างๆ ด้วยความแตกตื่นสงสัยและความใคร่รู้จึงมีการทำการศึกษา มรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ อย่างลึกซึ้ง และในหลายกรณีที่ผู้คนในดินแดนต้นกำเนิดของวัฒนธรรมเหล่านั้นได้หลงลืมวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไปแล้ว แต่การศึกษาอย่างลึกซึ้งในชั้นหลังก็ได้ไขปัญหาต่างๆ ได้มากมาย อาทิเช่น การอ่านจารึกอียิปต์จากศิลาจารึกโรเซตต้า (Rosetta Stone) ที่ช่วยไขปัญหาเรื่องความหมายของอักษรลึกลับอียิปต์ได้ ทว่าความใคร่รู้และความใคร่ที่จะครอบครองความรู้ของชาวตะวันตกในอดีตนั้นได้นำพามาสู่การเคลื่อนย้ายผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติไปเก็บรักษายังดินแดนบ้านเกิดเมืองนอนของตนเพื่อการศึกษา บ้างก็เพื่อแสดงให้คนในชาติของตนเห็นว่าพื้นที่ที่รัฐของตนแผ่ขยายอำนาจเข้าไปปกครองยังดินแดนอันไกลโพ้นนั้นมีวิถีวัฒนธรรมอย่างไร ซึ่งในปัจจุบันนั้นแนวคิดดังกล่าวนี้ไม่อาจเป็นที่ยอมรับได้แล้ว

จากมูลเหตุดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ความตื่นตัวในการแสวงหาความรู้ของโลกตะวันตก นำพามาซึ่งการเดินทางท่องเที่ยว การเรียนรู้ และมีปลายทางเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนด้วยวิธีการต่างๆ โลกอันแสนไกลที่ชาวตะวันตกหลงใหลเห็นจะหนีไม่พ้นดินแดนที่ครอบครองวิถีวัฒนธรรมที่ลึกลับในโลกอดีต คือ “อียิปต์” ซึ่งพื้นที่แห่งนี้เองได้กลายมาเป็นหมุดหมายสำคัญของบันไดก้าวแรกสู่แนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมภายใต้ความร่วมมือในระดับนานาชาติ กล่าวคือ ในราวพ.ศ. 2497 | ค.ศ.1954 กระแสในการพัฒนาด้วยการสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่โดยมีนัยเพื่อการชลประทานของ “เขื่อนสูงอัสวาน (Aswan High Dam)” ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นได้รับแนวคิดจากการพัฒนาขึ้นหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในโลกฟากตะวันตกที่ทำให้เกิดการสร้างและเพิ่มพูนปัจจัยในการผลิตให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การเกิดขึ้นของเขื่อนอัสวานในครั้งนั้น ได้ก่อให้เกิดทะเลสาบเหนือเขื่อนผืนใหญ่มหึมาท่วมทับหุบเขาแห่งลุ่มน้ำไนล์ตอนบน และท่วมทับเหนือแหล่งโบราณคดีจำนวนมากมายังไม่มีการสำรวจต้องจมหายไปได้บาดาลตลอดกาล

การตัดสินใจเลือกที่จะคงรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมบนพื้นที่กับการสร้างความเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ ซึ่งหยิบยืมคำว่า “พัฒนา” มาใช้อธิบายนั้น ดูเหมือนจะเป็นคู่ตรงข้ามกันมาโดยตลอด และเกือบทุกครั้งสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่จะบรรจบลงที่การเปลี่ยนแปลงมากกว่าการรักษา ทว่ากรณีศึกษาของการสร้างเขื่อนอัสวานนั้นแม้ว่าจะเลือกยืนอยู่ข้างความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีความหวังว่าความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นจะสามารถสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ผู้คนได้ แต่ทว่าก็ได้ทอดทิ้งแหล่งโบราณคดีใน “วัฒนธรรมนูเบีย (Nubia)” ซึ่งมีอายุราว 3,500 ปี ก่อนคริสตกาลให้จมอยู่ใต้โลกบาดาล

กล่าวคือ ในปีพ.ศ.2502 | ค.ศ.1959 รัฐบาลอียิปต์และซูดานได้ตระหนักถึงผลกระทบที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อ “มหาวิหารอัมบูซิมเบล และไฟเล (The Temple Complexes of Abu Simbel and Philae)” จึงได้ดำเนินการร้องขอความช่วยเหลือจากนานาชาติผ่าน “องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)” หรือที่เรียกชื่อย่อว่า “ยูเนสโก (UNESCO)” ทั้งนี้ ต่อมาในปีพ.ศ.2503 | ค.ศ.1960 ผู้อำนวยการสามัญขององค์การยูเนสโกได้เรียกร้องให้รัฐภาคีสมาชิกเข้าให้ความช่วยเหลือในโครงการรักษาแหล่งโบราณคดีของนูเบีย ซึ่งได้ลงมติให้มีการย้ายมหาวิหารทั้งสองขึ้นไปตั้งไว้บนหน้าผาที่พ้นจากระดับที่น้ำท่วมถึง รวมไปถึงมีการก่อตั้งหน่วยงานความร่วมมือที่มุ่งบริหารจัดการแหล่งอย่างยั่งยืนในมิติต่างๆ รวมถึงการพิพิธภัณฑสถานและการสื่อความหมาย

แม้ว่าโครงการรื้อย้ายแหล่งโบราณคดีมหาวิหารอัมบูซิมเบล และไฟเลในครั้งนั้นจะประสบความสำเร็จอย่างสูง ทว่า ณ วันนี้ หลังจากการประชุมนานาชาติโอโมส ครั้งที่ 15 ณ เมืองซีอาน ประเทศจีน ซึ่งมีประเด็นที่พิจารณาหารือและผลักดันการประกาศแนวทางการอนุรักษ์ที่ว่าด้วยเรื่อง “ที่ตั้ง (Setting)” ออกมา เพราะฉะนั้น ในวันที่ที่กระบวนทัศน์ของการอนุรักษ์มีความเปลี่ยนแปลงไปการไม่พิจารณาหรือย้ายก็กลายเป็นแนวทางที่ไม่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอีกต่อไป⁵

จากหมุดหมายความร่วมมือในระดับนานาชาติที่เกิดขึ้นมาในครั้งนั้นองค์การยูเนสโกได้เล็งเห็นแนวทางประสานความร่วมมือระหว่างรัฐภาคีต่างๆ โดยใช้แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการมรดกของมนุษยชาติร่วมกันเพื่อความยั่งยืน ในการนั้นองค์การยูเนสโกจึงใช้กลไกของธรรมนูญภายใต้ข้อบัญญัติที่กำหนดให้มีการกักในการปกป้องคุ้มครอง การศึกษา ความรู้ และเผยแพร่ความรู้ในการอนุรักษ์และคุ้มครองป้องกันมรดกของมนุษยชาติ โดยการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศในการประชุมใหญ่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติสมัยสามัญ

⁵ ICOMOS. Xi'an Declaration on the Conservation of Setting of Heritage Structures, Site and Ares Adopted in Xi'an, China, by the 15th General Assembly of ICOMOS on 21 October 2005.

ภาพการรื้อย้ายแท่งส่งโบราณคดีมหัศจรรย์อัมบูซิมเบล
ที่มา: Per-Olow Anderson. Forskning & Framsteg 1967

ครั้งที่ 17 ณ กรุงปารีส โดยที่ประชุมมีมติให้ก่อตั้งกลไกในการดำเนินงาน และมีมติรับรอง “อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)” ในวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2515 | ค.ศ.1972 โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณามรดกของมนุษยชาติทั้งมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมการมองโลกอย่างเป็นองค์รวมระหว่าง “มนุษย์” กับ “สิ่งแวดล้อม” ภายใต้แนวคิดของ “มรดกแห่งมวลมนุษยชาติ” แต่ทว่าเมื่อมีการเสนอชื่อแหล่งมรดกโลกนั้นกลับจำแนกออกเป็นแหล่ง “มรดกโลกทางวัฒนธรรม” และ “มรดกโลกทางธรรมชาติ”

ทั้งนี้ คำว่า “มรดกโลก (World Heritage)” มีความหมายถึง “สิ่งที่สืบทอดมาจากอดีตที่ดำรงอยู่กับเราในวันนี้ และเป็นสิ่งที่เราส่งผ่านให้แก่คนในรุ่นต่อไปมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติต่างก็เป็นต้นธารอันไม่อาจทดแทนได้ของทั้งวิถีชีวิตและจิตวิญญาณ”⁶ ทั้งนี้ “มรดก (Heritage)” ไม่ได้เป็นเพียงแค่ของเก่า ไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องราวในหน้าประวัติศาสตร์ ทว่ามรดก คือ รอยประทับทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงอารยธรรมของมนุษยชาติ บ้างแสดงออกถึงเกียรติภูมิและยังปรากฏอยู่มาตั้งแต่ต้นธารเริ่มต้นของการก่อร่างสร้างตัวจนกระทั่งปัจจุบัน”

นอกจากนี้ การเข้าสู่สมัยใหม่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในทุกสังคม แต่ทว่าการเข้าสู่การเป็นสมัยใหม่นั้นต้องไม่ทำให้คุณค่าด้านต่างๆ ของมรดกแห่งมนุษยชาติต้องด้อยค่าลง หากแต่การเข้าเป็นสมัยใหม่มักกลับจำต้องทำให้เกิดการธำรงรักษาคุณค่าของมรดกให้คงไว้โดยให้เป็นตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อเป็นการสร้างเสถียรภาพของสังคมอีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้คนในปัจจุบัน และอนุชนรุ่นหลังต่อไปด้วย

สำหรับ “มรดก” ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ “มรดกที่มีรูปลักษณ์” บ้างก็เรียกว่า “มรดกที่เป็นรูปธรรม” บ้างก็เรียกว่า “มรดกที่จับต้องได้” ซึ่งใช้คำในภาษาอังกฤษว่า “Tangible Heritage” ซึ่งในอดีตนั้นได้ใช้คำว่า “Material” ซึ่งหมายถึงเป็นรูปร่างเป็นวัสดุที่จับต้องได้ และอีกประเภท คือ “มรดกที่ไร้รูปลักษณ์” บ้างก็เรียกว่า “มรดกนามธรรม” บ้างก็เรียกว่า “มรดกที่จับต้องไม่ได้” ซึ่งใช้คำในภาษาอังกฤษว่า “Intangible Heritage” หรือในอดีตใช้คำว่า “Immaterial”

ทั้งนี้ การพิจารณาในประเด็น “มรดก” จะสัมพันธ์กับประเด็นที่ว่าด้วย “พื้นที่” หรือ “แหล่ง” กล่าวคือ มรดกของมนุษยชาติทั้งมวลต้องมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ ทั้งในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม ตลอดจนโครงสร้างชุมชน ทั้งนี้ ในขอบเขตทางพื้นที่ใดๆ ประกอบไปด้วยวัฒนธรรม ประเพณี และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมไปถึงมีองค์ประกอบบางประการที่มีมิติเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับจิตวิญญาณของพื้นที่ ซึ่งหมายถึงว่ามีทั้งมรดกที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

สัญลักษณ์โล่สีฟ้า (Blue Shield) เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ทำให้ทราบว่า สิ่งที่มีสัญลักษณ์นี้ติดอยู่นั้นจะได้รับความคุ้มครองในฐานะมรดกของมนุษยชาติ ดังที่กล่าวไว้ใน ข้อข้อที่ 8 บทที่ 16 และ 17 ในอนุสัญญากรุงเฮก 1954

⁶ <http://whc.unesco.org/en/about>

⁷ เกรียงไกร เกิดศิริ. ล้านนากับการเป็นมรดกโลก. กรุงเทพฯ: อูษาคเนย์. 2553.

ตราสัญลักษณ์ มรดกโลก (World Heritage Logo)

“สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์อันหมายตรงถึงว่า
มรดกทางวัฒนธรรมนั้น จำต้องอยู่ภายใต้
วงล้อมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
โดยไม่อาจแยกขาดออกจากกันได้นั่นเอง”

เส้นวงกลม เป็นตัวแทน ของธรรมชาติ

สี่เหลี่ยม เป็นตัวแทนของ ผลลัพธ์จากการสร้างสรรค์ของมนุษย์

รูปทรงกลม เป็นเครื่องหมายการคุ้มครองโลกเพื่อให้เป็นมรดกแก่มนุษยชาติ

ตราสัญลักษณ์ล้อมรอบด้วยอักษร 3 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ (WORLD HERITAGE)
ภาษาฝรั่งเศส (PATRIMOINE MONDIAL) และภาษาของประเทศนั้นๆ

ตราสัญลักษณ์ “มรดกโลก (World Heritage Logo)” ออกแบบ
โดย Michel Olyff ศิลปินชาวเบลเยียม ถูกนำมาใช้อย่างเป็น
ทางการในการประชุมมรดกโลกเมื่อปีพ.ศ.2521 | ค.ศ. 1978
ตราสัญลักษณ์ดังกล่าวประกอบขึ้น โดยมีรูป “วงกลม” เป็น
สัญลักษณ์แทนสิ่งที่บังเกิดขึ้นเองโดย “ธรรมชาติ” จึงจะมีรูปทรง
ขั้นพื้นฐานอยู่ในรูปของทรงกลมอยู่เสมอๆ สำหรับรูป “สี่เหลี่ยม”
มีความหมายแทน “สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น” เนื่องจากเป็นรูปทรงที่
ไม่ปรากฏขึ้นเองตามธรรมชาติ เพราะฉะนั้น รูปสี่เหลี่ยมที่ซ้อน
อยู่ในรูปวงกลมจึงมีความหมายถึง “สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์
อันหมายถึงมรดกทางวัฒนธรรมใดๆนั้น ย่อมมีความจำเป็น
ต้องอยู่ภายใต้วงล้อมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยไม่
อาจแยกขาดออกจากกันได้”

ประเภทของแหล่งมรดกโลก

ในเอกสาร “อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)” ได้กำหนดคุณลักษณะและนิยามของสิ่งต่างๆที่ถือว่าเป็นมรดกโลกไว้ 2 ลักษณะคือ มรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ⁷ อย่างไรก็ตาม ใน “เอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention)” ได้เพิ่มเติมแหล่งมรดกที่มีคุณลักษณะแบบผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ ดังนั้น ประเภทของแหล่งมรดกโลกมีทั้งหมด 3 ประเภท คือ

- 1) มรดกโลกทางวัฒนธรรม (Cultural World Heritage)
- 2) มรดกโลกทางธรรมชาติ (Natural World Heritage)
- 3) แหล่งมรดกโลกแบบผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Mixed Cultural and Natural World Heritage)⁸

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

.....
⁸ UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris: UNESCO, 1972.p.2.

มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ให้นิยาม “มรดกทางวัฒนธรรม” มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

อนุสรณ์สถาน (Monuments) ได้แก่ ผลงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ที่ประกอบเข้าด้วยกันเป็นอาคารที่มีคุณลักษณะของอนุสรณ์สถาน หรือประกอบด้วยแหล่งโบราณคดี จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย ตลอดจนการบูรณาการคุณค่าของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้นอันทำให้เกิดคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

กลุ่มอาคาร (Group of Building) กลุ่มของสิ่งก่อสร้างที่แยกจากกันหรือต่อเนื่องกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือความสอดคล้องกลมกลืน หรือที่ตั้งภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือ วิทยาศาสตร์

แหล่ง (Sites) ผลงานที่เกิดจากมนุษย์ หรือการผสมผสานร่วมกันระหว่างผลงานของธรรมชาติและของมนุษย์และรวมถึงแหล่งโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในมิติทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์, ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

เมมฟิส และเนโครโพลิส - ทุ่งพีระมิดจากกีซาถึงดัสเซอร์ (Memphis and its Necropolis – the Pyramid Fields from Giza to Dahshur) เป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมประเภทอนุสรณ์สถาน (Monument) ได้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อปี พ.ศ.2522 | ค.ศ.1979 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 3 และ 6

ที่มาของรูปภาพ: <http://whc.unesco.org/en>

กลุ่มศาสนสถานโบโรบูเดอร์ (Borobudur Temple Compound) ที่ชาวไทยรู้จักกันในนามว่า “บรมพุทโธ” ประเทศอินโดนีเซีย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมเมื่อปี พ.ศ.2534 | ค.ศ.1991 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2 และ 6

ปราสาทนครวัดหนึ่งในปราสาทหินสำคัญของแหล่งมรดกโลกนครวัด (Angkor wat) ประเทศกัมพูชา ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมเมื่อปี พ.ศ.2535 | ค.ศ.1992 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2, 3 และ 4

กลุ่มอนุสรณ์สถานคสุราโฮ (Khajuraho Group of Monuments) ประเทศอินเดีย แด่ส่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ประเภทกลุ่มอาคาร (Group of Building) ได้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อปี พ.ศ.2530 | ค.ศ.1986 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1 และ 3

อนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ เมืองโบราณนรา (Historic Monuments of Ancient Nara) ประเทศญี่ปุ่น เป็นแด่ส่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ประเภทกลุ่มอาคาร (Group of Building) ได้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อปี พ.ศ.2541 | ค.ศ.1998 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 3, 4 และ 6

ฟูเจี้ยนตูโหลว (Fujian Tulou) ประเทศจีน แด่ส่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ประเภทกลุ่มอาคาร (Group of Building) ได้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อปี พ.ศ.2551 | ค.ศ.2008 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 3, 4 และ 5

เมืองประวัติศาสตร์อยุธยา (Historic City of Ayutthaya) ประเทศไทย แتشั่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ประเภทแชั่ง (Sites) ด้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อปี พ.ศ.2534 | ค.ศ.1991 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 3

แหล่งมรดกโลกเมืองหลวงพระบาง (Town of Luang Prabang) ประเทศลาว แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม
ประเภทแหล่ง (Sites) ได้รับการขึ้นทะเบียนเมื่อปี พ.ศ.2538 | ค.ศ.1995 โดยมรดกสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 2, 4 และ 5

พื้นที่กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาไถ่ญ (Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex) ประเทศไทย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแพ่งมรดกโลกทางธรรมชาติ เมื่อปีพ.ศ. 2548 | ค.ศ.2005 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 10
ที่มา: รวพจน์ บุณยธรรม, อายุวัต เจริญวัฒนกก

มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage)

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ให้นิยาม “มรดกทางธรรมชาติ” มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

ลักษณะทางกายภาพและทางชีวภาพ หรือกลุ่มของสภาพทางธรรมชาติ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในมิติทางสุนทรียศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยา หรือธรณีสัณฐาน หรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบได้อย่างชัดเจนว่าเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่กำลังได้รับการคุกคามซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในมิติทางวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์

สภาพธรรมชาติหรือบริเวณที่พิสูจน์ทราบอย่างชัดเจนว่ามีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากล ในมิติทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ และความงดงามตามธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติแกรนด์แคนยอน (Grand Canyon National Park) ภูมิทัศน์ดินแดนอันสวยงามตระการตา เกิดจากการสึกกร่อนของหิน ประกอบกับการยกตัวของเปลือกโลก จนกลายเป็นร่องเขาลึกสลับซับซ้อน ซึ่งต้องใช้เวลานานนับล้านปี ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม เมื่อปี พ.ศ.2522 | ค.ศ.1979 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 7, 8, 9 และ 10

ที่มา: <http://whc.unesco.org/en/list/75>

มรดกผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Mixed Cultural and Natural Heritage)

“มรดกแบบผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ” จะพิจารณาจากแหล่งที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดของคำนิยามของมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติ

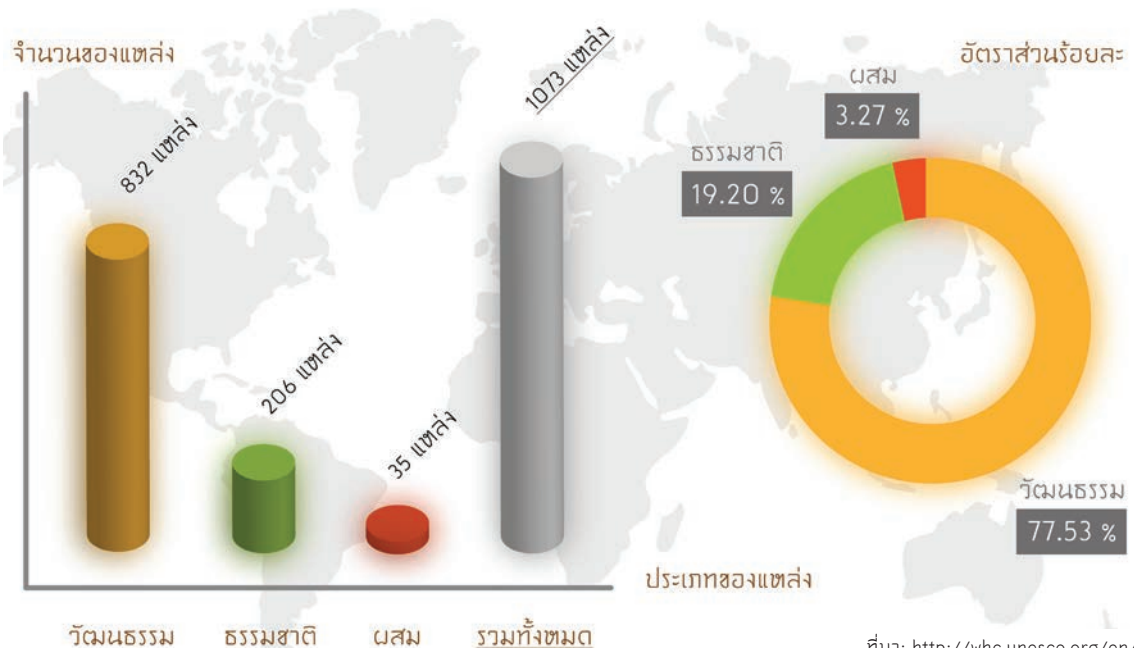

ภูเขาอาทอส (Mount Athos) ประเทศกรีซ ศาสนสถานบนภูเขาศักดิ์สิทธิ์อันเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ สร้างขึ้นในปี พ.ศ.1597 | ค.ศ.1054 ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติเมื่อปีพ.ศ. 2531 | ค.ศ.1988 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2, 4, 5, 6 และ 7 ที่มา: <https://whc.unesco.org/en/list/454>

ภูเขาไท่ซาน (Mount Taishan) ประเทศจีน ภูเขาศักดิ์สิทธิ์อันเป็นภาพสะท้อนคติทางความเชื่อในวัฒนธรรมจีน การปรับภูมิทัศน์ให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกผสมระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติเมื่อปีพ.ศ. 2530 | ค.ศ.1987 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ 7 ที่มา: <https://whc.unesco.org/en/list/437>

จำนวนของแหล่งมรดกโลก แบ่งตามประเภทของแหล่ง

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบัน (มีนาคม พ.ศ.2561 | ค.ศ.2018) มีแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก จำนวนทั้งหมด 1,073 แหล่งทั่วโลก หากจำแนกตามประเภทของแหล่งมรดกโลก พบว่า แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม มีจำนวนสัดส่วนมากที่สุดคือ 832 แหล่ง (ร้อยละ 77.53) รองลงมาคือ แหล่งมรดกโลกประเภทธรรมชาติ จำนวน 206 แหล่ง (ร้อยละ 19.20) แหล่งมรดกโลกแบบผสม มีจำนวนแหล่งน้อยที่สุดเพียง 35 แหล่ง (ร้อยละ 3.27)

อย่างไรก็ตาม มูลเหตุที่ “แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม” นั้นมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับแหล่งมรดกโลกประเภทอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากมรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีความเป็นพลวัต ทำให้กระบวนการการแลกเปลี่ยนปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก และเมื่อวัฒนธรรมต่างๆ เหล่านั้นมีการพัฒนาปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททำให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ เพราะฉะนั้นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมจึงมีจำนวนมากอันสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่บนโลก

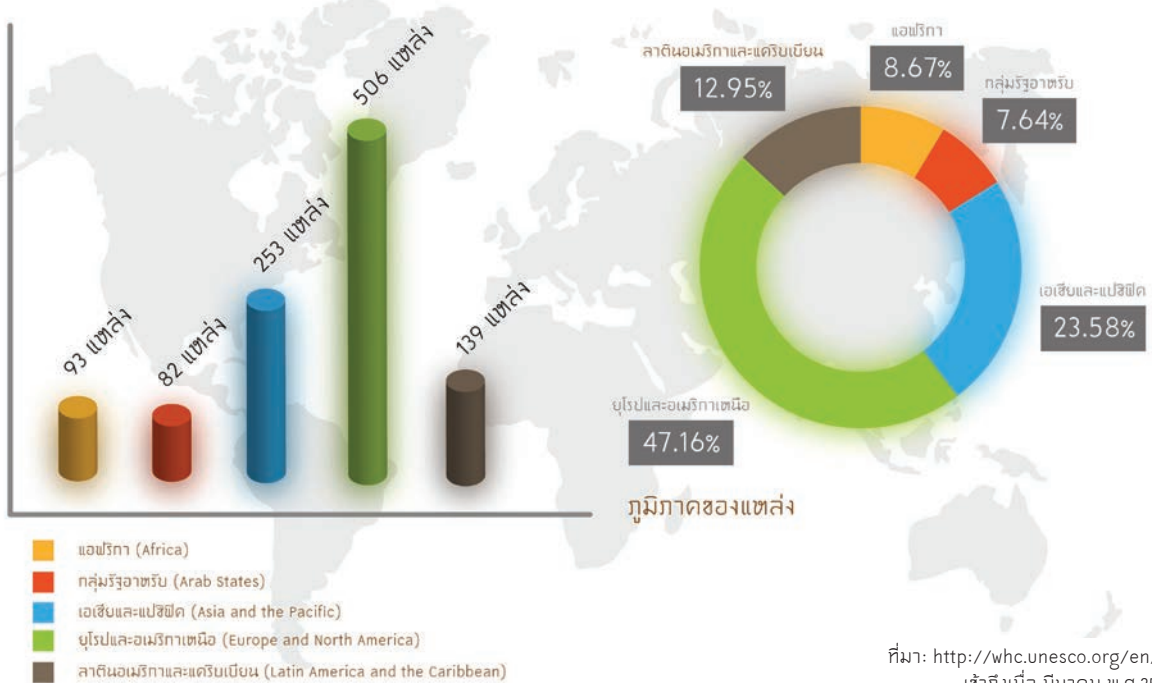
ในขณะที่ “แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ” นั้น มีกระบวนการก่อรูปของภูมิลักษณะ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางกายภาพเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากกว่าและบางแห่งต้องใช้เวลายาวนานหลายล้านปี อีกทั้งแหล่งมรดกทางธรรมชาติมีหลักเกณฑ์การประเมินคุณค่าที่ใช้การบ่งชี้ทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ดังนั้น ทำให้จำนวนของแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติมีจำนวนน้อยกว่าแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับ “แหล่งมรดกโลกแบบผสม” เป็นประเภทของแหล่งมรดกโลกที่มีจำนวนของแหล่งน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นประเภทของแหล่งที่มีการประเมินคุณค่าทั้งในเกณฑ์ทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ทำให้มีกระบวนการในการเตรียมการเอกสารที่ซับซ้อน อีกทั้งต้องอธิบายคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่แสดงถึงบริบทความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติควบคู่กันไป

จำนวนของแหล่งมรดกโลก แบ่งตามภูมิภาค

จำนวนของแหล่ง

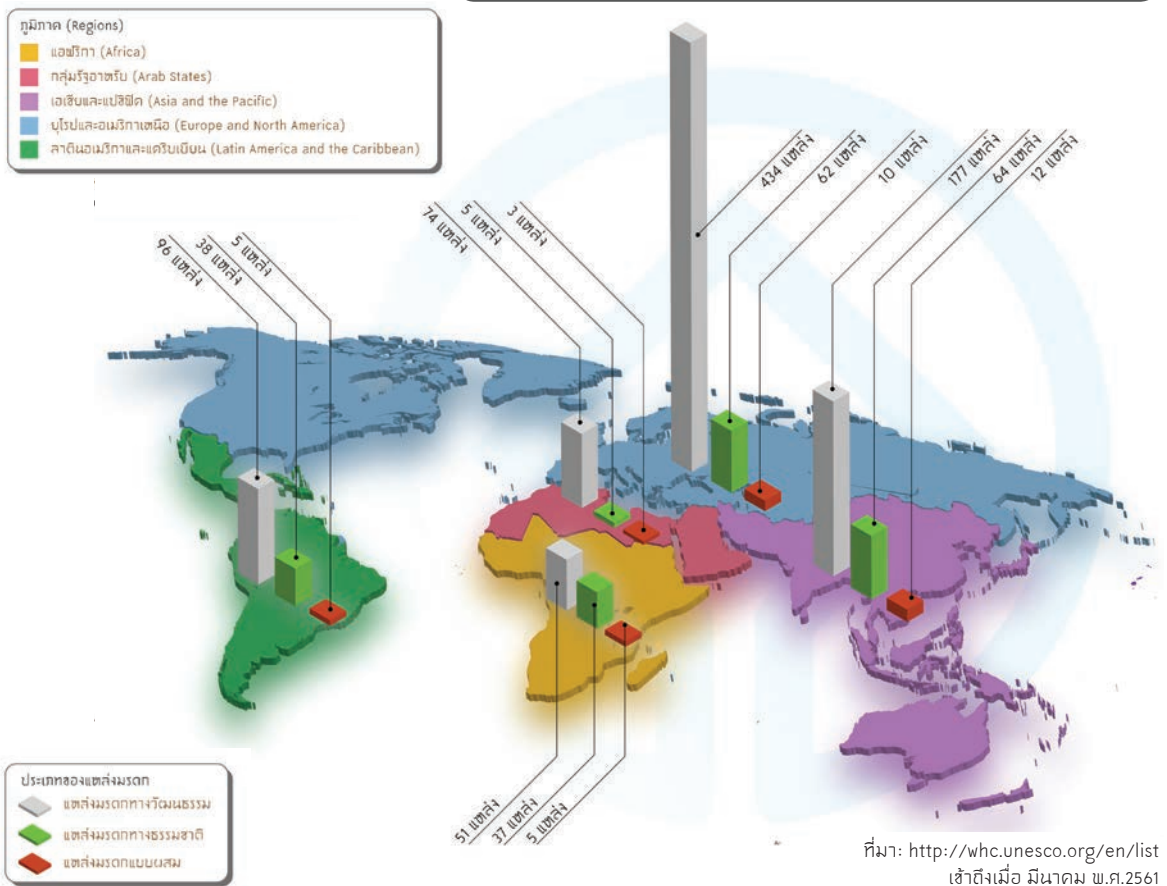
อัตราส่วนร้อยละ

เมื่อทำการพิจารณาแหล่งมรดกโลกตามภูมิภาค ที่มีการจัดแบ่งภูมิภาคต่างๆ ออกเป็น 5 ภูมิภาค โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย พบว่า ภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือ มีแหล่งมรดกโลก จำนวน 506 แหล่ง (ร้อยละ 47.16) ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก มีแหล่งมรดกโลก จำนวน 253 แหล่ง (ร้อยละ 23.58) ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน แหล่งมรดกโลก จำนวน 139 แหล่ง (ร้อยละ 12.95) ภูมิภาคแอฟริกา มีแหล่งมรดกโลก จำนวน 93 แหล่ง (ร้อยละ 8.67) และ กลุ่มรัฐอาหรับ มีแหล่งมรดกโลก จำนวน 82 แหล่ง (ร้อยละ 7.64) ตามลำดับ

หากพิจารณาในประเด็นของจำนวนแหล่งมรดกโลกที่กระจายตัวตามภูมิภาคต่างๆ ที่มีสัดส่วนไม่เท่ากันนั้น มีมูลเหตุหลายประการ อาทิ ขนาดของภูมิภาคซึ่งทำให้มีความหลากหลายทางสภาพแวดล้อมอันนำไปสู่ความหลากหลายทางนิเวศวิทยาซึ่งย่อมนำไปสู่ความซับซ้อนหลากหลายของวัฒนธรรมซึ่งมีพื้นฐานที่ก่อรูปขึ้นจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะตัวดังกล่าวด้วยนั่นเอง ประเด็นถัดมา จะเห็นได้ว่าการแบ่งภูมินิเวศนั้นมีขอบเขตพื้นที่ที่กว้างขวางไม่เท่ากัน ซึ่งประเด็นดังกล่าวก็ทำให้ในภูมิภาคต่างๆ เหล่านั้นมีจำนวนแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และแหล่งมรดกทางธรรมชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกมีจำนวนไม่เท่ากันด้วย นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าในภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือซึ่งเป็นภูมิภาคที่ประกอบขึ้นจากรัฐชาติสมาชิกผู้กำหนดทิศทางของมรดกโลกมาแต่ต้น อันทำให้มีกลไกในการทำความเข้าใจเกณฑ์ต่างๆ อันนำไปสู่การเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ ได้อย่างชัดเจน และตรงกับประเด็นที่ต้องดำเนินการ ซึ่งย่อมทำให้การดำเนินการต่างๆ ในกระบวนการเสนอข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยเช่นกัน

สัดส่วนประเภทของแหล่งมรดกโลก แบ่งตามภูมิภาค

ภูมิภาคที่มี “แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ” เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก 64 แหล่ง, ภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือ 62 แหล่ง, ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน 38 แหล่ง, ภูมิภาคแอฟริกา 37 แหล่ง และกลุ่มรัฐอาหรับ 5 แหล่ง

ภูมิภาคที่มี “แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม” เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ ภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือ 434 แหล่ง, ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก 177 แหล่ง, ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน 96 แหล่ง, กลุ่มรัฐอาหรับ 74 แหล่ง, และ ภูมิภาคแอฟริกา 51 แหล่ง

ภูมิภาคที่มี “แหล่งมรดกโลกแบบผสม” เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก 12 แหล่ง, ภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือ 10 แหล่ง, ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน 5 แหล่ง, ภูมิภาคแอฟริกา 5 แหล่ง และกลุ่มรัฐอาหรับ 3 แหล่ง

จากข้อมูลข้างต้นมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติอยู่ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกมากที่สุดเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์อันทำให้เกิดชีวมณฑลที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ จะเห็นว่า ภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือมีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมมากกว่าภูมิภาคอื่นๆ แต่เมื่อพิจารณาแหล่งมรดกโลกแบบผสมจะเห็นว่าปรากฏในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกมากกว่า อันสะท้อนถึงปรัชญาตะวันตกที่มีรากฐานความคิดเรื่องความเกื้อกูลระหว่างการตั้งถิ่นฐานกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้มีความน่าสนใจและสามารถนำมาประยุกต์เป็นยุทธศาสตร์ของการนำเสนอแหล่งมรดกโลกในเอเชียและแปซิฟิก รวมทั้งประเทศไทยได้

แหล่งภูมิทัศน์จำจ่างอาน (Trang An Landscape Complex) ประเทศเวียดนาม เป็นแหล่งมรดกโลกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ที่แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม โดยพบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่องภายใต้สภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิวัฒนาการทางธรณีวิทยาของภูมิประเทศเทือกเขาหินปูน และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม เมื่อปีพ.ศ.2557 | ค.ศ.2014 และมีการปรับปรุงขอบเขตพื้นที่เพิ่มเติมในปีพ.ศ.2559 | ค.ศ.2016 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 5, 7 และ 8

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)^๑

คำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)” เป็นคำศัพท์ที่ถูกใช้ครั้งแรกโดยนักประวัติศาสตร์ชาวเยอรมัน และนักภูมิศาสตร์ชาวฝรั่งเศส มาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 19 แต่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 โดยคาร์ล ซาเออร์ สำนักภูมิศาสตร์มนุษย์แห่งเบิร์กลีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในช่วงปีพ.ศ.2463 | ค.ศ.1920 จนกระทั่งประมาณปีพ.ศ.2533 | ค.ศ.1990 คณะกรรมการมรดกโลกได้เริ่มดำเนินแนวความคิดทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมและได้ใช้เวลาในทศวรรษที่ผ่านมาในการบุกเบิกการประยุกต์ใช้ จนกระทั่งมีการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมขึ้น

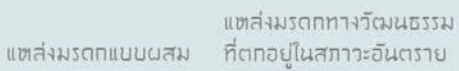
ทั้งนี้ มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลาย เช่น “ผลที่แสดงออกมาในรูปของภูมิทัศน์ธรรมชาติที่มองเห็น โดยการที่วัฒนธรรมเป็นผู้กระทำ, ธรรมชาติเป็นสื่อกลาง และภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือผลของการกระทำดังกล่าว” หรือ “ผลผลิตที่เห็นได้อย่างเด่นชัดของความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างผลของการกระทำของชุมชนมนุษยชาติ โดยก่อรูปขึ้นจากผลของวัฒนธรรม และความสามารถที่จะเป็นไปตามแต่ที่ธรรมชาติแวดล้อมจะเอื้ออำนวย ซึ่งก็คือมรดกอันทรงคุณค่าที่ตกทอดมาจากวิวัฒนาการทางธรรมชาติ และของความพยายามของมนุษย์ตลอดทุกยุคทุกสมัย” เป็นต้น

เอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ให้คำจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรมดังนี้ “ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการผสานกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ผ่านกาลเวลามาจนกระทั่งปัจจุบัน ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพ และหรือโอกาสที่จะนำเสนอขึ้นโดยที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นตัวกำหนดรูปแบบ ตลอดจนเป็นการสืบต่อในทางสังคม, เศรษฐกิจ และแรงกดดันทางวัฒนธรรม ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยพื้นที่ดังกล่าวได้ผ่านการเลือกเฟ้นตามหลักเกณฑ์ของคุณค่าในความโดดเด่นอันเป็นสากล (Universal values) จนสามารถเป็นตัวแทนที่ชัดเจนของภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมไปถึงการแสดงให้เห็นถึงหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมแห่งภูมิภาค”

จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” คือ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการกระทำร่วมกันของวัฒนธรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

^๑ปรับปรุงจาก เกรียงไกร เกิดศิริ. (2553). “วัดพู่: มรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งเมืองจำปาสัก: คุณค่าและแนวคิดในการจัดการพื้นที่” ใน *วรรณคดีและแนวคิด*. หน้า 194-214.

ตำแหน่งของแหล่งมรดกโลก ประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรม

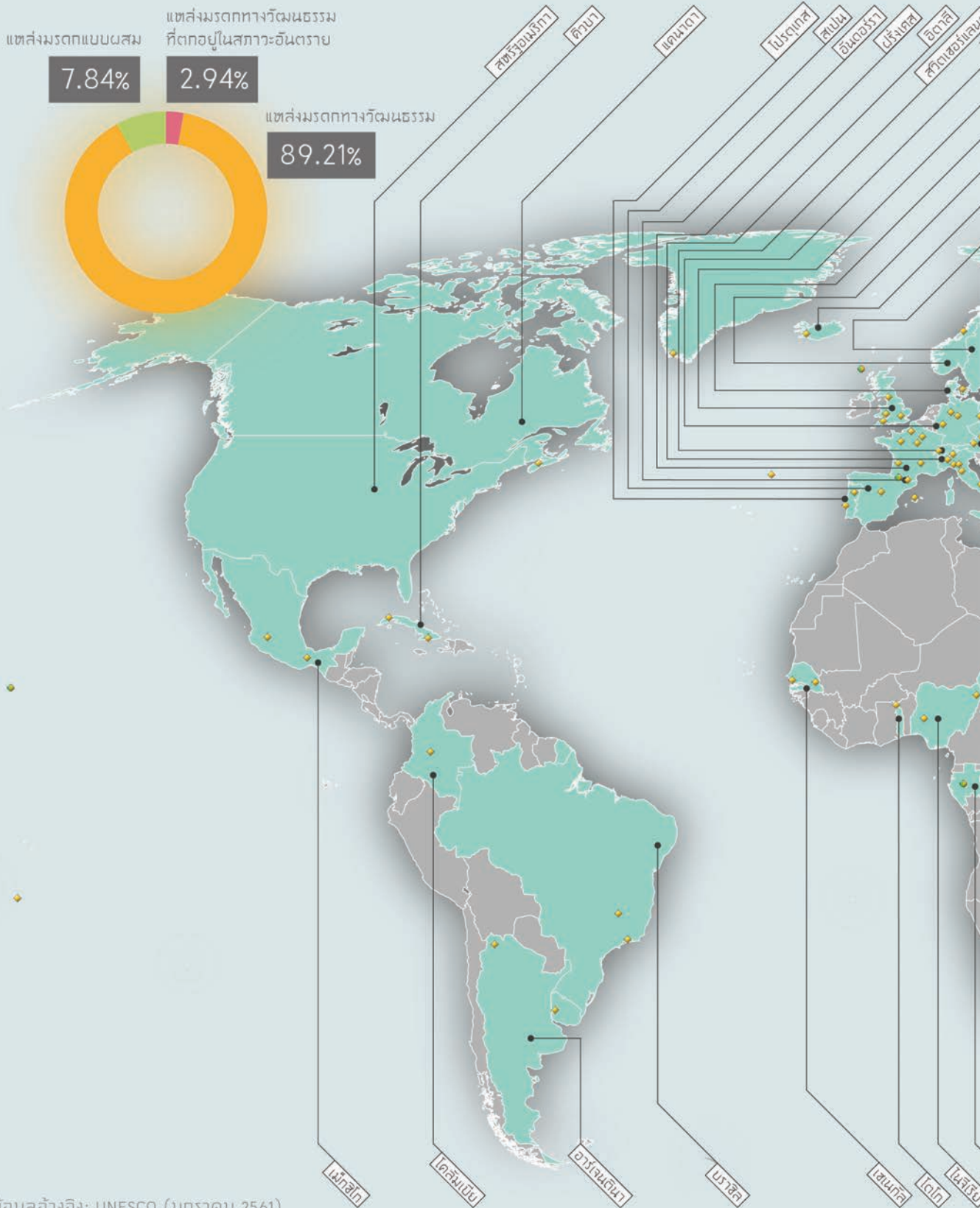

7.84%

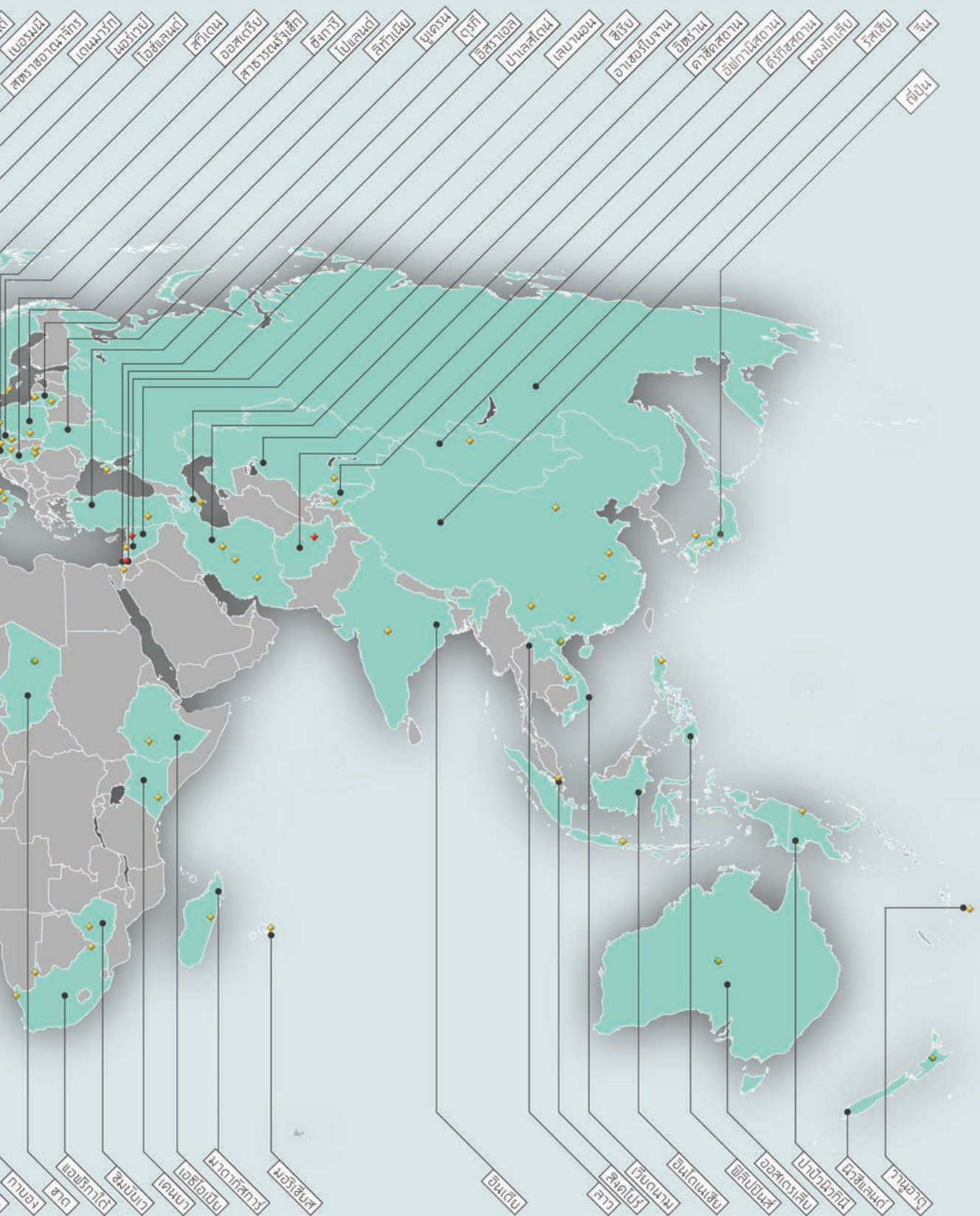
2.94%

แช่ส่งมรดกทางวัฒนธรรม

89.21%

World Heritage List: Cultural Landscape

“ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสวนเปอร์เซีย (Persian Garden)” สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน เป็นผลงานที่ได้รับ
การออกแบบสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาดด้วยความรู้ทางวิศวกรรมและความงดงามทางสถาปัตยกรรม
และภูมิสถาปัตยกรรม โดยมีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น
แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อปีพ.ศ.2554 | ค.ศ. 2011 มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2, 3, 4 และ 6

คุณลักษณะของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมก่อตัวขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมที่หลากหลายและซับซ้อน ซึ่งสัมพันธ์กับบริบทของแต่ละพื้นที่ อันเป็นตัวแทนของ “การผสมผสานร่วมกันระหว่างผลงานของธรรมชาติและของมนุษย์” ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลา ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพและ/หรือโอกาสที่จะปรากฏตามปัจจัยแวดล้อมนั้นๆ และอิทธิพลของแรงขับเคลื่อนทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอก

ทั้งนี้ เอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ในภาคผนวก 3 (Annex 3)¹⁰ ได้จำแนกประเภทและนิยามมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะดังกล่าวขึ้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการประเมิน และเป็นแนวทางสำหรับรัฐภาคีสมาชิกในการเตรียมเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก จำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscapes)
2. เมืองประวัติศาสตร์และศูนย์กลางของเมือง (Historic Towns and Town Centres)
3. มรดกจำลอง (Heritage Canals)
4. มรดกเส้นทาง (Heritage Routes)

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscapes)¹¹

“ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่แสดงถึง “การบูรณาการระหว่างกันของธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น” มาตราที่ 1¹² ในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ สิ่งเหล่านั้นได้แสดงออกถึงวิวัฒนาการทางสังคมและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่ผ่านมามากมาย โดยอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและ/หรือโอกาสที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพเปิดให้มนุษย์เข้าไปปฏิสัมพันธ์ตลอดจนเงื่อนไขจากการวิวัฒนาการของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทั้งที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกพื้นที่

ทั้งนี้ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากออกแบบสร้างสรรค์อย่างตั้งใจ เป็นแบบแผนที่จำแนกได้ชัดเจน โดยมีลักษณะเป็นผลลัพธ์ของการออกแบบสร้างสรรค์โดยผ่านการพิจารณาของมนุษย์ ครอบคลุมถึงสวนและภูมิทัศน์ที่ก่อสร้างขึ้นภายใต้เหตุผลของความสุนทรีย์ และส่วนใหญ่ (แต่ไม่ทุกกรณีศึกษา) จะมีความสัมพันธ์กับศาสนา หรือสิ่งก่อสร้างที่มีคุณลักษณะของการเป็นอนุสรณ์สถานเพื่อการระลึกถึง และตัวอย่างที่เกิดขึ้นภายใต้เหตุผลทั้ง 2 ประการที่กล่าวมา

¹⁰ ดูเพิ่มเติมใน Annex 3 อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. p. 80-87.

¹¹ อ้างแล้ว หน้า 81.

¹² UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris: UNESCO, 1972. p.1.

2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกิดจากพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป อันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การจัดการ และ/หรือศาสนา ซึ่งมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันภายใต้ความสัมพันธ์และตอบสนองต่อเงื่อนไขทางธรรมชาติ ทั้งนี้ ภูมิทัศน์นั้นสะท้อนถึงพัฒนาการของรูปทรงและองค์ประกอบ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

“ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นซากมรดกวัฒนธรรม หรือซากโบราณสถาน (Relic) หรือซากดึกดำบรรพ์ (Fossil)” ทั้งนี้ เป็นแหล่งที่มีคุณลักษณะของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กระบวนการพลวัตได้สิ้นสุดลงแล้วในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอดีต ซึ่งอาจเป็นแหล่งที่ได้ยุติลงอย่างกะทันหันหรือค่อยๆ หมดบทบาทลง โดยมีพัฒนาการครอบคลุมช่วงเวลาระยะหนึ่ง ทว่าคงแสดงออกถึงคุณลักษณะทางกายภาพที่สำคัญให้เห็นอย่างเด่นชัด

“ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสืบเนื่อง และยังคงดำรงบทบาทอยู่ในบริบทสังคมร่วมสมัย” ที่สัมพันธ์กับประเพณีและวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิด ในขณะที่แหล่งมรดกยังคงมีพลวัต ตลอดจนแสดงหลักฐานพัฒนาการของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาต่างๆ

“ปราสาทวัดภู และแหล่งการตั้งถิ่นฐานโบราณที่เกี่ยวข้องในภูมิทัศน์วัฒนธรรมจำปาสิก (Vat Phou and Associated Ancient Settlements within the Champasak Cultural Landscape)”

“ปราสาทวัดภู และแหล่งการตั้งถิ่นฐานโบราณที่เกี่ยวข้องในภูมิทัศน์วัฒนธรรม
จำปาสัก (Vat Phou and Associated Ancient Settlements within the Cham-
pasak Cultural Landscape)” สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นภูมิทัศน์
วัฒนธรรมโบราณที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่มีชุดความคิดทาง
ศาสนาและการเคารพในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมีการให้ความหมายแก่
ยอดเขาธรรมชาติซึ่งมีภูมิลักษณะที่แปลกตาในฐานะของสิ่งดบรรพต ซึ่งหมายถึง
ภูเขามีสลักษณะเป็นศิ่วสิ่งศักดิ์ธรรมชาติ รวมทั้งมีการออกแบบองค์ประกอบภูมิทัศน์
และสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างงดงาม ทว่าถือเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็น
ซากโบราณเนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงสุดความเชื่อจากเดิมไปแล้ว ทั้งนี้ แหล่ง
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในปีพ.ศ.2544 |
ค.ศ.2001 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 3, 4 และ 6

3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าเชิงบริบทที่สัมพันธ์ เป็นแหล่งที่สัมพันธ์กับอิทธิพลอันทรงพลังของศาสนา สุนทรียภาพ หรือวัฒนธรรม ซึ่งผสมผสานกับองค์ประกอบสำคัญทางธรรมชาติ และแสดงออกอย่างโดดเด่นมากกว่าหลักฐานวัตถุทางวัฒนธรรม หรือแสดงให้เห็นว่าหลักฐานวัตถุทางวัฒนธรรมนั้นได้หมดความสำคัญลง หรือไม่ถูกมองเห็นเท่ากับคุณค่าของธรรมชาติ ทั้งนี้ ยังพิทักษ์คุณค่าของ “มรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage)”¹³ ซึ่งเป็นคุณค่าที่อยู่คู่แหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรม

¹³ Jessica Greis-Mills. The category of the Associative Cultural Landscape as a means to preserve intangible heritage, especially oral literature. Hawaii Volcanoes National Park as an example. Brandenburg: brandenburg university of technology. 2007.

“ภูเขาฟูจิ จิตวิญญาณสถาน และแหล่งบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะ (Fujisan, sacred place and source of artistic inspiration)” ประเทศญี่ปุ่น เป็นแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณชาติญี่ปุ่นได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม แสดงออกซึ่งความยิ่งใหญ่ของสภาพทางธรรมชาติที่มีผลต่อทุกอณูทางวัฒนธรรมญี่ปุ่น จนบดบังไม่ไห้สภาพทางกายภาพอันเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์โดดเด่นขึ้นมาเหนือกว่าได้ จึงถือว่าเป็นมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทั้งนี้ ภูเขาฟูจิได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปี.ศ.2556 | ค.ศ.2013 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 3 และ 6

“สวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์ (Singapore Botanic Gardens)” เป็นแหล่งตัวแทนที่แสดงการสร้างความรู้เกี่ยวกับพฤกษศาสตร์เขตร้อน อันเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่เมื่อครั้งอังกฤษมีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันที่สร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในโลกสมัยใหม่ ทั้งในแง่ของการอนุรักษ์พันธุ์พืช และการศึกษาภายในสวนยังประกอบด้วยองค์ประกอบภูมิทัศน์ที่ออกแบบอย่างงดงามมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2402 | ค.ศ.1859 รวมทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการเพาะพันธุ์ยางพาราเป็นที่แรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนในเวลาต่อมาได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่เปลี่ยนแปลงหน้าประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และโลกสมัยใหม่ ทั้งนี้ แหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมสวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปีพ.ศ.2558 | ค.ศ. 2015 มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 2 และ 4

2. เมืองประวัติศาสตร์และศูนย์กลางของเมือง (Historic towns and Town Centers)¹⁴

กลุ่มของอาคารในเมืองที่มีศักยภาพต่อการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ดังนี้

1) เมืองโบราณไร้พลวัต เป็นเมืองที่ถูกทิ้งร้าง ปราศจากการอยู่อาศัยมาอย่างยาวนาน แต่ทว่ายังคงปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีของอดีต ซึ่งสามารถประเมินบนเงื่อนไขของความเป็นของแท้ดั้งเดิม และระดับของการอนุรักษ์อยู่ในสถานะของการดูแลได้โดยง่าย

2) เมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีพลวัต เป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานที่ยังแสดงออกถึงความสัมพันธ์กับสภาพธรรมชาติอย่างใกล้ชิด และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้อิทธิพลของสังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนจนภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทว่าการประเมินเรื่องความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่งยาก อีกทั้งนโยบายการอนุรักษ์ก็มีปัญหาต่างๆ จำนวนมาก

¹⁴ ดูเพิ่มเติมใน “Annex 3” อ้างใน UNESCO. “Guidelines on the inscription of specific types of properties on the World Heritage List” in Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. p.82 ตีพิมพ์เมื่อ มกราคม พ.ศ.2530 | ค.ศ.1987 ตามการหารือร่วมกันของคณะกรรมการมรดกโลกในการประชุมสามัญครั้งที่ 8 (Buenos Aires, 1984) ตามสรุปผลการประชุมหารือของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเมืองประวัติศาสตร์ ณ กรุงปารีส วันที่ 5-7 พฤศจิกายน พ.ศ.2527 | ค.ศ. 1984 จัดโดย ICOMOS

“เวนิส และทะเลสาบ (Venice and its Lagoon)” ประเทศอิตาลี เป็นตัวอย่างของ “มรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์มีชีวิต” ซึ่งยังคงมีการตั้งถิ่นฐานและความเคลื่อนไหวทางสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว ทว่าในปัจจุบันเวนิสประสบปัญหาต่างๆ มากมาย ทั้งนี้ เวนิสได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปี.ศ.2530 | ค.ศ.1987 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6

“เปอร์เซโพลิส (Persepolis)” สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน ตัวอย่างของ “มรดกโลกเมืองโบราณไร้ชีวิต” ที่อารยธรรมขาดช่วงกลายเป็นซากโบราณสถานแล้ว ทั้งนี้ เปอร์เซโพลิสได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปี.ศ.2522 | ค.ศ.1979 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2 และ 6

3) เมืองสมัยใหม่ในศตวรรษที่ยี่สิบ ในนิยามคุณลักษณะนั้นยังมีความย้อนแย้งอยู่มาก เนื่องจากมีคุณลักษณะพื้นฐานบางประการที่สัมพันธ์กับนิยามของเมืองทั้งสองประเภทที่กล่าวมาข้างต้น เพียงแต่ชี้ชัดว่าเมืองที่เข้าเกณฑ์ข้อนี้ต้องก่อร่างขึ้นมาในบริบทความเป็นสมัยใหม่ และตัวเมืองยังคงรักษาคุณลักษณะให้รับรู้ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity) อย่างไรก็ดี เมืองที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ เป็นการยากที่จะบริหารจัดการเพื่อรักษาคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล เนื่องจากมักมีบริบทที่สัมพันธ์กับการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ไม่อาจควบคุมได้ง่าย เพราะเป็นเมืองที่ยังมีบทบาทอยู่ในสังคมร่วมสมัยในปัจจุบัน

“เมืองสมัยใหม่แปมปูซา (Pampulha Modern Ensemble)” ประเทศบราซิล เป็นตัวอย่างของ “มรดกโลกเมืองสมัยใหม่ในศตวรรษที่ยี่สิบ” ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปี.ศ.2559 | ค.ศ.2016 มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้อที่ 1, 2, และ 4

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape)¹⁵

“ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (The Historic Urban Landscape)” คือ ท่าเลที่ตั้งของชุมชนเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนานสั่งสมเรื่องราวผ่านหน้าประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ขยายพรมแดนทางความคิดเรื่อง “ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ (Historic Centre)” หรือ “ศูนย์รวม” ออกไปสู่การขยายแนวคิดให้ครอบคลุมถึงบริบทที่เกี่ยวข้องต่างๆ และสภาพภูมิศาสตร์ของที่ตั้งเมืองด้วย

ทั้งนี้ จากบริบทแวดล้อมที่กว้างขวางขึ้นนั้น ย่อมต้องประกอบด้วยสภาพภูมิประเทศ ธรณีสัณฐาน อุทกวิทยา และลักษณะทางธรรมชาติที่โดดเด่นของพื้นที่ ซึ่งฉายผ่านสภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นมาในอดีตและในบริบทร่วมสมัย รวมไปถึงโครงสร้างพื้นฐานที่อยู่เหนือและใต้พื้นดิน พื้นที่โล่ง และสวน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดการเชิงพื้นที่ ตลอดจนการรับรู้และความสัมพันธ์เชิงทัศนะ ตลอดจนองค์ประกอบทั้งหมดของโครงสร้างเมือง นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงสังคม และการปฏิบัติการทางวัฒนธรรมและคุณค่า กระบวนการทางเศรษฐกิจ และหมายรวมถึงมิติของมรดกทางวัฒนธรรมนามธรรมในฐานะของความสัมพันธ์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

คำนิยามนี้ได้ให้หลักเกณฑ์พื้นฐานสำหรับวิธีการบ่งชี้ การประเมิน การสนทนา และการจัดการภูมิทัศน์ ย่านประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ ภายในกรอบภาพรวมของการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวทางภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะอนุรักษ์คุณภาพของสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพิ่มศักยภาพการปรับปรุงการใช้งานของพื้นที่ในเมืองให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน อีกทั้งการยอมรับลักษณะที่เปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในเมือง และการส่งเสริมความหลากหลายทางด้านสังคมและการใช้งานของพื้นที่ รวมไปถึงเป้าหมายของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมือง การพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจซึ่งเป็นรากฐานที่สมดุลและยั่งยืน ระหว่างเมืองกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตกับ มรดกที่ตกทอดมาจากอดีต

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ มีแนวคิดว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญของมนุษย์ การพัฒนาสภาพสังคมและระบบเศรษฐกิจ และการหาเครื่องมือในการจัดการสภาพกายภาพของเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อทำให้มั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่กลมกลืน และบูรณาการเข้ากันได้กับมรดกวัฒนธรรมในที่ตั้งทางประวัติศาสตร์ และสอดคล้องกับบริบทของภูมิภาคด้วย

ทั้งนี้ แนวทาง “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” สำหรับการปกป้องคุ้มครองคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม จึงต้องเรียนรู้จากประเพณีและแนวความคิดของชุมชนท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญคุณค่าชุมชนในระดับชาติและนานาชาติ

¹⁵ คัดบางส่วน และปรับปรุงจาก เกรียงไกร เกิดศิริ. “บทความแปล ข้อแนะนำเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” ใน วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม. ฉบับที่ 30 (มกราคม-ธันวาคม 2559). หน้า D27-D36.

3. มรดกลำคลอง (Heritage Canals)¹⁶

แนวคิดเกี่ยวกับ “มรดกลำคลอง” มีการอภิปรายลงรายละเอียดในรายงานการประชุมของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมรดกทางลำคลองที่ประเทศแคนาดา ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2537 | ค.ศ.1994

“ลำคลอง” เป็นลำน้ำที่เกิดจากวิศวกรรมชลประทานของมนุษย์ ซึ่งการบ่งชี้เรื่องคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลนั้น อาจมีหลักการประเมินใน 2 ประเด็น คือ มุมมองประวัติศาสตร์ และมุมมองเทคโนโลยี

การพิจารณาคุณค่าของมรดกลำคลองจึงอาจมีความหมายได้ทั้งเป็นอนุสรณ์อันเป็นสิ่งระลึกถึงประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของมนุษย์ นอกจากนี้ ลำคลองยังมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมตลอดแนวเส้นทางซึ่งเกิดขึ้นจากลำคลองอีกด้วย

4. มรดกเส้นทาง (Heritage Routes)¹⁷

แนวคิดเกี่ยวกับ “เส้นทาง” หรือ “วัฒนธรรมเกี่ยวกับการเดินทาง” ได้รับการอธิบายอย่างกว้างขวางและได้กำหนดรายละเอียดในการประชุมผู้เชี่ยวชาญด้าน “เส้นทางในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม” (กรุงแมดริด ประเทศสเปน พฤศจิกายน พ.ศ.2537 | ค.ศ.1994)

ทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับมรดกเส้นทางนั้นต้องแสดงถึงความรู้รวมและสมบูรณ์นำเสนอเอกภาพของกรอบความคิดในการสร้างความเข้าใจร่วมกันบนพหุแนวทางอันหลากหลายของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันสันติ

มรดกเส้นทาง เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ที่ปฏิสัมพันธ์ หรือให้ความหมายต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Tangible Cultural Heritage) เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนและสนทนาทางวิถีวัฒนธรรมระหว่างผู้คนที่ร่วมเดินทาง และผู้อยู่อาศัยบนเส้นทาง ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยการก้าวข้ามพรมแดนทั้งที่เป็นพรมแดนทางรัฐศาสตร์ และพรมแดนทางวัฒนธรรม

¹⁶ ดูเพิ่มเติมใน “Annex 3” อ้างใน UNESCO. “Guidelines on the inscription of specific types of properties on the World Heritage List” in Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. p.84. ซึ่งได้กล่าวถึงการประชุมของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมรดกลำคลอง (Canada, 15-19 September 1994) (ดูเอกสาร WHC-94/CONF.003/INF.10) และสืบเนื่องจากการหารือของคณะกรรมการมรดกโลกในการประชุมสมัยสามัญครั้งที่ 19 (Berlin, Germany, 1995) (ดูเอกสาร WHC-95/CONF. 203/16)

¹⁷ UNESCO. Guidelines on the inscription of specific types of properties on the World Heritage List. Paris: UNESCO. 2017. p.85. ซึ่งได้กล่าวถึงการประชุมของผู้เชี่ยวชาญเรื่อง “เส้นทางอันเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของเรา” (กรุงแมดริด 24-25 พฤศจิกายน 1994) (ดูเอกสาร WHC-94/CONF. 003/INF.13) มีการหารือระหว่างคณะกรรมการมรดกโลกในการประชุมสมัยสามัญครั้งที่ 19 (กรุงเบอร์ลิน 1995) (ดูเอกสาร WHC-95/CONF.203/16)

การขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกประเภทอื่นๆ¹⁸

ในการเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกตามปกติแล้วนั้นต้องมีที่ตั้งในขอบเขตอธิปไตยของประเทศใดประเทศหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีสภาพของอาณาเขตที่ตั้งที่แตกต่างออกไปจากเงื่อนไขข้างต้น เช่น แหล่งมรดกที่อยู่ระหว่างแนวพรมแดนของชาติหรือแหล่งมรดกที่มีอาณาเขตพื้นที่ของแหล่งที่ไม่ต่อเนื่องกัน ก็สามารถเสนอขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนได้ ทว่าในการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนต้องมีการจัดทำเอกสารเพิ่มเติมในการขอพิจารณา ดังนี้

1. แหล่งมรดกที่มีอาณาเขตข้ามพรมแดน (Transboundary property)

กรณีที่เป็นแหล่งมรดกที่มีอาณาเขตตั้งอยู่ระหว่างพรมแดนของชาติ ในเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกมีข้อเสนอแนะสำหรับแหล่งที่มีคุณลักษณะของที่ตั้งดังกล่าวไว้ว่า ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือองค์กร ที่ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเพื่อดูแลบริหารจัดการแหล่งมรดกที่ตั้งอยู่ข้ามพรมแดนนั้น ในภาพรวม

นอกจากนี้อาจจะมีการขยายเขตแดนจากแหล่งที่ได้รับขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกจากเดิมที่ตั้งอยู่ในขอบเขตของรัฐภาคีสมาชิกรัฐใดรัฐหนึ่งอยู่แล้ว ทว่าเมื่อพิจารณาแล้วเห็นสมควรเพิ่มเติมหรือธำรงรักษาคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งด้วยการเสนอพื้นที่เพิ่มเติม ทว่าพื้นที่ที่ผนวกเพิ่มเติมนั้นเป็นพื้นที่ของอีกรัฐชาติก็ทำให้แหล่งมรดกโลกดังกล่าวนี้มีสถานะเป็น “แหล่งมรดกโลกข้ามพรมแดน” ได้

2. แหล่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง (Serial property)

ในเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ฯ ได้ให้นิยามของคำว่า “แหล่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง (Serial Property)” ว่าเป็นแหล่งที่ประกอบด้วยพื้นที่ 2 ส่วน หรือมากกว่า โดยสามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันได้อย่างชัดเจน ในที่นี้เรียกว่า “การนำเสนอแบบรวมกลุ่ม” ดังมีรายละเอียดนี้

- องค์ประกอบแต่ละส่วนของแหล่งนั้น ต้องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อกันในทางหน้าที่ สังคม หรือวัฒนธรรม ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาโดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันเชิงภูมิทัศน์ นิเวศวิทยา วิวัฒนาการ หรือถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างใดอย่างหนึ่ง

- องค์ประกอบต่างๆ ของแหล่งนั้นต้องแสดงความสัมพันธ์กับหลักเกณฑ์ และภาพรวมของ “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Out-standing Universal Value)” ทั้งในแง่กายภาพ วิทยาศาสตร์ และคำจำกัดความที่สามารถแสดงให้เห็นได้ชัดเจน รวมไปถึงคุณลักษณะที่จับต้องไม่ได้

¹⁸ ดูเพิ่มเติมใน “Paragraph 134-139” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp. 37-38.

ทั้งนี้ “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” จะต้องมีการละเอียดที่สามารถเข้าใจและสื่อสารได้ง่าย

- เพื่อไม่ให้แหล่งที่นำเสนอแบบรวมกลุ่มนั้นประกอบด้วยเนื้อหาขององค์ประกอบที่ซับซ้อนและมีมากเกินไป เพราะฉะนั้นกระบวนการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกจึงกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกองค์ประกอบที่จะเสนอแบบรวมกลุ่มนั้น และต้องแสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการของแหล่งต่างๆ ที่ได้นำเสนอแบบรวมกลุ่มได้

นอกจากนี้ การนำเสนอแหล่งแบบรวมกลุ่มนั้นต้องคำนึงว่าองค์ประกอบของแหล่งที่นำเสนอจะต้องแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเชิง “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล(Outstanding Universal Value)” ที่มีร่วมกัน ไม่ใช่เพียงส่วนขององค์ประกอบใดขององค์ประกอบหนึ่ง

โดยแหล่งที่ขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแบบรวมกลุ่มนั้น อาจมีลักษณะของอาณาเขตอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- กลุ่มของแหล่งที่นำเสนอเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนนั้น ตั้งอยู่ในอาณาเขตของรัฐภาคีสมาชิกใดหนึ่ง กรณีนี้ถือว่าเป็นกลุ่มของแหล่งที่มี “ความต่อเนื่องเชื่อมโยงในระดับชาติ (Serial National Property)”

- กลุ่มของแหล่งที่นำเสนอเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนนั้น ทว่ามีทำเลที่ตั้งอยู่ในแต่ละอาณาเขตของรัฐภาคีสมาชิก ทั้งนี้ หากไม่ได้มีพื้นที่ของแหล่งที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน แต่ทว่าได้รับความเห็นชอบจากรัฐภาคีสมาชิกทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในการเสนอขอเป็นแหล่งมรดกโลก กรณีนี้ ถือเป็นแหล่งที่มี “ความต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างชาติ (Serial Transnational Property)”

สำหรับแหล่งมรดกที่มีการแสดงคุณลักษณะของ “ความต่อเนื่องเชื่อมโยง” ในที่นี้เรียกว่า “การเสนอแบบรวมกลุ่ม” ทั้งในแง่ของทำเลที่ตั้งอยู่ในอาณาเขตรัฐชาติของรัฐภาคีสมาชิกเพียงแหล่งเดียว หรืออาจมีทำเลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของหลายๆ รัฐภาคีสมาชิก อาจจะมีการเสนอเพื่อการประเมินในหลายๆ รอบของการนำเสนอ ซึ่งทำให้แหล่งที่ได้รับการเสนอในครั้งแรกมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในสิทธิของรัฐภาคีสมาชิก นั้นเอง

ทั้งนี้ รัฐภาคีสมาชิกที่มีแผนการเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนในลักษณะ “แหล่งมรดกโลกแบบรวมกลุ่ม” โดยผ่านการนำเสนอหลายรอบนั้น ควรแจ้งความจำนงค์กล่าวให้กับคณะกรรมการมรดกโลกรับทราบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจเกี่ยวกับแผนของการดำเนินการ

เมืองมะละกา

เมืองจอร์จทาวน์

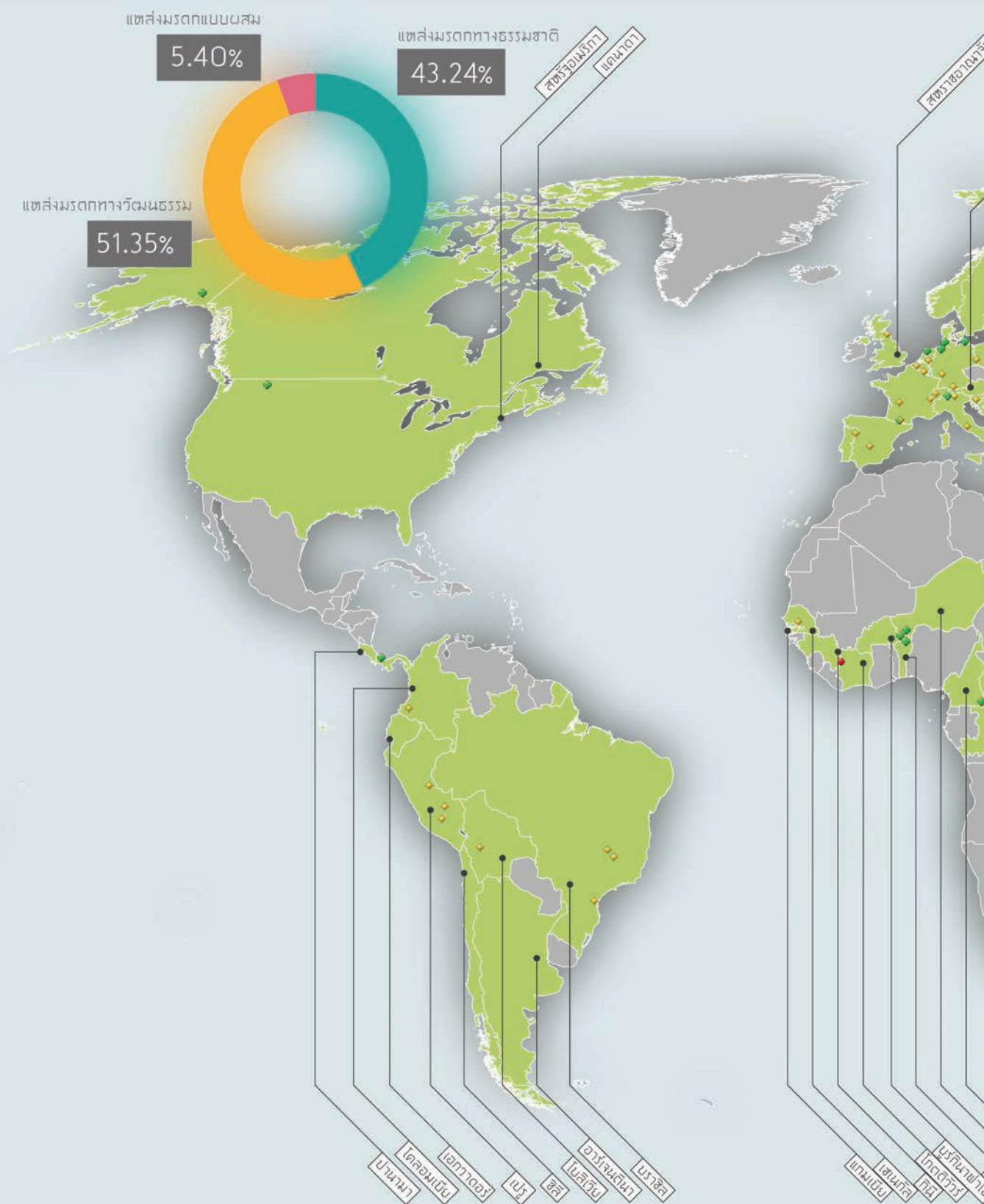

แหล่งมรดกโลกมะละกาและจอร์จทาวน์ เมืองประวัติศาสตร์บนคาบสมุทรมะละกา (Melaka and George Town, Historic Cities of the Straits of Malacca) เป็นตัวอย่างของแหล่งมรดกโลก ประเภทแหล่งที่มีเกี่ยวเนื่องความเชื่อมโยง (Serial property) โดยทำการผนวก รวมเมืองท่าการค้าชายทางทะเลบนคาบสมุทรมะละกาจำนวน 2 เมืองคือ เมืองมะละกา และเมืองจอร์จทาวน์ เพื่อเพิ่มศักยภาพและคุณค่า โดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดก และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในปีพ.ศ.2554 | ค.ศ.2011 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 2, 3, และ 4

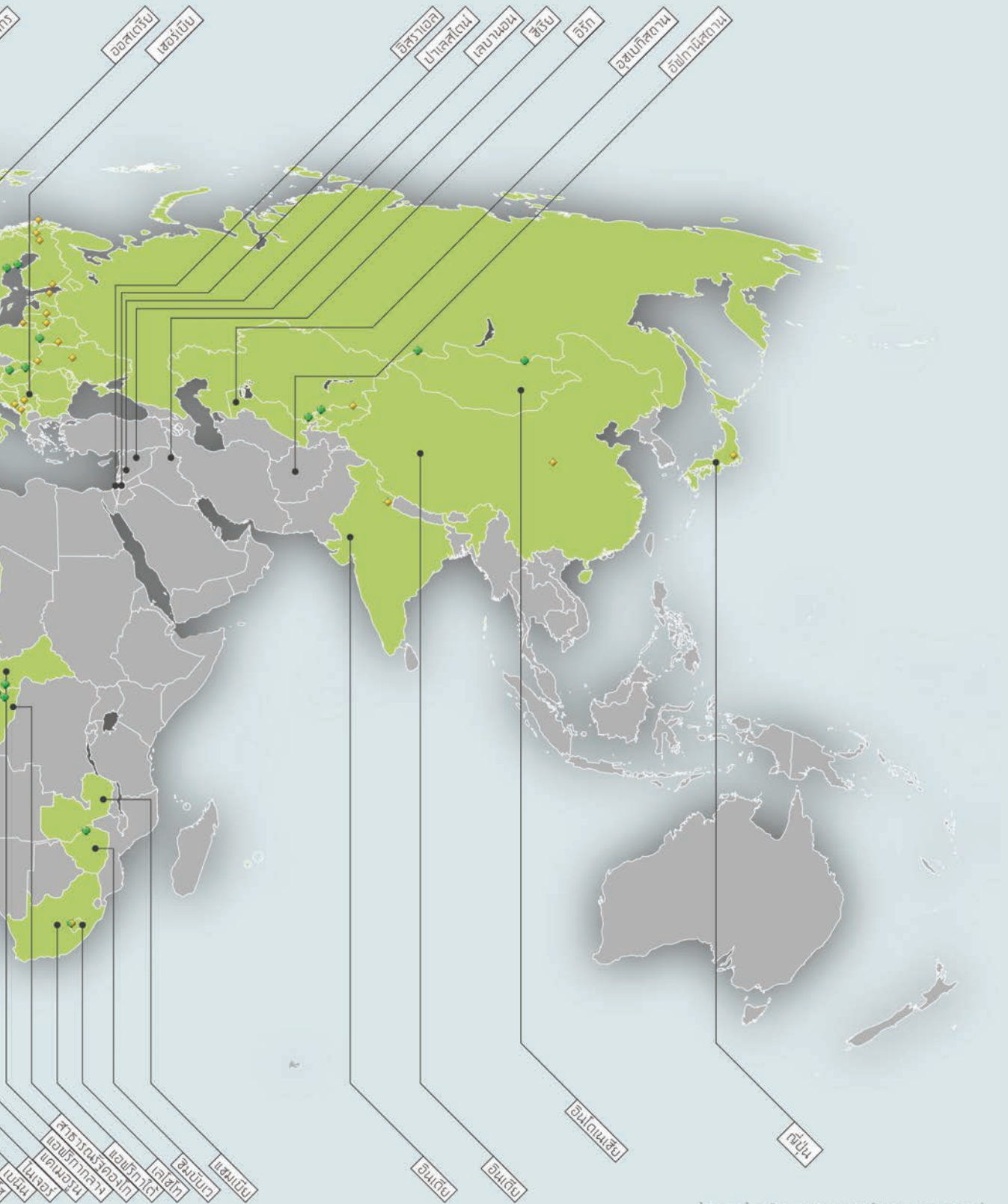

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) เป็นตัวอย่างของแหล่งมรดกโลก ประเภทแหล่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง (Serial property) ซึ่งนอกเหนือจากเมือง ประวัติศาสตร์สุโขทัยแล้ว ได้ทำการผนวกรวมเมืองในวัฒนธรรมร่วมสุโขทัยอีก 2 แหล่งคือ เมืองศรีสัชนาลัย เมืองกำแพงเพชร เข้าไว้เ็น ด้วยกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพและคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่ง และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในปีพ.ศ.2534 | ค.ศ. 1991 โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ข้อที่ 1 และ 3

ตำแหน่งของแหล่งมรดกโลก ประเภทแหล่งมรดกที่ตั้งอยู่ระหว่างพรมแดน

World Heritage List: Transboundary property

ข้อมูลอ้างอิง: UNESCO (มกราคม 2561)

ประโยชน์ และความสำคัญของการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

จากการศึกษาในรายงานวิจัยเรื่อง “The Costs and Benefits of World Heritage Site Status in the UK”¹⁹ เสนอว่า การขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกเป็นแหล่งมรดกโลกนั้นมีประโยชน์ในหลายมิติ ได้แก่ การสร้างพันธมิตรในการดำเนินงาน (Partnership) การเพิ่มจำนวนของทุนสมทบ (Additional Funding) การอนุรักษ์ (Conservation) การฟื้นฟูพื้นที่หรือเมืองอันเป็นที่ตั้งของแหล่ง (Regeneration) การท่องเที่ยว (Tourism) การสร้างความภาคภูมิใจของพลเมือง (Civic Pride) การสร้างประโยชน์ด้านต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ในที่นี้ ขออธิบายขยายความเพื่อสร้างความเข้าใจ ดังมีรายละเอียดดังนี้

.....
¹⁹ Department of Culture, Media and Sport. The Costs and Benefits of World Heritage Site Status in the UK. UK: Department for culture, media and sport. 2007.

ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ (Conservation)

ประโยชน์สำคัญที่สุดของการที่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก คือ ประโยชน์ “ด้านการอนุรักษ์ (Conservation)” อันเนื่องมาจากการได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้นต้องดำเนินการด้านต่างๆ ที่เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการมรดกโลก ซึ่งมีเป้าหมายให้แหล่งมรดก ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนนั้นต้องสามารถรักษา “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)” และ “ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)” เพื่อธำรงรักษาสภาพภาพของการเป็นแหล่งมรดกโลกเอาไว้ด้วยนั่นเอง

ประโยชน์ด้านการสร้างพันธมิตร (Partnership)

สำหรับประเด็นว่าด้วย “พันธมิตร (Partnership)” ซึ่งในที่นี้ หมายถึงไปถึง “เครือข่าย (Network)” การดำเนินการในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ซึ่งหมายรวมถึงพันธมิตรหรือเครือข่ายในทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพราะการเสนอชื่อแหล่งเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก หรือแม้แต่การบริหารจัดการแหล่งอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้รักษาคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งเอาไว้ในขณะที่จะต้องตอบโจทย์การใช้สอยร่วมสมัยในด้านต่างๆ นั้น ต่างก็ต้องการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ การปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงความร่วมมือในระดับนานาชาติ

ทั้งนี้ หากมองในแง่ของหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็อาจจะจำแนกได้เป็น ภาคการบริหารจัดการ ซึ่งย่อมหมายถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนกลไกการบังคับใช้กฎหมาย และแรงจูงใจต่างๆ ที่นำไปสู่การสร้างบรรยากาศของการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก สำหรับภาควิชาการ ซึ่งได้แก่ สถาบันการศึกษาทุกระดับชั้น ตลอดจนหน่วยวิจัยเฉพาะทางต่างๆ ที่จะมีหน้าที่ในการสร้าง และขยายต่อองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งอันเป็นประโยชน์เพื่อการศึกษา ซึ่งจะมีประโยชน์สืบเนื่องไปสู่การเสริมสร้างการตระหนักรู้ และจิตสำนึกในคุณค่าที่นำไปสู่การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกอย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ ภาคส่วนที่สำคัญอีกประการ คือ ภาคเอกชน ซึ่งเป็นภาคส่วนที่มีส่วนร่วมอย่างมากในการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์ และการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

ทั้งนี้ มีการศึกษาแหล่งมรดกโลกจำนวนมากในต่างประเทศ ซึ่งภาคเอกชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการทำหน้าที่สนับสนุนทุนในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก รวมไปถึงสนับสนุนการสร้างและพัฒนาขีดความสามารถ (Capacity Building) ในการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกให้ได้รับการพัฒนาความรู้ที่ทันสมัย ตลอดจนมีอุปกรณ์เครื่องมือทันสมัยต่างๆ ในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาแหล่งมรดกโลกอีกเป็นจำนวนมากที่ภาคเอกชนได้ให้การสนับสนุนในการพัฒนาระบบการสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยว มรดกโลกและพิพิธภัณฑ์ เนื่องมาจากการเรียนรู้และการสื่อความหมายนั้นต้องการ การปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ทั้งในประเด็นขององค์ความรู้ใหม่ และเทคนิควิธีใน การสื่อสาร ซึ่งต่างต้องใช้งบประมาณที่สูง และมีระยะเวลาที่ต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้ ทันสมัยตลอดเวลา ในการนี้ ภาคเอกชนจึงเหมาะสมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน การดำเนินการในประเด็นดังกล่าวมานี้

ประโยชน์ด้านงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม (Additional Funding)

สำหรับประเด็นเรื่อง “งบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม (Additional Funding)” จะเห็นได้ว่าแหล่งมรดกโลกทั้งทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติจะได้รับการสนับสนุน ทรัพยากรประเภทต่างๆ โดยเฉพาะการเงินจากภาครัฐที่เป็นผู้ดูแลแหล่งมรดกโลกนั้น เพื่อ ใช้ในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจ ประจำ และพันธกิจเชิงยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกโลก อย่างยั่งยืน

ประโยชน์ด้านการฟื้นฟูพื้นที่หรือเมืองอันเป็นที่ตั้งของแหล่ง (Regeneration)

จากกรณีศึกษาของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมหลายแหล่งที่มีสถานะเป็น เมืองหรือชุมชนที่เคยรุ่งเรืองมาในอดีต ทว่าได้ลบลบบาทหลงไปด้วยเหตุผลแวดล้อมนานา เมื่อแหล่งดังกล่าวได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลกได้ทำให้เกิดการพัฒนา ทางเศรษฐกิจที่ส่งอิทธิพลให้เกิดกระบวนการ “ฟื้นฟูพื้นที่หรือเมืองอันเป็นที่ตั้งของแหล่ง (Regeneration)” จึงพบแหล่งมรดกโลกในลักษณะเมืองที่ยังมีพลวัตได้มีการเป็นแหล่ง มรดกโลกเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการฟื้นฟูเมือง และชุมชน เพื่อทำให้เกิดการกลับมา ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย ประกอบธุรกิจการค้าขาย ตลอดจนกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการใช้สอยในบริบทร่วมสมัยในด้านต่างๆ เช่น การปรับปรุงโยชน์ ใช้สอยบ้านเรือนเป็นที่พักในลักษณะเรือนพัก (Home Stay) ที่ส่งเสริมให้ผู้มาเยือนได้มี โอกาสเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรือการปรับเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อ จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น (Museum and Interpretation Center) ตลอดจนพื้นที่สำหรับเรียนรู้และการทำความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของ ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งมรดกโลก เป็นต้น

ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism)

การที่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ย่อมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้มาเยี่ยมชมเยือนในฐานะของนักท่องเที่ยว ซึ่งย่อมส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่แหล่งมรดกโลกและพื้นที่โดยรอบ ดังตัวอย่างของการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนาในโครงการท่องเที่ยวเพื่อลดผ่นความยากไร้ (Pro Poor Tourism)²⁰ เช่น โครงการในกัมพูชา ลาว และเวียดนาม เป็นต้น ซึ่งนอกจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งมรดกโลก องค์ประกอบต่างๆ ที่เรียงร้อยกันขึ้นเป็นแหล่งมรดกโลกดังกล่าวนั้นก็ได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว (Tourism Destination) ยังส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นๆ ข้างเคียง ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจเกี่ยวเนื่องไปยังชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวก็อาจกลายเป็นดาบสองคมได้หากมีการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่คำนึงถึงความยั่งยืน หรือเน้นการท่องเที่ยวเชิงปริมาณ (Mass Tourism) ซึ่งแม้ว่าจะสร้างรายได้อย่างมากมาย แต่อาจไม่คุ้มกับทรัพยากรในมิติต่างๆ ที่ต้องสูญเสียไป รวมไปถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล, ความเป็นของแท้ดั้งเดิม และความครบถ้วนสมบูรณ์อันเป็นคุณสมบัติหลักของแหล่งมรดกโลกต้องเสื่อมลงด้วย

ประโยชน์ด้านการเรียนรู้และการศึกษา (Learning and education) และการสร้างความภาคภูมิใจของพลเมือง (Civic Pride) และต้นทุนทางสังคม (Social Capital)

ประโยชน์สำคัญของการได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก คือ การเป็นต้นทุนในการพัฒนาการศึกษาซึ่งไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อรัฐภาคีสมาชิกผู้ดูแลรักษาแหล่งเท่านั้น หากยังเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างองค์ความรู้ของมนุษยชาติ

นอกจากนี้ แหล่งมรดกโลกยังนำไปสู่การสร้าง “ความภาคภูมิใจของพลเมือง” ซึ่งเช่นเดียวกันกับที่กล่าวมาข้างต้น เพราะมีเพียงแต่การสร้างความภาคภูมิใจของพลเมืองของรัฐภาคีสมาชิกเท่านั้น หากแต่ยังเป็นคุณลักษณะของพลเมืองที่พึงประสงค์ของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวถือเป็น “ทุนทางสังคม” อันเป็นต้นทุนสำคัญของการศึกษา และการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาสังคมสู่สังคมอุดมปัญญาที่ใช้มรดกทางวัฒนธรรมเป็นต้นทุนสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อมต่อไป ตลอดจนสันติภาพของมนุษยชาติอันเป็นอุดมคติของ “แหล่งมรดกโลก” ทั้งทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ

²⁰ การท่องเที่ยวเพื่อลดผ่นความยากไร้ (Pro Poor tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวสำคัญที่ขับเคลื่อนในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น เป็นความพยายามเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ากับชุมชนท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งนอกจากส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่น และการค้าขายที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวแล้วยังมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

บทบาท และหน้าที่
ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการมรดกโลก (The world Heritage Committee)

“คณะกรรมการมรดกโลก” เป็นองค์กรระหว่างประเทศ ประกอบด้วยสมาชิกตัวแทน 21 ประเทศ และมีการจัดประชุมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ช่วงเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม โดยหน้าที่หลักของคณะกรรมการมรดกโลกคือ

1) จำแนกโดยอาศัยพื้นฐานจากเอกสารบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) และข้อเสนอที่ยื่นโดยรัฐภาคี ซึ่งแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลจะได้รับการคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก และได้รับการขึ้นทะเบียนแหล่งดังกล่าวไว้ในแหล่งบัญชีมรดกโลก

2) ตรวจสอบสถานภาพการอนุรักษ์ของแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีแหล่งมรดกโลก ผ่านกระบวนการ “ติดตามประเมินผล (Reactive Monitoring)”²¹ และ “การรายงานประจำงวด (Periodic Reporting)”²²

3) ตัดสินว่าแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลกยังสมควรดำรงสถานภาพ หรือถอดถอนออกจากบัญชีมรดกโลกที่ตกอยู่ในภาวะอันตราย

4) ตัดสินว่าแหล่งมรดกใด ที่สมควรถอดถอนออกจากบัญชีมรดกโลก²³

5) กำหนดขั้นตอนการร้องขอรับความช่วยเหลือระดับนานาชาติที่ต้องพิจารณาและดำเนินการศึกษาและให้คำปรึกษาตามความจำเป็นก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการพิจารณาตัดสินใจ²⁴

6) กำหนดการใช้ทรัพยากรของกองทุนมรดกโลกให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการช่วยเหลือรัฐภาคีสมาชิกในการคุ้มครองแหล่งมรดกที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล

7) หาแนวทางที่จะเพิ่มจำนวนงบประมาณของกองทุนมรดกโลก

8) ส่งรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมของคณะกรรมการทุกๆ สองปีต่อคณะกรรมการกลางของรัฐภาคีและต่อที่ประชุมสามัญของ UNESCO

9) ทบทวนและประเมินตามรอบที่กำหนดถึงการดำเนินงานของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

10) ปรับปรุงและลงมติเกี่ยวกับแนวปฏิบัติเพื่อการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการเกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

²¹ ดูเพิ่มเติมใน “Chapter IV” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp 169-198.

²² ดูเพิ่มเติมใน “Chapter V” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp 199-210.

²³ ดูเพิ่มเติมใน “Chapter IV” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp 169-198.

²⁴ ดูเพิ่มเติมใน “Chapter VII” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp 223-257.

คณะกรรมการมรดกโลก จำเป็นต้องพัฒนายุทธศาสตร์ของวัตถุประสงค์ และต้องมีการทบทวนและปรับปรุงตามรอบ เพื่อกำหนดเป้าประสงค์และ วัตถุประสงค์ของคณะกรรมการมรดกโลก ทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจได้ว่าปัจจัย

ความใหม่ ๆ ที่มีต่อมรดกโลกจะได้ถูกรับทราบอย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ของกลยุทธ์ ในปัจจุบันมีดังนี้

- 1) เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นที่สูงมากขึ้นต่อบัญชีมรดกโลก
- 2) เพื่อรับรองว่าการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประสิทธิภาพในการสร้างสมรรถนะ ในรัฐภาคีสมาชิก

4. ใช้การสื่อสารเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ของสาธารณะ การมีส่วนร่วม และสนับสนุนสำหรับมรดกโลก

5. เพื่อเพิ่มบทบาทของชุมชนท้องถิ่น ในการดำเนินการตาม อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการมรดกโลก (The Secretariat to the world Heritage Committee) หรือศูนย์มรดกโลก (World Heritage Centre – WHC)

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก หรือศูนย์มรดกโลก ก่อตั้งขึ้นในปีค.ศ.1992 | พ.ศ.2535 มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การ การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการของคณะกรรมการมรดกโลก ทำหน้าที่ ช่วยเหลือ และดำเนินการประสานงานระหว่างรัฐภาคีสมาชิกและองค์กร ที่ปรึกษา เพื่อทำให้เกิดความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างภาคส่วนที่ เกี่ยวข้องต่างๆ²⁵ ทั้งนี้ หน้าที่หลักของศูนย์มรดกโลก²⁶ ประกอบด้วย

1) การจัดการประชุมสมัยสามัญ และการประชุมคณะกรรมการ มรดกโลก

2) ดำเนินการตามมติของคณะกรรมการมรดกโลก และจากที่ ประชุมสมัยสามัญ และรายงานผลการดำเนินการ

3) รับหนังสือ การลงทะเบียน การตรวจสอบความสมบูรณ์ของ เอกสาร การเก็บรักษาเอกสาร และส่งเอกสารไปยังคณะกรรมการที่ปรึกษา ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการนำแหล่งเสนอเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่ง มรดกโลก

4) ประสานงานเพื่อการศึกษา และกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของ ยุทธศาสตร์ระดับโลก สำหรับความเป็นตัวแทนความสมดุล และความ น่าเชื่อถือของแหล่งมรดกโลก

5) จัดเตรียมรายงานประจำปีตามที่กำหนด

²⁵ ดูเพิ่มเติมใน “Article 14”. อ้างใน UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris: UNESCO, 1972. p.8.

²⁶ UNESCO. Operational Guide- lines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp 14-15.

6) ประสานงานและจัดการติดตามตรวจสอบ รวมไปถึงภารกิจติดตามตรวจสอบ และการประสานความร่วมมือในกระบวนการมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาตามความเหมาะสม

7) ประสานการช่วยเหลือในระดับนานาชาติ

8) หนุนเวียนทรัพยากรของกองทุนเสริมเพื่อการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก

9) ช่วยเหลือรัฐภาคีสมาชิกในการดำเนินการโครงการที่คณะกรรมการมรดกโลกกำหนด

10) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมด้านมรดกโลก และอนุสัญญามรดกโลกแก่รัฐภาคีสมาชิกคณะอนุกรรมการมรดกโลก องค์กรที่ปรึกษา ตลอดจนสาธารณชน

ทั้งนี้ กิจกรรมที่ดำเนินการตามยุทธศาสตร์และวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการมรดกโลก หรือตามมติของที่ประชุมสามัญของรัฐภาคีสมาชิก จะต้องดำเนินการร่วมกับองค์กรที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด

องค์กรที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลก²⁷ (Advisory Bodies to the World Heritage Committee)

องค์กรที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลก ประกอบด้วย 3 หน่วยงานหลัก ได้แก่

1) ศูนย์ระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษา การอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์สมบัติทางวัฒนธรรม (the International Centre for Study of the Preservation and Restoration of Cultural Properties) หรือเรียกชื่อว่า “อิคโครม (ICCROM)”

2) สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (the International Council on Monuments and Sites) หรือเรียกชื่อว่า “ไอโคโมส (ICOMOS)”

3) สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (the World Conservation Union) หรือเรียกชื่อว่า “ไอยูซีเอ็น (IUCN)”

โดยบทบาทและหน้าที่ขององค์กรที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลก มีดังนี้

1) ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ตามความเชี่ยวชาญ

2) ให้คำแนะนำช่วยเหลือสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการมรดกโลก ในการเตรียมเอกสารสำหรับคณะกรรมการ เตรียมวาระการประชุม และการดำเนินการให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการมรดกโลก

3) ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการพัฒนา และดำเนินการตามยุทธศาสตร์สากล เพื่อให้แหล่งมรดกโลกนั้นทำหน้าที่เป็นตัวแทน มีความสมดุล ตลอดจนมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ของการฝึกอบรมในภาพรวม และจัดทำรายงานตามรอบที่กำหนด รวมทั้งการสร้างประสิทธิภาพในการบริหารกองทุนมรดกโลก

4) ติดตามสถานะการอนุรักษ์มรดกโลก และปฏิบัติพันธกิจตามที่คณะกรรมการมรดกโลก มอบหมาย และภารกิจที่ปรึกษาตามการร้องขอของรัฐภาคีสมาชิก และทบทวนข้อเรียกร้องสำหรับความช่วยเหลือระดับนานาชาติ

5) ในกรณีของ ICOMOS และ IUCN ให้ประเมินแหล่งมรดกที่เสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก และให้คำแนะนำและรับฟังกับรัฐภาคีสมาชิกที่กำลังเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก และเสนอรายงานการประเมินต่อคณะกรรมการมรดกโลก

6) เข้าร่วมการประชุมกับคณะกรรมการมรดกโลก และสถาบันที่เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่ที่ปรึกษา

ICCROM (the International Centre for Study of the Preservation and Restoration of Cultural Properties) หรือ อิคครอม

1. ศูนย์ระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษา การอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์สมบัติทางวัฒนธรรม (the International Centre for Study of the Preservation and Restoration of Cultural Properties) หรือ อิคครอม (ICCROM)

เป็นองค์กระดัดนานาชาติสำหรับการศึกษาการพิทักษ์รักษา และการบูรณะมรดกวัฒนธรรม สำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี จัดตั้งขึ้นโดย UNESCO ในปีพ.ศ.2499 | ค.ศ.1956 ทั้งนี้ ICCROM มีบทบาททำหน้าที่ด้านการวิจัย การบันทึกข้อมูล การให้ความช่วยทางด้านเทคนิค การฝึกอบรม และการโครงการสร้างความตระหนักรู้ต่อสาธารณะในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์

บทบาทหน้าที่ของ ICCROM ที่สัมพันธ์กับอนุสัญญามรดกโลก คือ เป็นผู้มีส่วนร่วมหลักในการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม การติดตามผลสถานภาพการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ศึกษาทบทวนข้อเสนอเรียกร้องความช่วยเหลือในระดับนานาชาติที่เสนอโดยรัฐภาคีสมาชิก จัดเตรียมการและการสนับสนุนกิจกรรมการสร้างสมรรถนะประเภทต่างๆ

ICOMOS (the International Council on Monuments and Sites) หรือ ไอโคโมส

2. สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (the International Council on Monuments and Sites) หรือ ไอโคโมส (ICOMOS)

เป็นองค์กระดัดนานาชาติ ด้านอนุสรณ์สถานและแหล่ง เป็นหน่วยงานอิสระ สำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2508 | ค.ศ.1965 มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการใช้ทฤษฎีวิธีการ และเทคนิคทางวิชาการในการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม และโบราณคดีบนหลักการของสนธิสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์และบำรุงรักษาอนุสรณ์สถานและพื้นที่ประวัติศาสตร์ (International Charter on the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (the Venice Charter)) ปีพ.ศ.2507 | ค.ศ.1964

บทบาทหน้าที่เฉพาะของ ICOMOS ที่สัมพันธ์กับอนุสัญญามรดกโลกประกอบด้วยการประเมินมรดกทางวัฒนธรรมที่เสนอเพื่อขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนในบัญชีรายชื่อมรดกโลก การติดตามผลสถานภาพการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ศึกษาทบทวนข้อเสนอเรียกร้องความช่วยเหลือในระดับนานาชาติที่เสนอโดยรัฐภาคีสมาชิก และการเตรียมการและการสนับสนุนกิจกรรมการสร้างสมรรถนะประเภทต่างๆ

²⁷ UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp 15-16.

3. สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (the International Union for Conservation of Nature) หรือ ไอยูซีเอ็น (IUCN)

IUCN เป็นสหภาพการอนุรักษ์ธรรมชาติแห่งแรกของโลก สำนักงานตั้งอยู่ที่เมือง Gland ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2491 | ค.ศ.1948 จากการรวมขององค์กรระดับรัฐ องค์กรภาคเอกชน และนักวิทยาศาสตร์จากทั่วโลกมาทำงานร่วมกัน โดยมีพันธกิจหลักเพื่อสร้างการโน้มน้าว และการกระตุ้นเตือน ตลอดจนความช่วยเหลือต่อสมาคมทางวิทยาศาสตร์ต่างๆของโลก เพื่อการขับเคลื่อนประเด็นการอนุรักษ์ ความสมบูรณ์และความหลากหลายของธรรมชาติและทำให้เชื่อมั่นได้ว่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นไปอย่างเท่าเทียมและความยั่งยืนของระบบนิเวศ

บทบาทหน้าที่เฉพาะของ IUCN ที่สัมพันธ์กับอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกประกอบด้วย การประเมินแหล่งมรดกทางธรรมชาติที่เสนอเพื่อขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนในบัญชีรายชื่อมรดกโลก การติดตามผลสถานภาพการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ ศึกษาทบทวนข้อเสนอเรียกร้องความช่วยเหลือในระดับนานาชาติที่เสนอโดยรัฐภาคีสมาชิกและการเตรียมการและการสนับสนุนกิจกรรมการสร้างสมรรถนะประเภทต่างๆ

สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (the International Union for Conservation of Nature) หรือ ไอยูซีเอ็น (IUCN)

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก²⁸

“คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก”
เรียกโดยย่อว่า “กอม.” มีองค์ประกอบ ประกอบด้วย

1) รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายให้กำกับการบริหารราชการของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานกรรมการ

2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นรองประธานคนที่หนึ่ง

3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นรองประธานคนที่สอง

4) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นรองประธานคนที่สาม

5) ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย เลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ และผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

6) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคล ซึ่งมีความรู้ความสามารถ มีผลงาน หรือ ประสบการณ์ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปกรรมศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านมานุษยวิทยา หรือด้านกฎหมาย เป็นกรรมการ ทั้งนี้ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี

7) เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกรรมการและเลขาธิการ

8) อธิบดีกรมศิลปากร อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ และ อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ

โดยคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

²⁸ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 132ก วันที่ 29 ธันวาคม 2560. กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560.

1) เสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกโลกที่สอดคล้องตามอนุสัญญาต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบ และเมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้แจ้งหน่วยงานของรัฐปฏิบัติตาม

2) กำหนดแผนงาน มาตรการและกลไกในการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และมรดกแบบผสม ที่ตั้งอยู่ในประเทศ

3) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการกำหนดให้มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และมรดกแบบผสมที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยเป็นมรดกโลก ก่อนเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกเพื่อบรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) หรือบัญชีรายชื่อมรดกโลก เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญา และสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก

4) ประสานงานและติดตามการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายตามข้อ (1) และแผนงาน มาตรการและกลไกตาม (2) รวมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุน เร่งรัด ติดตาม ประเมินผล และแก้ไขปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลก

5) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของประเทศไทย เพื่อเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญตามระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งจัดทำรายงานผลการดำเนินงานให้คณะรัฐมนตรีรับทราบตามที่เห็นสมควร อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

6) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานตามความจำเป็นและเหมาะสมเพื่อดำเนินการ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

7) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ.2559 หรือตามที่นายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรี มอบหมาย

ทั้งนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก (กอม.) ดำเนินการช่วยเหลือ สนับสนุน การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของ กอม. ดังนี้

1) ติดต่อประสานงานกับคณะกรรมการมรดกโลกในฐานะเป็นหน่วยประสานงานกลางภายใต้อนุสัญญา

2) ประสานงานและให้การสนับสนุนหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเอกชนเพื่อคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ มรดกแบบผสม หรือภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของอนุสัญญา และแนวทางการอนุรักษ์ ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. 2559

3) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงานและมาตรการที่ต้องดำเนินการตามอนุสัญญา ในการคุ้มครอง ป้องกัน และอนุรักษ์มรดกโลก ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และรายงานต่อ กอม.

4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กอม. มอบหมาย

ในกรณีที่ กอม. เห็นว่าการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานใดไม่เป็นไปตามพันธกรณีที่กำหนดในอนุสัญญา หรือไม่สอดคล้อง กับแนวทางการอนุวัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกที่ คณะกรรมการมรดกโลกกำหนด หรือไม่สอดคล้องกับนโยบาย แผนงาน หรือมาตรการและกลไกที่หน่วยงานของรัฐเกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่ของ กอม. ในข้อ 1) และ 2) หรือที่หน่วยงานของรัฐ กำหนดขึ้นตามอำนาจ หน้าที่ของตน เพื่อรองรับการปฏิบัติตามอนุสัญญาคัดมรดกโลก ให้ กอม. แจ้งให้หน่วยงานของรัฐ ดำเนินการแก้ไขหรือปฏิบัติให้ถูกต้อง

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่แก้ไขหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตาม วรคหนึ่ง หรือไม่ดำเนินการ ภายในระยะเวลาอันสมควรให้ กอม. รายงานปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อวินิจฉัยสั่งการ ตามที่เห็นสมควร

คณะอนุกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรม

คณะอนุกรรมการมรดกโลกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธาน และอธิบดีกรมศิลปากร เป็นเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบด้านการเสนอชื่อ การพิจารณา ปรับปรุงเพิ่มเติม การกำกับดูแล การประสานงาน การยกย่องรางวัล และพิจารณาดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางวัฒนธรรม

คณะอนุกรรมการมรดกโลกทางธรรมชาติ

คณะอนุกรรมการมรดกโลกทางธรรมชาติของประเทศไทยมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธาน และอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเป็นเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบด้านการ เสนอชื่อ การพิจารณาปรับปรุงเพิ่มเติม การกำกับดูแล การประสานงาน การยกย่องรางวัล และพิจารณา ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลกทางธรรมชาติ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม²⁷

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีพันธกิจด้านการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเสนอแนะนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนการจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนติดตามตรวจสอบ มาตรการเงื่อนไข ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของประเทศ และสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดี

ทั้งนี้ ในภารกิจด้านมรดกโลกนั้น จะมอบหมายให้ “กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม” เป็นผู้ดำเนินการ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านมรดกโลก ดังต่อไปนี้

1) กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน แนวทาง มาตรฐาน และมาตรการการอนุรักษ์ คุ่มครอง และฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในพื้นที่แหล่งธรรมชาติ แหล่งศิลปกรรม พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า และพื้นที่มรดกโลก รวมทั้งการจัดทำแผนแม่บท แผนบูรณาการ และแผนปฏิบัติการที่คำนึงถึงการอนุรักษ์อย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

2) เสนอแนะแนวทาง และมาตรการในการบริหารจัดการเพื่อควบคุม ป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมทั้งมาตรการจูงใจในการอนุรักษ์ คุ่มครอง และฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้ประโยชน์อย่างสมดุล เหมาะสม และยั่งยืน

3) ศึกษา วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติ และ แหล่งศิลปกรรมเพื่อจัดลำดับความสำคัญ การขึ้นทะเบียนและการประกาศเขตคุ้มครองแหล่งธรรมชาติ แหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ พื้นที่เมืองเก่า และพื้นที่มรดกโลก

4) ประสานการอนุรักษ์ตามพันธกรณี และประสานกับองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง กับอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลกและอนุสัญญาอื่นที่เกี่ยวข้อง

5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักงานนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง
แวดล้อม

หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นว่าด้วยหน่วยงานระดับนานาชาติ และหน่วยงานระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกและกระบวนการที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ทว่าในความเป็นจริงแล้วยังมีหน่วยงานอีกมากมายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก ทั้งแหล่งทางวัฒนธรรม แหล่งทางธรรมชาติ และแหล่งแบบผสม โดยเฉพาะในฐานะผู้ดูแลแหล่งโดยตรงตามภาระหน้าที่ ตลอดจนหน่วยงานเกี่ยวเนื่อง อาทิเช่น

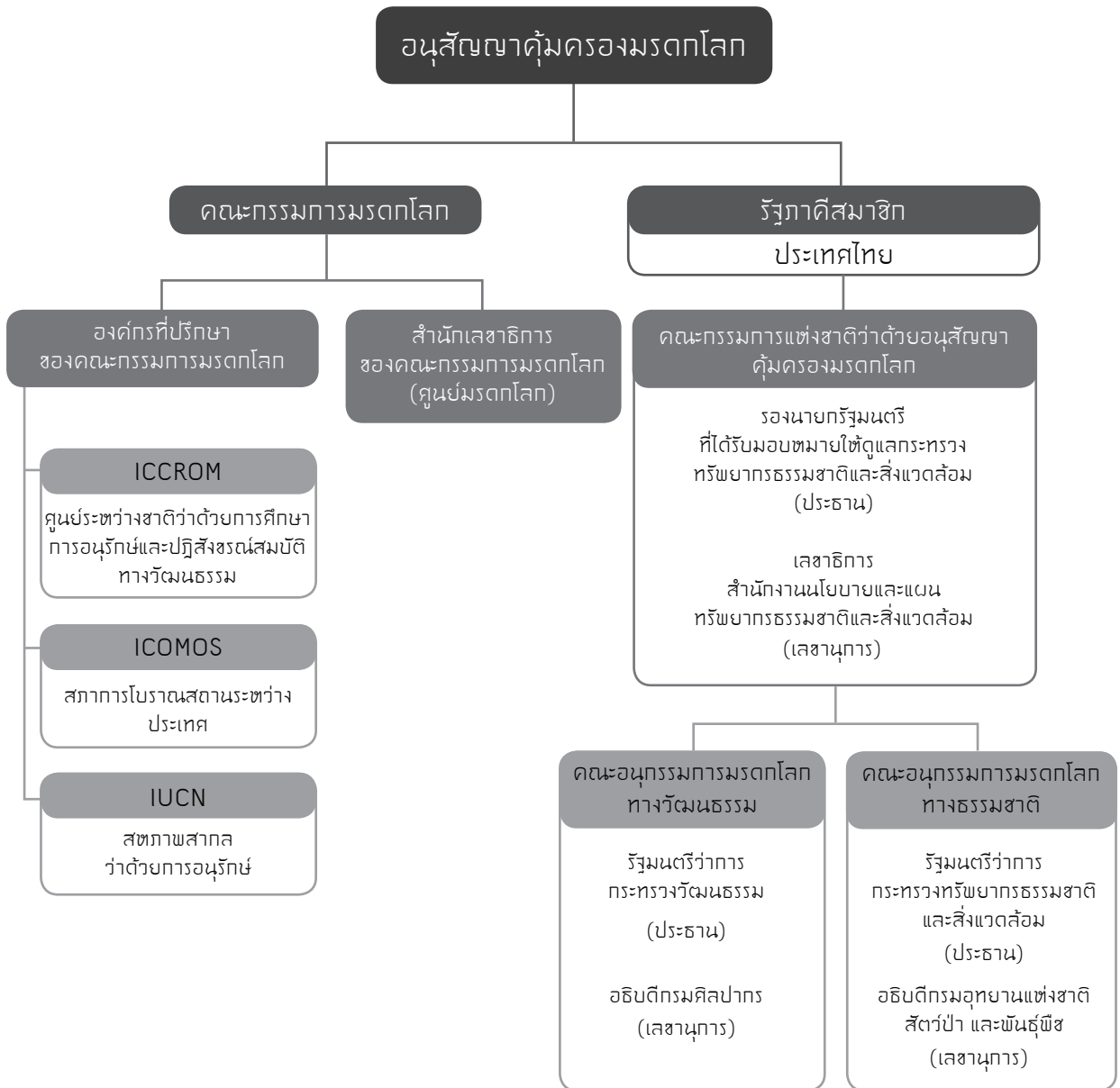
สำหรับ “แหล่งมรดกทางธรรมชาติ” ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานในสังกัด อาทิ กรมป่าไม้, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในฐานะของหน่วยงานตามพันธกิจที่ดูแลโดยตรง นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่สัมพันธ์ในการธำรงรักษาคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่ง อาทิเช่น กรมทรัพยากรธรณี, กรมทรัพยากรน้ำ, กรมทรัพยากรน้ำบาดาล, กรมควบคุมมลพิษ, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สำหรับ “แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม” ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระทรวงวัฒนธรรม ทั้งนี้ แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยในปัจจุบัน คือ มรดกโลกนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, มรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร, มรดกโลกแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ซึ่งจะเห็นได้ว่าแหล่งต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแหล่งในลักษณะที่เป็น “ซากมรดกวัฒนธรรม หรือ ซากโบราณสถาน (Relic)” หรือเป็น “โบราณสถาน” ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับกรมศิลปากรซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นได้ว่าในบางแหล่งนั้นแม้จะเป็นแหล่งโบราณสถานทว่าก็มีการใช้ประโยชน์ในบริบทร่วมสมัย เช่น วัดวาอารามต่างๆ ที่จัดทะเบียนตามกฎหมาย ในการนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นยังเกี่ยวข้องกับกรมการศาสนา ซึ่งมีหน่วยงานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลวัดต่างๆ อีกด้วย

สำหรับ “แหล่งมรดกแบบผสม” ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีแหล่งมรดกประเภทนี้ได้รับการขึ้นทะเบียน ทว่าแนวโน้มของคณะกรรมการมรดกโลกมีแนวโน้มในการให้ความสำคัญของแหล่งมรดกโลกแบบผสมนั้นมากขึ้น ซึ่งในอนาคตนั้นประเทศไทยอาจมีการนำเสนอแหล่งในลักษณะดังกล่าวเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ทั้งนี้ หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับแหล่งจึงย่อมมีความหลากหลาย และมีจำนวนมากขึ้นตามคุณลักษณะของแหล่ง ตลอดจนบริบทแวดล้อมต่างๆ ของที่ตั้งของแหล่ง

สุดท้าย ในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกโลก นับตั้งแต่การศึกษา วิเคราะห์แหล่งเพื่อค้นคว้าในมิติต่างๆ เพื่อหาคุณค่าเพื่อประกอบการจัดเตรียมเอกสารต่างๆ ยังสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษา และสถาบันตามความเชี่ยวชาญต่างๆ นอกจากนี้ หน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่แหล่งมรดกดังกล่าวที่ตั้งอยู่ก็ยังเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้แหล่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ตลอดจนการรักษาคูณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล อาทิเช่น หน่วยงานในระดับจังหวัด และหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ตลอดจนภาคเอกชนต่างๆ ในพื้นที่ด้วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

แนวคิดเกี่ยวเนื่องในการนำเสนอ
แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และ
แหล่งมรดกทางธรรมชาติ
เป็นแหล่งมรดกโลก

แนวคิดเรื่องคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)

“คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” หมายถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม และ/หรือทางธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งอยู่เหนือขอบเขตพรมแดนรัฐชาติ และเป็นคุณค่าสากลของมนุษยชาติ ทั้งในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการปกป้องคุ้มครองมรดกจึงเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดในฐานะที่เป็นมรดกของมนุษยชาติ ในที่นี้ คณะกรรมการมรดกโลก จึงต้องจำแนกแหล่งมรดกตามเงื่อนไขของการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลก

ทั้งนี้ รัฐภาคีสมาชิกต่างๆ จะได้รับเชิญให้นำเสนอแหล่งมรดกที่มีคุณค่าทั้งทางวัฒนธรรม และ/หรือธรรมชาติที่ได้พิจารณาแล้วว่ามีความโดดเด่นอันเป็นสากลเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ในการเสนอแหล่งเพื่อรับการขึ้นทะเบียนสู่บัญชีมรดกโลกนั้น คณะกรรมการมรดกโลกต้องมีการแถลงถึง “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล” ของแหล่งดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงสำคัญในการประกาศคุ้มครองป้องกัน และการบริหารจัดการในอนาคต

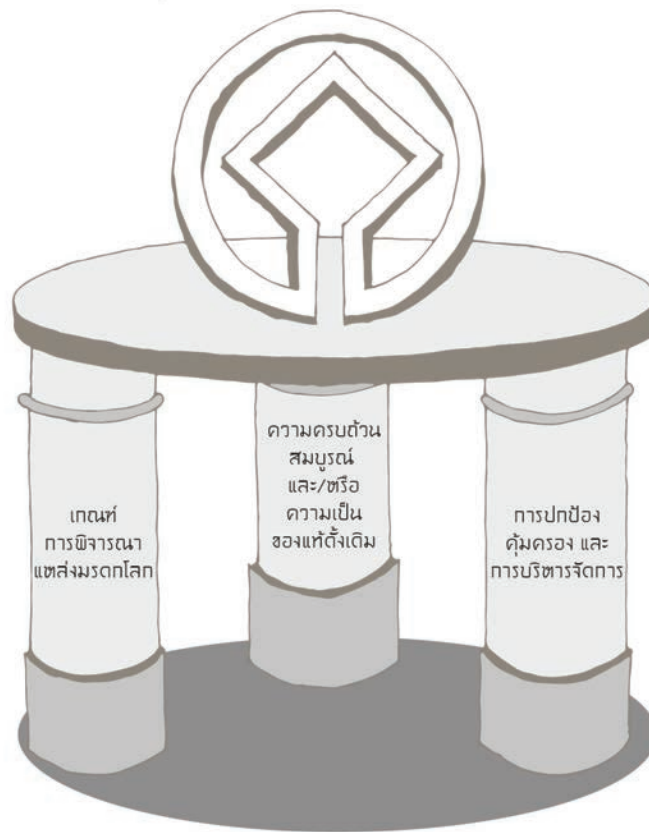
ทั้งนี้ เนื่องจากแนวทางของอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกนั้น มีเป้าหมายหวังที่จะให้สามารถทำการปกป้องแหล่งมรดกทุกแหล่งบนโลกใบนี้ได้ ดังนั้นในการดำเนินการจะคัดสรรเฉพาะแหล่งมรดกที่มีคุณค่าโดดเด่นสูงสุดตามความคิดเห็นในระดับนานาชาติ ทั้งนี้ จึงไม่ควรคาดหวังว่าแหล่งมรดกที่มีความโดดเด่นระดับชาติหรือภูมิภาคนั้น จะต้องได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกเสมอไป

ขั้นตอนการเสนอข้อมูลของแหล่งเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกต่อคณะกรรมการมรดกโลกนั้น รัฐภาคีสมาชิกต้องแสดงให้เห็นถึงพันธะสัญญาอันมุ่งมั่นที่จะพิทักษ์รักษาแหล่งมรดกให้คงคุณค่าไว้ตามพันธะสัญญาดังกล่าว แสดงให้เห็นผ่านการดำเนินมาตรการต่างๆ อาทิ นโยบายกฎหมาย การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาด้านเทคนิค ด้านการบริหารจัดการ และด้านการเงิน ซึ่งตัวบ่งชี้เหล่านี้ถูกนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปกป้องแหล่งมรดกและคุณค่าที่โดดเด่นอันเป็นสากล

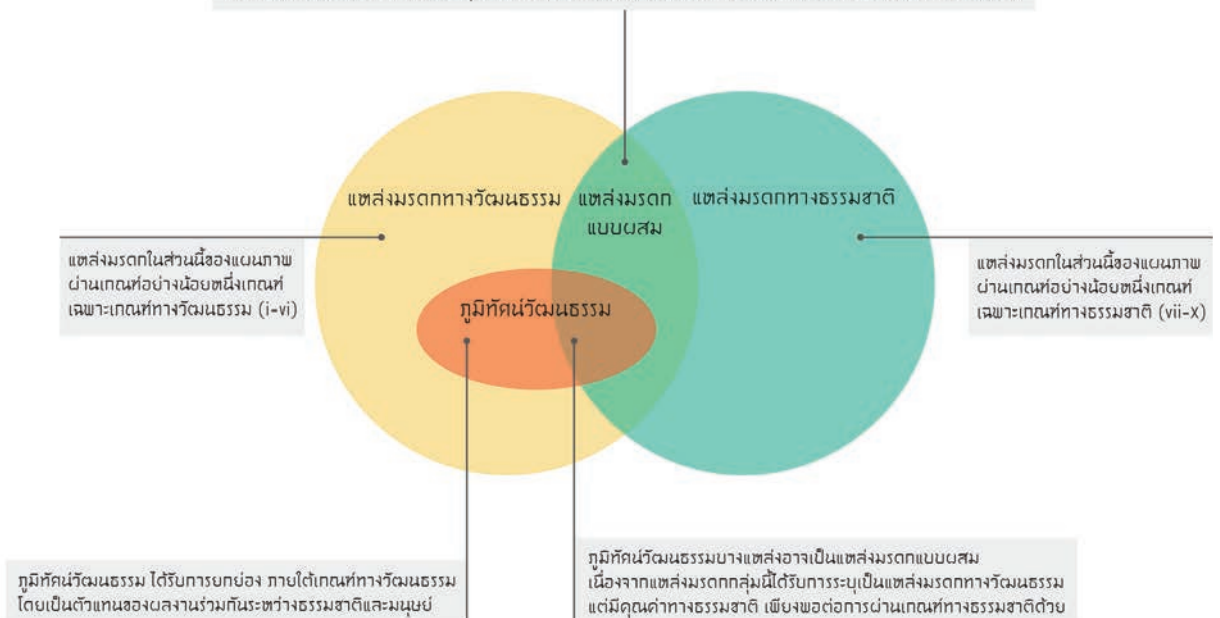
ทั้งนี้ กระบวนการประเมิน “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” จะพิจารณาองค์ประกอบ 3 ส่วนหลัก คือ

- 1) เกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลก (World Heritage criteria)
- 2) ความครบถ้วนสมบูรณ์ และ/หรือ ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Integrity and/or Authenticity)
- 3) การปกป้องคุ้มครองและการบริหารจัดการ (Protection and Management)

คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล

แช่งมรดกแบบผสม คือแช่งที่มีคุณสมบัติผ่านอย่างน้อยหนึ่งเกณฑ์ทางวัฒนธรรม กับอีกหนึ่งเกณฑ์ทางธรรมชาติ

เกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลก (World Heritage Criteria)

ในการพิจารณาเพื่อเสนอแหล่งเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น UNESCO ได้กำหนดให้มีเกณฑ์ในการพิจารณา “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” ตาม “เอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention)” โดยเกณฑ์การพิจารณาคุณค่าความโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่ง เพื่อนำเสนอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้นจะมีเกณฑ์ในการพิจารณาจำนวน 10 ข้อ โดยแบ่งเป็นเกณฑ์ทางด้านวัฒนธรรมจำนวน 6 ข้อ (i-vi) และเกณฑ์ทางด้านธรรมชาติจำนวน 4 เกณฑ์ (vii-x) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้¹

สำหรับหลักเกณฑ์ในการประเมิน “มรดกทางวัฒนธรรม” เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกของคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) มีอยู่ 6 ประการ คือ

¹ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ คุ้มครองแหล่งมรดกโลกเล่มที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556. หน้าที่ 12-14.

เกณฑ์ข้อที่ 1 - i

เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม หรือตัวแทนของความงามและเป็นผลงานอันเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดยิ่ง
to represent a masterpiece of human creative genius

เกณฑ์ข้อที่ 2 - ii

แสดงถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือในพื้นที่วัฒนธรรมใดๆ ของโลกผ่านการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมหรือทางเทคโนโลยี อนุสรณ์ศิลป์ การวางแผนบ้านเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์
to exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design

เกณฑ์ข้อที่ 3- iii

เป็นเอกลักษณ์ ทายากยิ่ง หรือเป็นของแท้ดั้งเดิม

to bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared

เกณฑ์ข้อที่ 4- iv

เป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรืออุตสาหกรรม

to be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history

เกณฑ์ข้อที่ 5 - v

เป็นตัวอย่างลักษณะอันเด่นชัด หรือของชนบทรรมนิยมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่มีความเปราะบางด้อยตัวมันเอง หรือเสื่อมสลายได้ง่ายเพราะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สามารถกลับคืนดั้งเดิมได้ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

to be an outstanding example of a traditional human settlement, land-use, or sea-use which is representative of a culture (or cultures), or human interaction with the environment especially when it has become vulnerable under the impact of irreversible change

เกณฑ์ข้อที่ 6- vi

มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญหรือความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

to be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance. (The Committee considers that this criterion should preferably be used in conjunction with other criteria)

สำหรับหลักเกณฑ์ในการประเมิน “มรดกทางธรรมชาติ” เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกของคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) มีอยู่ 4 ประการ คือ

เกณฑ์ข้อที่ 7 - vii

เป็นแหล่งที่เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่นเห็นได้ชัด หรือเป็นพื้นที่ที่มีความงามตามธรรมชาติหาพื้นที่อื่นเปรียบเทียบไม่ได้

to contain superlative natural phenomena or areas of exceptional natural beauty and aesthetic importance

เกณฑ์ข้อที่ 8- viii

เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นสะท้อนถึงวิวัฒนาการความเป็นมาของโลกในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ซึ่งรวมไปถึงร่องรอยของสิ่งมีชีวิตหรือกระบวนการทางธรณีวิทยาที่สำคัญอันทำให้เกิดรูปลักษณ์ของแผ่นดินหรือลักษณะธรณีสัณฐาน หรือลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญ

to be outstanding examples representing major stages of earth's history, including the record of life, significant on-going geological processes in the development of landforms, or significant geomorphic or physiographic features

เกณฑ์ข้อที่ 9 - ix

เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นสะท้อนถึงกระบวนการนิเวศวิทยา และชีววิทยาซึ่งก่อให้เกิดและมิพัฒนาการของระบบนิเวศทางบก หรือระบบนิเวศน้ำจืด หรือระบบนิเวศชายฝั่งและทางทะเล และสังคมสัตว์และพืช

to be outstanding examples representing significant on-going ecological and biological processes in the evolution and development of terrestrial, fresh water, coastal and marine ecosystems and communities of plants and animals

เกณฑ์ข้อที่ 10 - x

เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีความสำคัญสูงสุดสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นกำเนิด ซึ่งรวมถึงถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์พืช และ/หรือชนิดพันธุ์สัตว์ ที่มีคุณค่าโดดเด่นเชิงวิทยาศาสตร์ หรือเชิงอนุรักษ์ระดับโลก

to contain the most important and significant natural habitats for in-situ conservation of biological diversity, including those containing threatened species of outstanding universal value from the point of view of science or conservation.

ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)

ในกระบวนการเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ “ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)”² ทั้งแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ต้องได้รับการประเมินด้านความสมบูรณ์หรือความมีอยู่อย่างครบถ้วนของคุณสมบัติต่างๆ ที่ถ่ายทอด คุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลด้วยเหตุนี้เอง การสร้างความเข้าใจอย่างชัดเจนต่อประเด็นด้านศักยภาพคุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการก่อนที่จะพิจารณาในประเด็นว่าด้วยความครบถ้วนของแหล่งมรดก

ความครบถ้วนสมบูรณ์เป็นเครื่องบ่งชี้คุณสมบัติของลักษณะความเป็นองค์รวม ตลอดจนการดำรงอยู่อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมและ/หรือทางธรรมชาติ และคุณลักษณะประกอบ ทั้งนี้ ในการตรวจสอบเงื่อนไขของความครบถ้วนสมบูรณ์จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงสิ่งที่เกี่ยวเนื่องของแหล่งมรดกนั้นด้วย กล่าวคือ

- 1) มีความจำเป็นที่ต้องผนวกรวมทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อให้คุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลของแหล่งมรดกนั้นเป็นประจักษ์
- 2) แหล่งต้องมีขนาดใหญ่พอเพียงที่จะทำให้เชื่อมั่นได้ว่าจะมีคุณสมบัติเป็นตัวแทนที่แสดงออกถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ของลักษณะเด่น ตลอดจนกระบวนการต่างๆ ซึ่งถ่ายทอดนัยสำคัญของแหล่งมรดก
- 3) แหล่งได้รับผลกระทบในทางลบจากการพัฒนาและ/หรือการถูกทอดทิ้ง

โดยแหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อที่ 1 (i) - 6 (vi) นั้น แหล่งมรดกจะต้องมีโครงสร้างทางกายภาพและ/หรือองค์ประกอบสำคัญที่อยู่ในสภาพที่ดี รวมทั้งได้รับการควบคุมผลกระทบจากการเสื่อมสภาพ

ทั้งนี้ สัดส่วนขององค์ประกอบที่มีนัยสำคัญนั้นต้องแสดงให้เห็นถึงองค์รวมของคุณค่าของแหล่งมรดกที่ควรผนวกเข้าไว้ ความสัมพันธ์และพลวัตของหน้าที่ในบริบทร่วมสมัยในภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์หรือแหล่งมรดกอื่นๆ ที่มีพลวัตที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสิ่งอื่นๆ ต้องรักษาไว้ด้วยเช่นกัน

สำหรับแหล่งมรดกที่เสนอภายใต้ข้อเกณฑ์ข้อที่ 7(vii) - 10(x) นั้น แหล่งมรดกต้องมีการบริหารจัดการทางชีวกายภาพ และการคุณลักษณะของภูมิทัศน์ต้องอยู่ในสภาพสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าพื้นที่เก่าแก่ และแหล่งธรรมชาติใดๆ ต่างมีพลวัตและมีความสัมพันธ์กับมนุษย์และกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งรวมไปถึงประเพณีของสังคมและชุมชนท้องถิ่น มักเกิดขึ้นในพื้นที่ธรรมชาติ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ นั้นควรจะสัมพันธ์กับการสร้างมั่นคงให้แก่คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของพื้นที่ซึ่งมีความยั่งยืนทางระบบนิเวศวิทยา

² บางครั้งแปลคำว่า “Integrity” ว่า “บูรณภาพ” ซึ่งในที่นี้ พิจารณาว่า ศัพท์บัญญัติดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นที่รับรู้กว้างขวาง ในการเรียบเรียงนี้ จึงใช้คำอธิบายว่า “ความครบถ้วนสมบูรณ์”

นอกจากนี้ คุณสมบัติของแหล่งมรดกที่ได้รับการเสนอชื่อภายใต้เกณฑ์ข้อ 7 (vii) - 10 (x) ยังกำหนดเงื่อนไขที่สอดคล้องกันสำหรับความสมบูรณ์ไว้สำหรับแต่ละเกณฑ์

แหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อที่ 7 (vii) ต้องมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่ผนวก รวมถึงพื้นที่ที่จำเป็นต่อการรักษาความงามของแหล่งมรดกนั้น ตัวอย่างเช่น แหล่งมรดกที่มีคุณค่าด้านทิวทัศน์ซึ่งสัมพันธ์อยู่กับน้ำตก เพราะฉะนั้นเงื่อนไขเรื่องความสมบูรณ์แบบนั้นต้องผนวก รวมถึงไปถึงพื้นที่ต้นน้ำ และปลายน้ำซึ่งความสมบูรณ์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องเชื่อมโยงพื้นที่ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการปกป้องคุ้มครองคุณภาพของสุนทรียภาพของแหล่งมรดกไว้ด้วย

แหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อที่ 8 (viii) ควรจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กันทั้งหมดรวมทั้งองค์ประกอบที่เป็นเอกเทศ ซึ่งต่างก็สัมพันธ์กับธรรมชาติ เช่น “ยุคน้ำแข็ง” ต้องอยู่ในเงื่อนไขของความครบถ้วนสมบูรณ์ โดยต้องรวมถึงลานหิมะ ธารน้ำแข็ง และตัวอย่างของรอยตัด การทับถม และการรวมตัว ตัวอย่างเช่น ตำแหน่งที่น้ำแข็งพัดมาทับถม ซ่อนทับควรมีความสมบูรณ์ และควรมีตัวอย่างของประเภทหินที่เกิดขึ้นจากการไหลของแมกมา และการระเบิดของภูเขาไฟ

แหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อที่ 9 (ix) ควรมีขนาดของแหล่งที่เพียงพอ และมีองค์ประกอบที่จำเป็นเพื่อแสดงให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของกระบวนการที่จำเป็นสำหรับการอนุรักษ์ในระยะยาวของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพที่อยู่ในแหล่ง เช่น เงื่อนไขของความครบถ้วนสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าดิบฝนเขตร้อนจะสัมพันธ์อยู่กับระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเล และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ และชนิดของดิน ระบบแบบแผนและการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับแนวปะการังนั้นควรต้องอยู่ร่วมกับองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย เช่น แหล่งหญ้าทะเล ป่าชายเลน หรือระบบนิเวศที่เชื่อมโยงกันที่ทำหน้าที่ควบคุมปริมาณธาตุอาหารและตะกอนให้เข้ามาสู่แนวปะการัง

แหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อที่ 10 (x) ควรเป็นแหล่งมรดกที่มีคุณสมบัติสำคัญยิ่งสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะแหล่งมรดกที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และ/หรือเป็นตัวแทนที่สอดคล้องกับเกณฑ์ โดยเป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติที่ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่หลากหลายอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชีวมณฑล และระบบนิเวศ เช่น ป่าทุ่งเขตร้อนต้องมีสภาพตามข้อกำหนดที่ครบถ้วนสมบูรณ์ กล่าวคือต้องประกอบด้วยสัตว์กินพืชและพืชที่มีการพัฒนาร่วมกัน ตัวอย่าง แหล่งมรดกระบบนิเวศหมู่เกาะนั้นต้องเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตเฉพาะถิ่น และต้องมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอต่อการอยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในภาวะวิกฤตให้มั่นใจได้ว่าประชากรของชนิดพันธุ์เหล่านั้นจะดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไปได้ สำหรับพื้นที่อันเป็นที่พิทักษ์ของสิ่งมีชีวิตที่มีการโยกย้ายถิ่น เป็นแหล่งที่ผสมพันธุ์และสร้างรังตามฤดูกาล และเส้นทางในการโยกย้ายถิ่น

ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

แหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อ 1 (i) ถึง ข้อ 6 (vi) นั้น จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของความเป็นของแท้ดั้งเดิม ตามที่กล่าวไว้ใน ภาคนว 4³ ในเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ซึ่งได้ผนวกแนวคิดจากเอกสารนาราว่าด้วยความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Nara Document on Authenticity) ที่ให้ประเด็นพื้นฐานสำหรับทดสอบ ประเด็นความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่ง และได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้

- ความรับผิดชอบต่อมรดกทางวัฒนธรรมและการจัดการที่ แหล่งมรดกนั้นตั้งอยู่ “ในขั้นแรกเป็นหน้าที่ของชุมชนของวัฒนธรรมนั้นๆ” ที่ได้สร้างและรักษาวัฒนธรรมนั้นไว้ตามลำดับ

- ในการพิจารณาและตัดสินใจแหล่งมรดก ต้องอยู่บนพื้นฐานของการให้ความเคารพต่อทุกวัฒนธรรม และภายใต้บริบทแวดล้อมที่มรดกนั้น สัมพันธ์อยู่

- ในแต่ละวัฒนธรรมนั้น การยอมรับ [ต้อง] สอดคล้องกับลักษณะ เฉพาะของคุณค่ามรดกวัฒนธรรมนั้น รวมถึงความน่าเชื่อถือ และข้อเท็จจริง ของแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

- คุณค่าของแหล่งมรดก จะต้องถูกประเมินจากคุณค่าที่มีต่อชุมชน ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้นๆ ที่ซึ่งสร้างและ/หรือรักษาวัฒนธรรมนั้นไว้ ทั้งนี้ นัยสำคัญของแหล่งมรดกขึ้นอยู่กับการศึกษา, ความเข้าใจและ ยอมรับต่อสภาพความจำเพาะและบริบททางวัฒนธรรมที่แหล่งมรดกนั้น สังกัดอยู่

สำหรับประเด็นว่าด้วย “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)” ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจะถูกตัดสินจากความน่าเชื่อถือ และความเป็นจริงในแง่มุมต่างๆ ที่ระบุไว้ในเอกสารประกอบการพิจารณา ทั้งนี้ ความสามารถในการทำความเข้าใจคุณค่าของแหล่งมรดกนั้นจะขึ้นอยู่กับระดับความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่น่าเสนอ ตลอดจนการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งหมายถึงคุณค่าที่ส่งสมมายาวนาน ทั้งนี้ในการประเมิน จะพิจารณาความเป็นของแท้ดั้งเดิมในทุกมิติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับแหล่ง

การตัดสินใจในประเด็นเรื่องคุณค่าที่อยู่คู่กับแหล่งมรดกวัฒนธรรม อาจแตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพราะแม้แต่วัฒนธรรมประเภทเดียวกัน ก็ยังมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ การประเมินอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรม และในการประเมินต้องตัดสินใจภายใต้กรอบความคิดในบริบทวัฒนธรรมนั้น

³ ดูเพิ่มเติมใน “Annex 4” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 1996. pp.88-92.

นอกจากนี้ “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)” ยังขึ้นอยู่กับประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและบริบทที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ อธิบายผ่านโครงสร้างการนำเสนอข้อมูลดังนี้

- 1) รูปทรง และการออกแบบ (Form and Design)
- 2) สาระ และสิ่งประกอบ (Materials and Substance)
- 3) การใช้สอย และหน้าที่ (Use and Function)
- 4) จารีตประเพณี เทคนิค และระบบการจัดการ (Traditions, Techniques and Management systems)
- 5) ทำเลที่ตั้ง และการตั้งถิ่นฐาน (Location and Setting)
- 6) ภาษาและรูปแบบอื่นๆของมรดกที่สัมผัสได้ (Language, and Other Forms of Intangible Heritage)
- 7) จิตวิญญาณ และความรู้สึก (Spirit and Feeling)
- 8) ปัจจัยภายในและภายนอกอื่นๆ (Other Internal and External Factors)

คุณลักษณะเช่น จิตวิญญาณและความรู้สึกมิได้เป็นสิ่งพิจารณาได้โดยง่ายในทางปฏิบัติที่จะนำมาใช้เป็นเงื่อนไขของความเป็นของแท้ดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะดังกล่าวก็มีความสำคัญในฐานะเครื่องบ่งชี้ถึงคุณลักษณะและสำนึกในถิ่นที่ เช่น ในชุมชนที่ยังคงสืบทอดจารีตประเพณีและความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมเอาไว้

การใช้ข้อมูลเหล่านี้อนุญาตให้สามารถอธิบายและขยายความคุณลักษณะทางสุนทรียภาพที่มีความเฉพาะเจาะจง ประวัติศาสตร์ สังคม และข้อมูลวิทยาศาสตร์ด้านต่างๆ ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่กำลังได้รับการพิจารณา ในที่นี้ “แหล่งข้อมูลสารสนเทศ” นั้นหมายรวมถึงที่เป็นสภาพทางกายภาพ การเขียน การพูดสัมภาษณ์ และข้อมูลรูปภาพ ที่ทำให้สามารถทราบถึงคุณลักษณะตามธรรมชาติ ความเฉพาะเจาะจง ความหมาย และประวัติของมรดกทางวัฒนธรรมเมื่อเงื่อนไขของความเป็นของแท้ดั้งเดิมได้รับการพิจารณาในขั้นตอนการเตรียมเอกสารเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก สิ่งแรกที่รัฐภาคีสมาชิกต้องดำเนินการ คือ การจำแนกว่าคุณลักษณะใดเป็นความเป็นของแท้ดั้งเดิมที่สำคัญที่สุด คำแถลงเกี่ยวกับความเป็นของแท้ดั้งเดิมควรประเมินระดับของความเป็นของแท้ดั้งเดิม หรืออธิบายโดยจำแนกแต่ละส่วนประกอบของคุณลักษณะ

โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นของแท้ดั้งเดิมนั้น การปฏิสังขรณ์ซากโบราณสถาน หรืออาคารทางประวัติศาสตร์ หรือย่านประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่เป็นเงื่อนไขเฉพาะตัวของแต่ละกรณี จะยอมรับการปฏิสังขรณ์ได้ก็ต่อเมื่ออยู่บนพื้นฐานของการมีข้อมูลหรือรายละเอียดที่ทำการบันทึกไว้โดยสมบูรณ์ และต้องไม่ดำเนินการเกินขอบเขตไปด้วยการคาดคะเน

การปกป้องคุ้มครองและการบริหารจัดการ (Protection and management)

การปกป้องคุ้มครองและการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกนั้น ต้องสร้างความเชื่อมั่นได้ว่าสามารถรักษาคคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล ตลอดจนเงื่อนไขของความครบถ้วนสมบูรณ์และ/หรือความเป็นของแท้ดั้งเดิมในช่วงเวลาของการได้รับการขึ้นทะเบียนเอาไว้ได้ เพื่อให้รักษาคคุณค่าดังกล่าวไว้ต่อไป การทบทวนทั่วไปของสถานภาพการอนุรักษ์แหล่งมรดก และคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล ควรจะดำเนินการตามกรอบกระบวนการติดตามแหล่งมรดกโลกตามที่ได้ระบุไว้ในแนวปฏิบัติเพื่อการดำเนินการตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก

แหล่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกนั้นต้องได้รับการคุ้มครองในระยะยาว ทั้งในด้านกฎหมาย ระเบียบ การจัดตั้งสถาบัน และ/หรือ การปกป้องคุ้มครองประเพณี และการจัดการเพื่อให้แน่ใจแหล่งมรดกโลกจะมีความยั่งยืน การปกป้องคุ้มครองควรรวมถึงการกำหนดขอบเขตอย่างเพียงพอ ในขณะเดียวกันในกระบวนการนำเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก รัฐภาคีสมาชิกต้องแสดงให้เห็นว่ามีการปกป้องคุ้มครองทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค ท้องถิ่น และ/หรือ ในระดับของกลุ่มคนร่วมวัฒนธรรมประเพณี และควรแนบเอกสารที่แสดงรายละเอียดที่ชัดเจนของแนวทางการปกป้องคุ้มครองแหล่งมรดกที่ขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียน

มาตรการทางกฎหมาย ระเบียบ และสัญญาเพื่อจัดการปกป้องคุ้มครอง

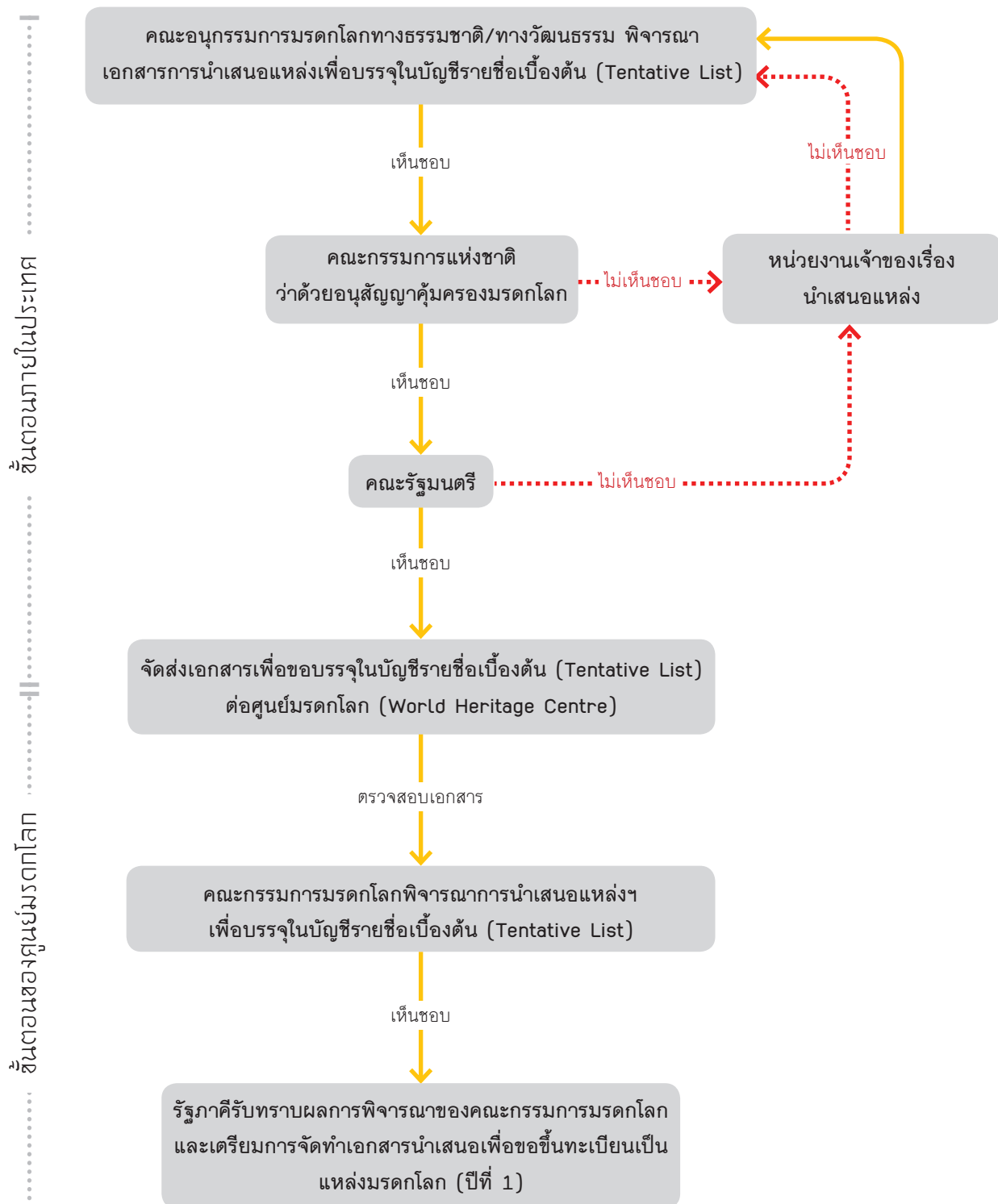
มาตรการทางกฎหมาย และระเบียบต่างๆ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องสร้างความเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นกลไกในการปกป้องคุ้มครองคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกโลก ให้รอดพ้นจากผลกระทบอันเกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ อาทิ สังคม เศรษฐกิจ และแรงกดดัน หรือความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลกระทบด้านลบ รวมทั้งประเด็นเรื่องความครบถ้วนสมบูรณ์ และ/หรือความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่งด้วย โดยรัฐภาคีสมาชิกต้องสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นว่าจะมีการดำเนินการอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

พุกาม (Bagan) ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative list)
ในปี พ.ศ.2539 | ค.ศ.1996 เสนอด้วยเกณฑ์ข้อที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6

การขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)

ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)

ขั้นตอนการขึ้นทะเบียน บัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)

“บัญชีรายชื่อเบื้องต้น” ในภาษาอังกฤษเรียกว่า “Tentative List” เป็นการบรรจุชื่อแหล่งที่ต้องการเสนอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ซึ่งการเตรียมการเสนอชื่อเพื่อบรรจุเข้าไปในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) นั้น รัฐบาลสมาชิกจะต้องทำการศึกษาสำรวจศักยภาพและคุณค่าเบื้องต้นของแหล่งมรดกประเภทต่างๆ เป็นฐานข้อมูลเบื้องต้น และนำเสนอรายชื่อไปที่ศูนย์มรดกโลก (World Heritage Centre) ทั้งนี้ อาจจะเสนอพร้อมกันทีละหลายชื่อ แต่ควรจะมีแผนการในการดำเนินการที่ชัดเจน กล่าวคือ หากมีแผนการจะนำเสนอชื่อแหล่งเพื่อขอรับการพิจารณาในอีก 5-10 ปีข้างหน้า ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเสนอชื่อแหล่งมรดกดังกล่าวไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นนี้ก่อน เนื่องจากเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญ ก่อนที่จะมีการเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลก

ทั้งนี้ หากว่าแหล่งมรดกนั้นไม่ได้มีการขึ้นทะเบียนไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น จะไม่ได้รับการพิจารณาในการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก¹

องค์ประกอบของการเสนอขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้นในเอกสารแนวทางการอนุวัติตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกนั้นได้กำหนดรายละเอียดของการจัดเตรียมเอกสารเพื่อการเสนอขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ซึ่งประกอบด้วยเอกสารทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่

- 1) ชื่อของแหล่งมรดก
- 2) ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์
- 3) รายละเอียดของแหล่งมรดกโดยสังเขป
- 4) รายละเอียดของคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกประกอบด้วย

- เกณฑ์ที่จะนำเสนอ
- ความเป็นของแท้ดั้งเดิม
- การเปรียบเทียบกับแหล่งต่างๆ

ทั้งนี้ ในการจัดเตรียมเอกสารเพื่อการเสนอขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้นนั้น รัฐบาลสมาชิกควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในพื้นที่ของแหล่งมรดก เช่น ผู้จัดการพื้นที่ องค์กรปกครองระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน รวมไปถึงภาคีของผู้ที่สนใจและผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ

¹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ คุ้มครองแหล่งมรดกโลก เล่มที่ 3 การเตรียมการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556. หน้า 25.

กรอบเวลาการเสนอบัญชีรายชื่อเบื้องต้น

ในการนำเสนอรายชื่อของแหล่งเพื่อบรรจุในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นหรือการปรับปรุงรายชื่อของแหล่งที่เสนอบรรจุในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นไปแล้วนั้น รัฐภาคีสมาชิกสามารถดำเนินการในช่วงเวลาใดก็ได้

เนื่องจากขั้นตอนของการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น รายชื่อของแหล่งดังกล่าวจะต้องได้รับการบรรจุเข้าอยู่ในทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี อย่างไรก็ตาม ในกรณีของแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้นแล้ว แต่ยังไม่มีแผนในการยื่นเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนแหล่งเป็นมรดกโลก จะต้องมีการตรวจสอบและทบทวนรายละเอียดของบัญชีรายชื่อเบื้องต้น อย่างน้อยทุกๆ รอบ 10 ปี

การลงทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น

สำหรับบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่มีการจัดเตรียมเอกสารไว้สมบูรณ์ และมีการลงนามโดยผู้ที่ได้รับมอบอำนาจดำเนินการจากรัฐภาคีสมาชิกเรียบร้อยแล้ว ให้นำส่งต่อไปยังสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลก (World Heritage Committee) ยังศูนย์มรดกโลก (World Heritage Centre) แห่งองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส

หลังจากที่สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลกได้รับเอกสารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในลำดับแรก จะดำเนินการตรวจสอบว่ารูปแบบเป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่ หากในกรณีที่ไม่มีสอดคล้องกับรูปแบบมาตรฐาน เอกสารดังกล่าวจะถูกส่งกลับไปยังรัฐภาคีสมาชิก เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุง ส่วนเอกสารที่ผ่านการตรวจสอบรูปแบบเรียบร้อยแล้ว จะมีการลงทะเบียนและดำเนินการในขั้นถัดไป

แนวทางปฏิบัติและการช่วยเหลือเพื่อการจัดเตรียมบัญชีรายชื่อเบื้องต้น

การนำเสนอเพื่อขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้นนั้น เป็นขั้นตอนพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนแหล่งเป็นมรดกโลก ทั้งนี้ มีแนวทางปฏิบัติ และแนวทางการช่วยเหลือเพื่อการจัดเตรียมบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ดังนี้

1) รัฐภาคีสมาชิก ควรดำเนินการตรวจสอบผลการวิเคราะห์ในส่วนของบัญชีมรดกโลก และบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่คณะกรรมการมรดกโลกได้ประกาศไว้แล้ว ซึ่งดำเนินการโดย ICOMOS และ IUCN ซึ่งเป็นองค์กรที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลกด้านมรดกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ ตามลำดับ โดยผลวิเคราะห์ดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ เพื่อหาช่องว่างที่ปรากฏอยู่ในบัญชีแหล่งมรดกโลกเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกที่ต้องการจะนำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

2) รัฐภาคีสมาชิก ควรพิจารณาข้อมูลร่วมกับการศึกษาเฉพาะด้านที่ดำเนินการโดยองค์กรที่ปรึกษา โดยเป็นการศึกษาที่มีผลมาจากการทบทวนเกี่ยวกับบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่ถูกเสนอโดยรัฐภาคีสมาชิกต่างๆ และข้อมูลจากรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดแบ่งกลุ่มที่มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกันของแหล่งที่เสนออยู่ในบัญชี นอกจากนี้ ควรจะศึกษาเอกสารทางด้านวิชาการอื่นๆ ขององค์กรที่ปรึกษา รวมไปถึงองค์กร และบุคคลที่ได้รับการรับรอง

3) รัฐบาลสมาชิก ควรจัดแบ่งกลุ่มบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกัน ทั้งในระดับภูมิภาค และรายประเด็นหัวข้อ ด้วยการช่วยเหลือขององค์กรที่ปรึกษา เพื่อประเมิน ภาพรวมของบัญชีรายชื่อเบื้องต้นเหล่านั้น และค้นหาช่องว่างและหัวข้อที่มีประเด็นร่วมกัน โดย การจัดแบ่งกลุ่มดังกล่าว อาจนำไปสู่การปรับปรุงบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่น่าสนใจ และอาจมีข้อเสนอใหม่จากรัฐสมาชิกต่างๆ รวมไปถึงการก่อให้เกิดความร่วมมือกันภายในกลุ่มของรัฐบาลสมาชิกในการจัดเตรียมการขอรับการขึ้นทะเบียนแหล่งเป็นมรดกโลก

4) เพื่อดำเนินการตามยุทธศาสตร์ระดับนานาชาติ การขยายขีดความสามารถในการสร้างเสริมสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน และการฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยเหลือรัฐบาลสมาชิก เพื่อนำไปสู่ความเชี่ยวชาญในการจัดเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับ ความต้องการในปัจจุบัน ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่อยู่ระหว่างการขอรับ การขึ้นทะเบียนแหล่งเป็นมรดกโลก

5) รัฐบาลสมาชิก สามารถขอความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากหน่วยงานระดับนานาชาติ (International Assistance) เพื่อเตรียมการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแหล่งที่บรรจุบัญชีรายชื่อ เบื้องต้น (Tentative List) เพื่อขอรับการขึ้นทะเบียน

6) องค์กรที่ปรึกษาทั้ง ICOMOS และ IUCN และสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ มรดกโลก อาจจะมีการประเมินเพื่อจัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการ จัดเตรียมบัญชีรายชื่อเบื้องต้นและการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก เพื่อช่วยเหลือ รัฐบาลสมาชิก

การช่วยเหลือและการสร้างสมรรถนะสำหรับรัฐบาลสมาชิก ในการเตรียมบัญชี รายชื่อเบื้องต้น

เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับโลก ความร่วมมือในการสร้างสมรรถนะ และการฝึกอบรมอาจมีความจำเป็นในการช่วยเหลือรัฐบาลสมาชิกในการหาข้อมูลและ/หรือ การรวบรวมข้อมูลด้วยความเชี่ยวชาญของตนในการจัดเตรียมข้อมูล การปรับปรุงเอกสารให้มี เนื้อหาสาระที่เป็นสถานภาพความรู้ปัจจุบัน ตลอดจนการจัดทำเอกสารประกอบการขึ้นทะเบียน บัญชีรายชื่อเบื้องต้นให้สมบูรณ์และเตรียมความพร้อมสู่การเสนอเอกสารประกอบการนำเสนอ แหล่งเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นมรดกโลก

รัฐบาลสมาชิก สามารถร้องขอรับความช่วยเหลือจากระดับนานาชาติเพื่อการเตรียม การด้านเอกสาร และการปรับปรุงเอกสารให้มีเนื้อหาสาระที่เป็นสถานภาพความรู้ปัจจุบัน ตลอดจน การบรรณาธิการเอกสารเพื่อให้ได้คุณภาพ

องค์กรที่ปรึกษาและสำนักเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลกจะใช้โอกาสนี้ในการปฏิบัติ การกิจในการประเมินการปฏิบัติงานด้านการจัดการฝึกอบรมและปฏิบัติการระดับภูมิภาคเพื่อ การช่วยเหลือรัฐบาลสมาชิก ในด้านวิธีการสำหรับการเตรียมข้อมูลสำหรับบัญชีรายชื่อชั่วคราว และเอกสารเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลก

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศูนย์กลาง(Core Zone) และพื้นที่กันชน (Buffer Zone)

ขอบเขตของการปกป้องคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ (Boundaries for effective protection)

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศูนย์กลาง (Core Zone) เป็นการดำเนินการขั้นพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการสร้างกลไกการปกป้องคุ้มครองแหล่งอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ขอบเขตของพื้นที่ที่กำหนดต้องครอบคลุมพื้นที่ที่แสดงถึงคุณลักษณะของคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล พร้อมด้วยความครบถ้วนสมบูรณ์และ/หรือความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่งมรดกดังกล่าว

สำหรับแหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อที่ 1 (i) - 6 (vi) ต้องกำหนดขอบเขตให้ครอบคลุมพื้นที่หลักและสิ่งเสริมคุณค่าทั้งที่แสดงออกโดยตรงเป็นรูปธรรมของคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกและเช่นเดียวกันกับพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยในอนาคตที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้าใจต่อพื้นที่แหล่งต่อไป

สำหรับแหล่งมรดกที่นำเสนอภายใต้เกณฑ์ข้อที่ 7 (vii) - 10 (x) ขอบเขตพื้นที่ต้องสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของพื้นที่สำหรับถิ่นที่อยู่อาศัย ชนิตพันธุ์ กระบวนการ หรือปรากฏการณ์ของแหล่งที่ขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนบรรจขื่อในบัญชีมรดกโลก ทั้งนี้ ขอบเขต พื้นที่ต้องมีขนาดเพียงพอต่อการปกป้องคุ้มครองคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล เพื่อป้องกันผลกระทบทางตรงจากการบุกรุกของมนุษย์และผลกระทบจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนอกพื้นที่ศูนย์กลางที่ได้นำเสนอ

ขอบเขตของแหล่งมรดกที่นำเสนอ อาจมีอาณาเขตที่ตั้งติดต่อกับพื้นที่คุ้มครองหนึ่ง หรือหลายแห่ง เช่น อุทยานแห่งชาติต่างๆ หรือพื้นที่อนุรักษธรรมชาติ พื้นที่อนุรักษชีวมณฑล หรือพื้นที่คุ้มครองประวัติศาสตร์ ในขณะที่พื้นที่ที่ก่อกำหนดการป้องกันนั้น อาจประกอบด้วยเขตการจัดการหลายแบบ เฉพาะบางส่วนของพื้นที่เหล่านั้นอาจเหมาะสมตามข้อกำหนดในการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

พื้นที่แนวกันชน (Buffer zones)

แนวคิดเรื่อง “พื้นที่แนวกันชน (Buffer zones)” เกิดขึ้นจากความจำเป็นและความต้องการเพื่อการอนุรักษ์เฉพาะแหล่งมรดกนั้นๆ โดยพื้นที่กันชนที่มีประสิทธิภาพจะถูกกำหนดขึ้นเพื่อการปกป้องคุ้มครองแหล่งมรดกที่ได้นำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

พื้นที่แนวกันชนคือ พื้นที่ที่ล้อมรอบแหล่งมรดกที่ได้นำเสนอ โดยต้องมีสิ่งประกอบที่เป็นทางการและ/หรือเป็นธรรมเนียมประเพณีที่มีการกำหนดอย่างเข้มงวดไว้ในด้านการใช้ประโยชน์และการพัฒนาเพื่อเพิ่มระดับขั้นของการคุ้มครองต่อแหล่งมรดกนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องกำหนดโดยทันทีสำหรับแหล่งที่ได้นำเสนอขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก โดยเฉพาะแหล่งมรดกที่มีวิวัฒนาการที่สำคัญ และพื้นที่หรือส่วนประกอบอื่นๆ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนคุณค่าของแหล่งมรดกและการปกป้องคุ้มครอง

ทั้งนี้ ขอบเขตของพื้นที่แนวกันชน ต้องพิจารณาตามแต่ละกรณีด้วยกลไก และเงื่อนไขต่างๆ ที่เหมาะสม ทั้งรายละเอียดด้านขนาดของพื้นที่ คุณลักษณะและการอนุญาตใช้พื้นที่ในเขตพื้นที่แนวกันชน

โดยใช้แผนที่เป็นเครื่องมือในการบ่งบอกความถูกต้อง และความชัดเจนของขอบเขตของพื้นที่แหล่งมรดกและพื้นที่แนวกันชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ต้องจัดเตรียมไว้ในเอกสารการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ทั้งนี้ ควรใส่คำอธิบายรายละเอียดให้ชัดเจนว่าพื้นที่แนวกันชนทำหน้าที่ปกป้องแหล่งมรดกนั้นได้อย่างไร หากไม่มีการกำหนดแนวกันชนไว้ในเอกสาร การเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกจะต้องเตรียมข้อชี้แจง ว่าเหตุใดจึงไม่มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่แนวกันชน

แม้ว่าพื้นที่แนวกันชนมิได้เป็นส่วนหนึ่งของแหล่งมรดกที่จะนำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก แต่การดัดแปลงใดๆ ก็ตามในพื้นที่แนวกันชนของแหล่งมรดกโลกนั้น จะต้องได้รับการตรวจสอบโดยคณะกรรมการมรดกโลกตามแนวปฏิบัติว่าด้วยการดัดแปลง/ปรับปรุงแนวเขตโดยไม่กระทบสาระหลัก² ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนแนวพื้นที่กันชนจะถือว่าเป็นการปรับเปลี่ยนแนวเขตเพียงเล็กน้อย (Minor boundary modification)

การปรับเปลี่ยนแนวเขตตามข้อกำหนดในการใช้ประโยชน์

1. การปรับปรุงแนวเขตพื้นที่เพียงเล็กน้อย

หากมีการปรับเปลี่ยนแนวเขตพื้นที่เพียงเล็กน้อยที่ไม่ส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อขอบเขตของแหล่งมรดกหรือกระทบต่อคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล ให้ดำเนินการแจ้งให้สำนักเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลกทราบ

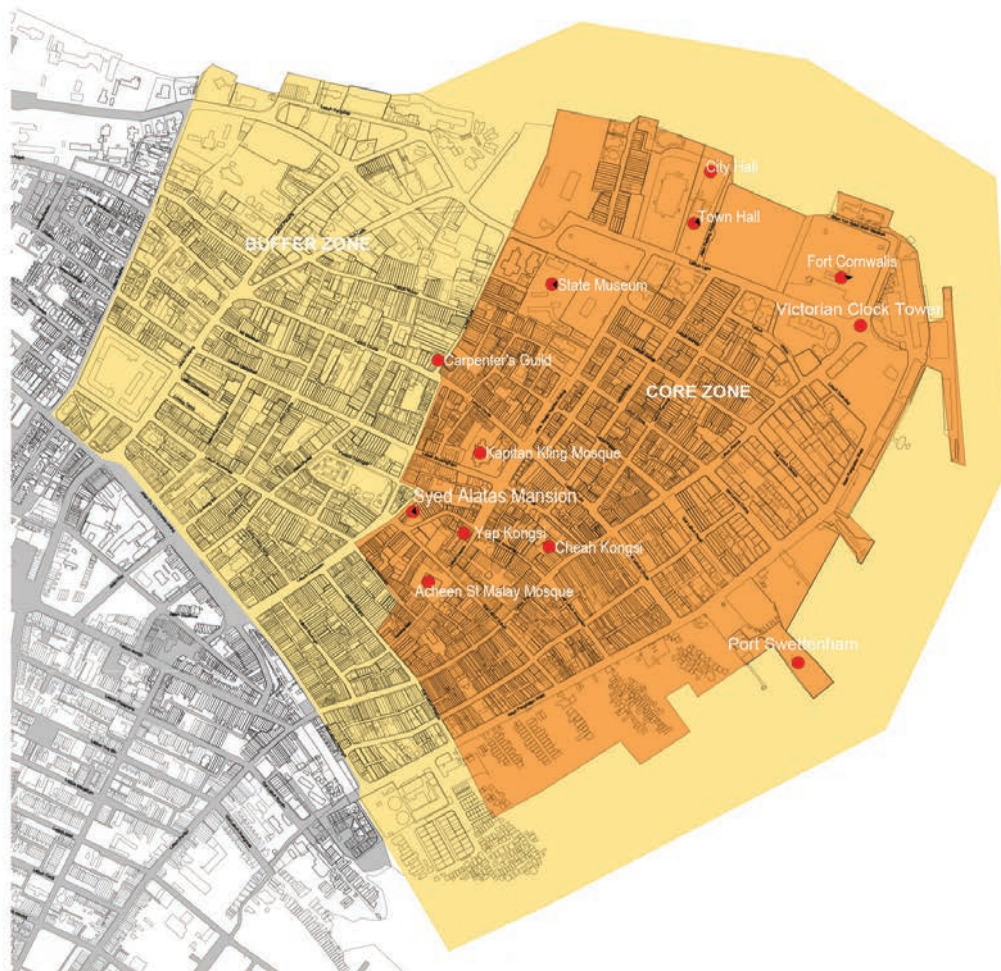
ในกรณีที่รัฐภาคีสมาชิกประสงค์จะปรับแก้แนวขอบเขตพื้นที่ของแหล่งมรดกที่มีอยู่ในบัญชีมรดกโลก ให้จัดทำเอกสารตามภาคผนวก 11³ และต้องยื่นขอภายในวันที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ ทั้งนี้ ผลการพิจารณาจะมาจากองค์กรที่ปรึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ซึ่งอาจตัดสินใจให้มีการแก้ไขเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีการแก้ไข จากนั้นสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลกจะนำผลการพิจารณาขององค์กรที่ปรึกษาเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลก ซึ่งอาจมีมติอนุมัติให้ดำเนินการปรับแก้แนวเขตพื้นที่ดังกล่าวหรือหากคณะกรรมการมรดกโลกพิจารณาแล้วเห็นว่าการปรับแก้แนวเขตพื้นที่ดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกอย่างมีนัยสำคัญ ในกรณีนี้ รัฐภาคีสมาชิกอาจจะต้องดำเนินการยื่นเอกสารเพื่อขอพิจารณาใหม่

2. การปรับแก้แนวเขตพื้นที่ที่มีนัยสำคัญ

ในกรณีที่รัฐภาคีสมาชิกต้องการปรับแก้แนวเขตแหล่งมรดกที่อยู่ในบัญชีมรดกโลกแล้ว ซึ่งการปรับแก้แนวเขตดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ รัฐภาคีสมาชิกต้องยื่นเอกสารเสนอใหม่เช่นเดียวกับการยื่นเสนอแหล่งใหม่เพื่อขอรับการพิจารณา โดยต้องยื่นเอกสารภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ และจะดำเนินการพิจารณาภายในช่วงรอบระยะเวลาหนึ่งปี

² UNESCO. Operational Guide-lines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2107. 30.

³ ดูเพิ่มเติมใน “Annex 11” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2107. 142-143.

 Scale 1cm : 160m	MAP 1.13 THE CORE AND BUFFER ZONES OF THE HISTORIC CITY OF GEORGE TOWN										
Source : Town and Country Planning Department, Penang	Legend : <table><tr><td></td><td>Core Zone</td><td>109.38 hectares</td></tr><tr><td></td><td>Buffer Zone</td><td>150.04 hectares</td></tr><tr><td colspan="2">Total</td><td>259.42 hectares</td></tr></table>		Core Zone	109.38 hectares		Buffer Zone	150.04 hectares	Total		259.42 hectares	
	Core Zone	109.38 hectares									
	Buffer Zone	150.04 hectares									
Total		259.42 hectares									

ตัวอย่าง เอกสารการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศูนย์กลาง (Core Zone) และพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ในเมืองจอร์จทาวน์ รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งมรดกโลกมะละกาและจอร์จทาวน์ เมืองประวัติศาสตร์บนช่องแคบมะละกา (Melaka and George Town, Historic Cities of the Straits of Malacca)

การศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative and Related studies)³

ในกระบวนการเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้นคณะกรรมการมรดกโลกจะทำการประเมินคุณสมบัติของแหล่ง โดยพิจารณาจาก “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล” อย่างไรก็ตามด้วยนโยบายจำกัดจำนวนของแหล่งมรดกโลก⁴ ทำให้การประเมินโดยใช้แนวคิดของ “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล” ถูกนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในขั้นตอนการคัดเลือกแหล่งเพื่อเป็นแนวทางให้คณะกรรมการมรดกโลกพิจารณาแหล่งที่เสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ในการนี้คณะกรรมการมรดกโลก อาจร้องขอให้องค์กรที่ปรึกษา⁵ คือ ICOMOS และ IUCN เป็นผู้ดำเนินการประเมินคุณสมบัติเบื้องต้น

สำหรับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเปรียบเทียบนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แน่ใจว่าแหล่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกมีคุณค่าโดดเด่นที่สามารถเป็นตัวแทนของแหล่งมรดกแต่ละประเภททั้งนี้ กระบวนการสำคัญที่จะได้มาซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ องค์กรที่ปรึกษาจะพิจารณาจากกระบวนการศึกษาเปรียบเทียบ ทั้งนี้ เอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ระบุไว้ว่า “เมื่อแหล่งมรดกที่อยู่ในขั้นตอนการขอรับการพิจารณาและนำเสนอข้อมูล คณะทำงานต้องเตรียมข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณา และควรเตรียมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบแหล่งมรดกอื่นที่อยู่ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน”⁶

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการมรดกโลกมีการส่งเสริมให้รัฐภาคีสมาชิก ดำเนินการคัดกรองเกณฑ์คุณสมบัติเบื้องต้นอยู่ในขั้นตอนการนำเสนอแหล่งใน “บัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)” แล้ว ทั้งนี้ กระบวนการขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้นจะตัดสินจาก “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล” โดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบแหล่งมรดกที่ต้องการนำเสนอแหล่งมรดกอื่นๆ ที่มีคุณลักษณะที่คล้ายกับแหล่งที่อยู่ภายในและภายนอกขอบเขตของรัฐภาคีสมาชิก⁷

ในกระบวนการศึกษาเปรียบเทียบนั้น ควรประเมินและวิเคราะห์จากข้อมูลหลักฐานที่ได้รับการสนับสนุนด้วยข้อมูลทางวิชาการที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาได้ทั้งในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ เพื่อให้การประเมินมีความเที่ยงตรงและไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ทั้งนี้การศึกษาเปรียบเทียบควรมีขอบเขตการศึกษาที่กว้างขวางครอบคลุม กล่าวคือ นอกเหนือจากการเปรียบเทียบในระดับภูมิภาคแล้ว ควรทำการเปรียบเทียบแหล่งมรดกที่มีบริบทความสัมพันธ์กันภูมิภาคอื่นๆของโลกด้วย เพื่อให้ผลการศึกษามีความครอบคลุมและสะท้อนระดับคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกนั้นๆ ได้อย่างเที่ยงตรงและชัดเจน

³ UNESCO. Comparative and Related studies carried out by ICOMOS, 1992-1996. Mexico: UNESCO. 1996. pp.1-8.

⁴ ดูเพิ่มเติมใน “Chapter VI” อ้างถึงใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 1996. p.3

⁵ ดูเพิ่มเติมใน “Article 13(7)” และ “Article 14(2)” อ้างถึงใน UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris: UNESCO, 1972. p.8.

⁶ UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 1996. p.5.

⁷ ดูเพิ่มเติมใน “Paragraph 8” อ้างถึงใน Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 1996. p.4.

การบ่งชี้คุณสมบัติของแหล่งที่เสนอเป็นมรดกโลกที่ตรงตามเกณฑ์การพิจารณามรดกโลกข้อหนึ่งหรือหลายข้อ จะต้องมีการประเมินสถานภาพในประเด็นด้านการปกป้องคุ้มครองโดยการศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันทั้งที่เป็นแหล่งภายในและภายนอกพรมแดนของรัฐภาคีสมาชิก

ทั้งนี้ การศึกษาเปรียบเทียบควรเลือกแหล่งมรดกที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกันมาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อให้ข้อเสนอในการขอขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อชั่วคราว และเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น มีความเป็นเอกภาพ

ผลสรุปของการวิเคราะห์เปรียบเทียบ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) แหล่งมรดกที่มีคุณค่าอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกอื่นๆ ที่คล้ายกัน แหล่งมรดกลักษณะนี้มีศักยภาพสูงในการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกและสามารถเติมเต็มช่องว่างที่สำคัญของบัญชีมรดกโลก

2) แหล่งมรดกที่มีคุณค่าอยู่ในระดับเดียวกับแหล่งมรดกอื่นๆ ที่คล้ายกัน แหล่งมรดกลักษณะนี้มีคุณค่าอยู่ในระดับปานกลาง-น้อย ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลก อย่างไรก็ตาม แหล่งมรดกดังกล่าวนั้นอาจนำเสนอในลักษณะของ “แหล่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง (Serial property)” หรือ “แหล่งมรดกที่มีอาณาเขตข้ามพรมแดน (Transboundary property)” เพื่อเพิ่มศักยภาพในประเด็นด้านคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งให้สูงขึ้น

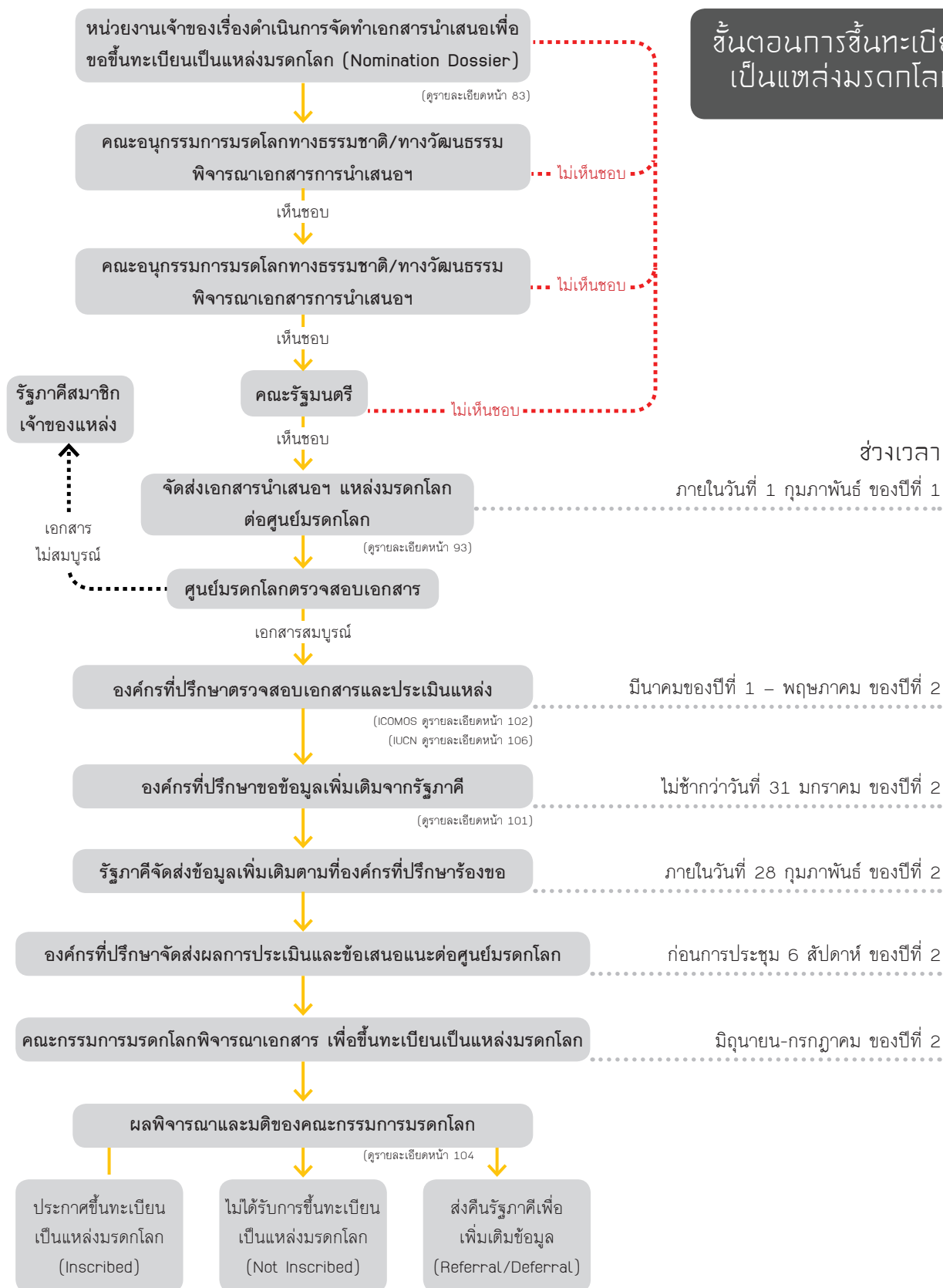
3) แหล่งมรดกที่มีคุณค่าอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกอื่นๆ ที่คล้ายกัน เป็นแหล่งมรดกที่ไม่มีศักยภาพในการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก อีกทั้งยังไม่สามารถเติมเต็มช่องว่างใดๆ ของบัญชีมรดกโลก ดังนั้น รัฐภาคีสมาชิก ควรพิจารณาการนำเสนอและทบทวนแหล่งมรดกอย่างรอบคอบอีกครั้ง

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีที่ผลการศึกษาเปรียบเทียบไม่หนักแน่นและไม่มีความน่าเชื่อถือเพียงพอ อันเนื่องมาจากการขาดเอกสารข้อมูลสนับสนุน หรือขอบเขตของแหล่งที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบไม่ครอบคลุมเพียงพอ หรือมีการเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกที่มีความคุณค่าน้อยกว่าอย่างชัดเจนเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งที่นำเสนอ หรือแหล่งมรดกที่นำมาเปรียบเทียบมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันสิ้นเชิง เหล่านี้ทำให้ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบไม่มีความเที่ยงตรง

ดังนั้น กระบวนการที่ดี คือ เมื่อรัฐภาคีสมาชิกรับดำเนินการจัดทำร่างเอกสารการวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้วควรส่งต่อยังผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และนอกประเทศ เพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ และขอข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สำหรับพัฒนากระบวนการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

นอกจากนี้ รัฐภาคีสมาชิกสามารถร้องขอ ไปยังองค์กรที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลก คือ ICOMOS ในกรณีที่เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และ IUCN ในกรณีของแหล่งมรดกทางธรรมชาติ ในการนี้ องค์กรที่ปรึกษาจะทำการสรรหาผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ซึ่งสามารถจะให้ข้อมูลหรือบทวิเคราะห์ที่ตรงประเด็น หรือมีการร่วมตรวจสอบความถูกต้อง และเที่ยงตรงของข้อมูลได้

การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ในขั้นตอนของการจัดเตรียมเอกสารเพื่อการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก รัฐภาคีสมาชิกหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการ ต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การพิจารณารับรองการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น จะพิจารณาจากข้อมูลเอกสารที่ปรากฏภายใต้หลักเกณฑ์ความมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของ “แหล่งมรดก” ที่รัฐภาคีสมาชิกได้นำเสนอ และเห็นว่าสมควรได้รับการพิจารณาขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลก โดยในการพิจารณานั้นจะเน้นความเป็นเหตุเป็นผลบนพื้นฐานของความน่าเชื่อถือของหลักฐานประกอบ ไม่ใช่การพิจารณาจากรูปลักษณ์และปริมาณของเอกสารที่เสนอขอรับการขึ้นทะเบียนแหล่งเป็นแหล่งมรดกโลก

ดังนั้น ในกระบวนการจัดทำเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ทั้งนี้ แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบ ทบทวนข้อมูล รวมทั้งการสอบทวนกันระหว่างเอกสารต่างๆ เป็นอย่างดี

รายละเอียดเอกสารประกอบการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

สำหรับเอกสารประกอบการเสนอแหล่งเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น ได้อ้างอิงมาจากเอกสาร “แนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก” ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดของการจัดเตรียมเอกสารเพื่อการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ประกอบด้วยเอกสารทั้งหมด 9 ส่วน¹ ได้แก่

- 1) การจำแนกประเภทแหล่งมรดก
- 2) คำบรรยายเกี่ยวกับแหล่งมรดก
- 3) การให้เหตุผลเพื่อรับการขึ้นทะเบียน
- 4) สถานภาพของการอนุรักษ์และปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งมรดก
- 5) การปกป้องคุ้มครอง และการบริหารจัดการ
- 6) การติดตามประเมินผล
- 7) เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 8) ข้อมูลสำหรับการติดต่อกับผู้ที่มีอำนาจรับผิดชอบ
- 9) ลายมือชื่อในนามของรัฐภาคีสมาชิก (หรือกลุ่มของรัฐภาคีสมาชิก)

¹ ดูเพิ่มเติมใน “Chapter III.B” อ้างใน UNESCO. Operational Guide Lines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp. 34-37.

1. การจำแนกแหล่งมรดก

“แหล่งมรดก” ที่ต้องการเสนอเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ต้องมีการกำหนดขอบเขตของแหล่งอย่างชัดเจน ในกรณีที่มี “พื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone)” ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่อยู่โดยรอบของแหล่งมรดกที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ต้องจัดทำแผนที่ประกอบเพื่อแสดงขอบเขตของแหล่งมรดกที่มีรายละเอียดที่ชัดเจน โดยต้องใช้แผนที่ภูมิประเทศฉบับล่าสุดที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการของรัฐบาลสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบ่งชี้ขอบเขตที่มีความคลุมเครือระหว่างแนวเขตของ “แหล่ง (Site, Core Zone)” กับ “พื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone)” ซึ่งในแผนที่ที่ใช้ในการอ้างอิงนั้นจะต้องระบุรายละเอียดของแนวเขตของแผ่นดินและ/หรือผิวน้ำที่อยู่ในพื้นที่ของ “แหล่ง” ที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกอย่างชัดเจน ซึ่งหากการระบุขอบเขตของ “แหล่ง” ไม่มีความชัดเจนจะถูกพิจารณาว่า เอกสารประกอบการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแห่งนั้น “ไม่สมบูรณ์”

2. คำบรรยายเกี่ยวกับแหล่งมรดก

เป็นเอกสารที่แสดงรายละเอียดของ “แหล่งมรดก” ที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ประกอบด้วย “การจำแนกประเภทของแหล่งมรดก” “ภาพรวมความเป็นมาทางประวัติศาสตร์” และ “พัฒนาการของแหล่งมรดก” โดยจะต้องแสดงรายละเอียด และอธิบายองค์ประกอบทุกส่วนที่ถูกระบุไว้ในขอบเขตของแผนที่ โดยเฉพาะกรณีของ “แหล่งมรดก” ที่มีการขอรับการขึ้นทะเบียนในลักษณะของ “แหล่งมรดกโลกแบบรวมกลุ่ม (Serial Nomination)” ซึ่งจำเป็นจะต้องมีรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละส่วนที่ชัดเจน

นอกจากนี้ จะต้องอธิบายความสัมพันธ์ที่แสดงคุณค่าของเชื่อมโยงความเป็นมาของแต่ละแหล่งได้อย่างชัดเจน รวมถึงเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับ “แหล่งมรดก” เหล่านั้นด้วย โดยรายละเอียดทั้งหมดจะต้องแสดงให้เห็นถึง “ความจริงอันสำคัญ” ซึ่งเป็นข้อมูลที่ต้องใช้เป็นเหตุผลในการสนับสนุนว่า รายละเอียดของข้อมูลมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การพิจารณาเรื่อง “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” และ “ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)” และ/หรือ “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)”

3. ข้อเหตุผลในการขอรับการขึ้นทะเบียน

เป็นเอกสารที่แสดงรายละเอียดและอธิบายว่า “แหล่งมรดก” ที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก มีหลักเกณฑ์ตรงตามคุณสมบัติข้อใดของการพิจารณาเรื่อง “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล” โดยการอธิบายจะต้องระบุให้ชัดเจนถึงเหตุผลความสำคัญของ “แหล่งมรดก” ที่สัมพันธ์กับหลักเกณฑ์นั้นๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่า และศักยภาพที่เพียงพอต่อการได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งสำคัญในบัญชีมรดกโลก

นอกจากนี้ ยังต้องนำเสนอข้อมูลว่าด้วยการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแหล่งที่นำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับ “แหล่งมรดก” แห่งอื่นๆ ที่มีลักษณะที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือมีคุณสมบัติที่แสดงความคล้ายคลึงกัน ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ทั้งนี้ อาจเป็นแหล่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกก็ได้ หรือเป็นแหล่งที่ทรงคุณค่าอื่นๆ ก็ได้

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบนั้น จำเป็นต้องอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในบริบทที่สัมพันธ์กับแหล่งที่ยกขึ้นมาเป็นคู่เปรียบเทียบ และจะต้องเขียน “เอกสารแถลงการณ์ (Statement)” ที่แสดงรายละเอียดถึง “ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)” และ “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)” ของ “แหล่งมรดก” นั้น ให้มีความสอดคล้องกับสภาพที่ระบุไว้ในย่อหน้าที่ 79-95 ของเอกสารแนวทางการอนุวัติตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก²

4. สถานภาพของการอนุรักษ์และปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งที่เสนอรายชื่อ

เป็นเอกสารข้อมูลที่แสดงรายละเอียดต่างๆ ของแหล่งที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ทั้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางกายภาพ สถานภาพของการอนุรักษ์ ตลอดจนมาตรการในการอนุรักษ์แหล่งที่นำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก โดยเนื้อหาของเอกสารต้องแสดงข้อมูลทั้งปัจจัยสนับสนุน (Opportunity) และปัจจัยคุกคาม (Threat) ที่อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งที่นำเสนอ ทั้งนี้ ในเนื้อหาข้อมูลส่วนนี้ถือเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการประเมินผลการติดตามผล ตลอดจนการตรวจสอบ สถานการณ์การอนุรักษ์แหล่งที่นำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในอนาคตด้วย

5. การปกป้องคุ้มครอง และการบริหารจัดการ

เอกสารแสดงข้อมูลทางด้าน “การปกป้องคุ้มครอง” โดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการปกป้องคุ้มครองคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ซึ่งอาจประกอบด้วยมาตรการทางกฎหมาย ระเบียบ สัญญา แผนงาน สถาบัน และ/หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีผลโดยตรงต่อการปกป้องคุ้มครองที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น ทั้งนี้ต้องระบุข้อมูลโดยละเอียดที่แสดงถึงวิธีการหรือแนวทางการปกป้องคุ้มครองที่สามารถดำเนินการได้จริง ทั้งนี้ เอกสารดังกล่าว สามารถจัดทำได้ทั้งเอกสารภาษาอังกฤษ หรือภาษาฝรั่งเศสที่มีรายละเอียดของแผนงาน และ/หรือเอกสารของสถาบัน หรือสาระสังเขปทางกฎหมาย กฎระเบียบ และ/หรือสัญญา

ในขณะที่เอกสารที่แสดงถึงข้อมูลด้าน “การบริหารจัดการ” เป็นเอกสารที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับแผนการบริหารจัดการ หรือระบบการจัดการอื่นๆ ที่มีความเหมาะสมกับแหล่งมรดก และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแผนการบริหารจัดการหรือระบบการจัดการดังกล่าวนี้ต้องแสดงถึงการบูรณาการที่มีฐานคิด

.....
² ดูเพิ่มเติมใน “Chapter II.6” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp.25-29.

ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเอกสารแผนการจัดการหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการซึ่งต้องมีข้อมูลการวิเคราะห์นั้นจะต้องผนวกรวมเข้าไปในเอกสารเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ทั้งนี้ หากแผนการบริหารจัดการดังกล่าวอยู่ในภาษาอื่นๆ ที่นอกเหนือจากภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส จะต้องดำเนินการแปลเป็นภาษาใดภาษาหนึ่งแนบไปด้วย สำหรับการทำเอกสารเพื่อนำเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น ต้องแนบเอกสารที่แสดงแผนการบริหารจัดการหรือระบบการบริหารจัดการที่แสดงข้อมูลการวิเคราะห์ในประเด็นที่ว่าด้วยประสิทธิภาพของแผนหรือระบบการบริหารจัดการเข้าไว้ด้วย เนื่องจากเป็นเอกสารที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพิจารณาของคณะกรรมการมรดกโลก

อย่างไรก็ตาม หากรัฐภาคีสมาชิกที่นำเสนอเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกไม่จัดเตรียมเอกสารดังกล่าวแนบไปด้วยนั้น คณะกรรมการมรดกโลกอาจพิจารณาว่าเอกสารเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น เป็นเอกสารที่ “ไม่สมบูรณ์” และจะไม่มีการดำเนินการใดๆ ต่อ ยกเว้นในกรณีที่มีเอกสารประกอบอื่นๆ ที่สามารถสื่อถึงแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งมรดกที่นำเสนอขึ้นต่อไป

6. การตรวจสอบติดตามผลการดำเนินการ

สำหรับเอกสารการเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก จะต้องมีการรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางในการติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินการ โดยจะต้องมีการระบุตัวชี้วัดหลักซึ่งอาจจะเป็นตัวชี้วัดที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว หรืออาจมีการนำเสนอดัชนีชี้วัดใหม่ ๆ ขึ้นมาเพิ่มเติมก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อใช้ในการตรวจวัดและประเมินสภาพของการอนุรักษ์ของแหล่งมรดกที่ขอรับการขึ้นทะเบียนว่าได้รับการบริหารจัดการให้เป็นไปตามมาตรการในการอนุรักษ์ที่กำหนดหรือไม่ ช่วงเวลาของการตรวจสอบ และเอกลักษณ์ของผู้รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

7. การจัดทำเอกสาร

ในการจัดทำเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้นจะต้องมีมาตรฐานในรายละเอียดและคุณภาพของเอกสาร ดังต่อไปนี้

- ไฟล์ภาพที่ประกอบในเอกสาร ต้องมีคุณภาพเหมาะสมสำหรับการจัดพิมพ์ โดยมีความละเอียดของภาพอย่างน้อย 300 dpi และหากเป็นไปได้ควรใช้ภาพสไลด์ขนาด 35 มิลลิเมตร นอกจากนี้ ยังสามารถใช้สื่อวัตถุอื่น ๆ เช่น ฟลิ์ม วิดีโอ หรือสื่อภาพและเสียงอื่นๆ ประกอบเป็นหลักฐานได้

- ในเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ข้อมูลการสำรวจที่จัดแสดงเป็นภาพ สื่อภาพ และเสียง พร้อมทั้งแบบฟอร์มการมอบอำนาจให้ดำเนินการ จะต้องอยู่ในรูปแบบของการจัดพิมพ์ หรือทำเป็นเอกสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบของ Word หรือ PDF

8. ข้อมูลสำหรับการติดต่อกับหน่วยงานรับผิดชอบ

ในเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น ต้องให้รายละเอียดข้อมูลสำหรับติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบและได้รับมอบอำนาจจากรัฐภาคีสมาชิก

9. ลายมือชื่อในนามของรัฐภาคีสมาชิก

การจัดทำเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น เอกสารสมบูรณ์จะต้องมีการลงลายมือชื่อต้นฉบับของผู้ที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการจากรัฐภาคีสมาชิก

10. จำนวนของสำเนาที่ต้องนำเสนอ

การจัดทำเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกต้องทำสำเนาของเอกสารโดยมีจำนวนเอกสารในการทำสำเนาที่มีความแตกต่างกันตามประเภทของแหล่งมรดก ดังนี้

- การขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติ (ไม่รวมภูมิทัศน์วัฒนธรรม) ใช้เอกสารสำเนา จำนวน 2 ฉบับ

- การขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแบบผสม และภูมิทัศน์วัฒนธรรม ใช้เอกสารสำเนา จำนวน 3 ฉบับ

11. กระดาษและรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

เอกสารในการเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก จะต้องนำเสนอบนกระดาษขนาดมาตรฐาน A4 ทั้งในลักษณะของการจัดพิมพ์ และเอกสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบของ Word หรือ PDF

12. การจัดส่ง

รัฐภาคีสมาชิกต้องเสนอเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกที่จัดทำเป็นภาษาอังกฤษ หรือฝรั่งเศส ที่มีการลงนามจากผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องแล้วและดำเนินการจัดส่งที่ UNESCO World Heritage Centre เลขที่ 7, Place de Fontenoy 75352 Paris 07 SP, France Tel: +33 (0) 1 4568 1136 E-mail: wh-nominations@unesco.org

ทั้งนี้ รัฐภาคีสมาชิก อาจจะเสนอร่างเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกต่อสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการมรดกโลก เพื่อขอความเห็นและขอรับการตรวจสอบในประเด็นต่างๆ ก่อนที่จะนำเสนออย่างเป็นทางการต่อคณะกรรมการมรดกโลก โดยมีกำหนดการส่งภายในวันที่ 30 กันยายนของแต่ละปี ซึ่งในขั้นตอนการเสนอร่างเพื่อขอความเห็นและตรวจสอบเป็นขั้นตอนที่รัฐภาคีสมาชิกจะดำเนินการหรือไม่ก็ได้ตามความสมัครใจ โดยเอกสารที่เสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทั้งหมด รวมทั้งที่เป็นแผนที่ แผนที่ วัสดุภาพ ฯลฯ จะถูกจัดเก็บโดยสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลก

มติของคณะกรรมการมรดกโลก

แหล่งมรดกที่ต้องการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกหลังจากที่ผ่านขั้นตอนการประเมินจากองค์กรที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดไปจะนำเข้าสู่วาระการประชุมเพื่อให้คณะกรรมการมรดกโลกพิจารณาและตัดสินใจว่าแหล่งที่เสนอขอรับการพิจารณาดังกล่าวนั้นมีคุณสมบัติเหมาะสมสมควรได้รับการขึ้นทะเบียนลงในบัญชีมรดกโลกหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนในการส่งกลับคืนไปยังรัฐภาคีสมาชิก หรือการเลื่อนการพิจารณาออกไป โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับผลการพิจารณา ดังนี้

1) การพิจารณามติ “เห็นชอบให้ขึ้นทะเบียน (*Inscribe*)” เป็นแหล่งมรดกโลก แสดงว่าคณะกรรมการโดยการแนะนำขององค์กรที่ปรึกษายอมรับเหตุผลเกี่ยวกับการมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกซึ่งรัฐภาคีสมาชิกได้นำเสนอข้อมูล ต่อจากนั้นคณะกรรมการมรดกโลกจะจัดทำข้อแถลงของผลสรุปการพิจารณาอย่างเป็นทางการ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่ระบุถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งที่นำเสนอ รวมไปถึงรายละเอียดของการประเมินสภาพของความครบถ้วนสมบูรณ์ หรือความเป็นของแท้ดั้งเดิม และแผนการปกป้องคุ้มครองและการบริหารจัดการที่มีผลบังคับใช้ และความต้องการสำหรับการปกป้องคุ้มครอง และการบริหารจัดการ

ทั้งนี้ ข้อแถลงการดังกล่าวจะนำไปใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการปกป้องคุ้มครอง และการจัดการแหล่งที่นำเสนอในอนาคต นอกจากนี้ คณะกรรมการอาจให้คำแนะนำอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองและการบริหารจัดการซึ่งแหล่งที่นำเสนอเป็นมรดกโลกนั้น โดยข้อแถลงข้างต้นมีการบันทึกไว้ในรายงานและตีพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

2) การพิจารณามติ “ไม่เห็นชอบให้ขึ้นทะเบียน (*Decides not to Inscribe*)” ในกรณีนี้ คณะกรรมการมรดกโลกมีมติไม่เห็นชอบ แหล่งที่นำเสนอดังกล่าวนั้นจะไม่สามารถยื่นข้อเสนอเพื่อพิจารณาขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกได้อีก ยกเว้นว่าแหล่งดังกล่าวนั้นได้มีการศึกษาใหม่และมีการค้นพบหลักฐานใหม่ และพบข้อมูลที่สำคัญที่มีหลักฐานและเป็นวิทยาศาสตร์ หรือการใช้หลักเกณฑ์ใหม่ที่ไม่ปรากฏอยู่ในข้อเสนอเดิม ซึ่งในกรณีนี้ แหล่งที่นำเสนอจะสามารถยื่นข้อเสนอเพื่อพิจารณาขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกใหม่ได้

3) หากการพิจารณามติว่าให้ “ส่งกลับคืน (*Referral*)” เกิดขึ้นในกรณีที่คณะกรรมการมรดกโลกต้องการข้อมูลหลักฐานเพิ่มเติม โดยรัฐภาคีสมาชิกสามารถยื่นเอกสารเสนอใหม่เพิ่มเติมเพื่อรับการตรวจสอบในวาระการประชุมถัดไป โดยเอกสารข้อมูลเพิ่มเติมจะต้องดำเนินการส่งถึงสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลกภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ของปี ที่คณะกรรมการมรดกโลกต้องการตรวจสอบ จากนั้นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลกจะดำเนินการส่งต่อไปยังองค์กรที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการประเมินในทันที ทั้งนี้ หากไม่มียื่นเอกสารการเสนอเพิ่มเติมภายใน 3 ปีหลังการพิจารณา “ส่งกลับคืน” ของคณะกรรมการมรดกโลกในครั้งแรกแล้ว จะถือว่า การยื่นเอกสารข้อเสนอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกใหม่นั้นเป็นข้อเสนอใหม่ ซึ่งเป็นไปตามวิธีการและกรอบเวลาตามปกติ

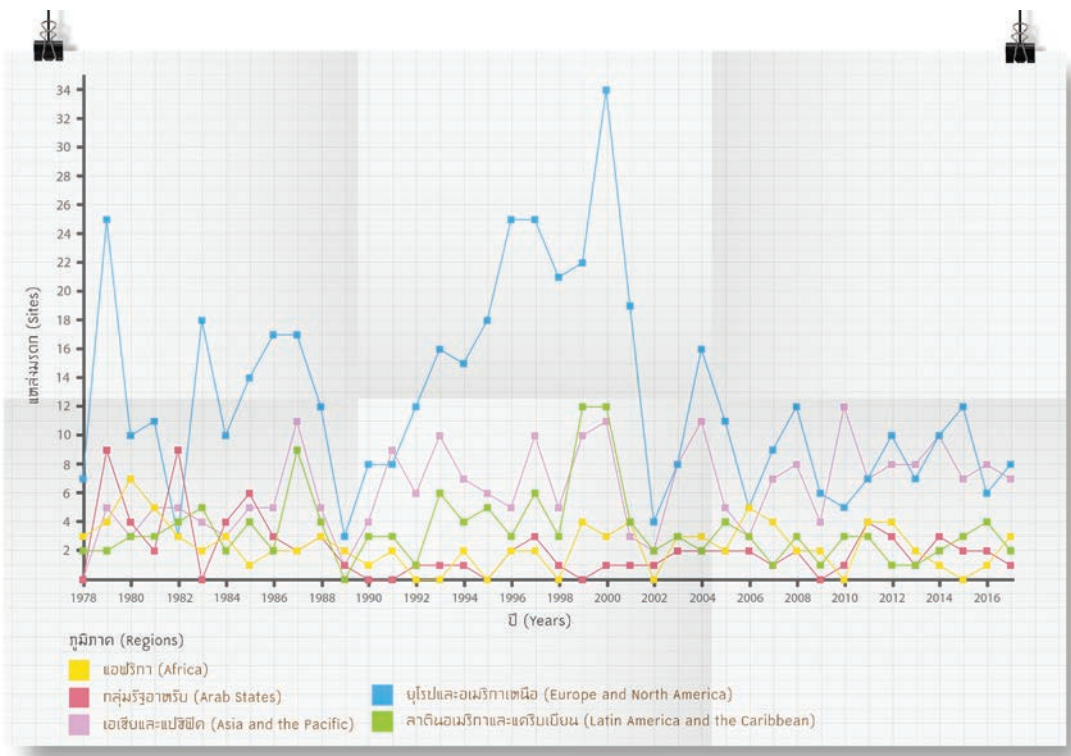
4) การมีมติ “เลื่อนการพิจารณา (*Deferral*)” เกิดขึ้นในกรณีที่คณะกรรมการมรดกโลกพิจารณาให้รัฐภาคีสมาชิกทำการประเมินแหล่งของตนเอง และทำการศึกษาหรือ ทบทวนรายละเอียด

ของการประเมินใหม่ โดยองค์กรที่ปรึกษามีความเห็นให้เพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ ในเชิงลึกมากขึ้น ทั้งนี้ รัฐบาลสมาชิกสามารถยื่นเอกสารเสนอกลับเข้าไปให้คณะกรรมการมรดกโลกพิจารณาใหม่ในปีใดก็ได้ โดยเอกสารที่เสนอกลับเข้าไปใหม่ จะต้องส่งถึงสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลกภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ โดยการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกของ “แหล่งมรดก” ที่เสนอกลับเข้าไปใหม่นั้น จะได้รับการประเมินใหม่ตามกรอบระยะเวลาปกติ

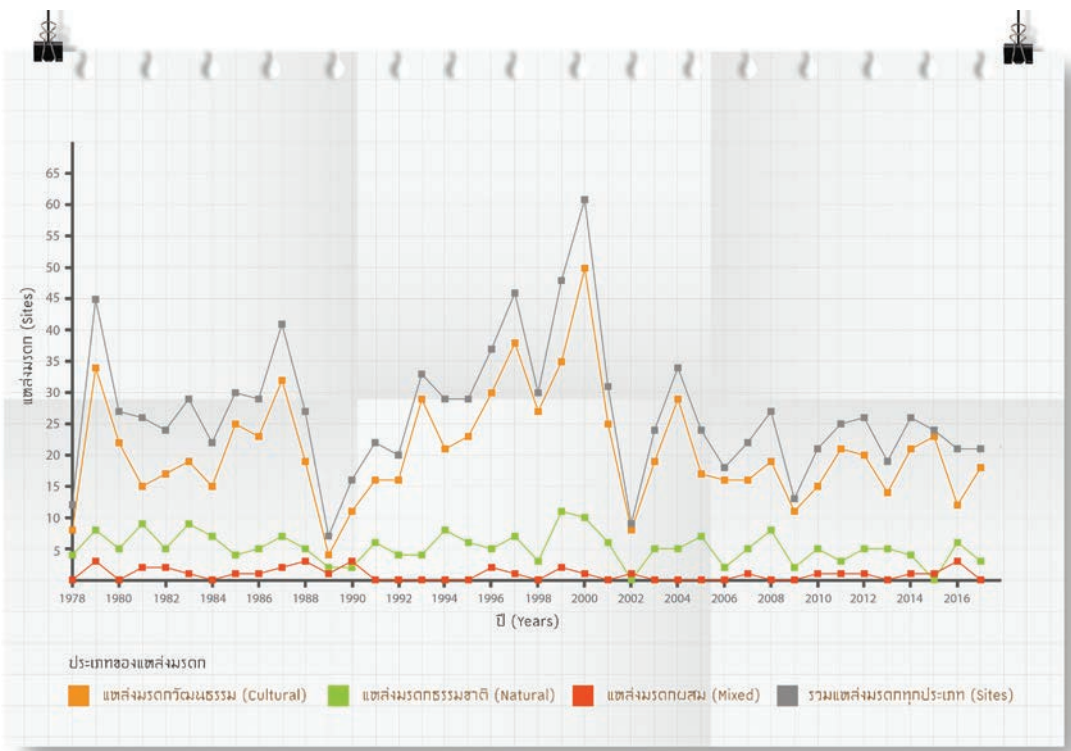

บรรยากาศการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก ครั้งที่ 39 ประจำปีพ.ศ.2558 | ค.ศ. 2015 8 ณ เมืองบอนน์ ประเทศเยอรมัน (39th World Heritage Committee 2015 in Bonn, Germany)

จำนวนแหล่งมรดกที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก จำแนกตามภูมิภาค

จำนวนแหล่งมรดกที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก จำแนกตามประเภท

ที่มา: <http://whc.unesco.org/en/list/stat/>

จากแผนภูมิเส้น (Line Graph) แสดงข้อมูลแหล่งมรดกทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ตั้งแต่ปีพ.ศ.2521 | ค.ศ.1978 จนถึง พ.ศ.2561 | ค.ศ.2017 นับเป็นเวลา 40 ปีผ่านมา ซึ่งมีแหล่งมรดกทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทั้งสิ้น 1,073 แหล่ง

ทั้งนี้ จากแผนภูมิเส้น (Line Graph) จะเห็นว่า ในปีแรกของการพิจารณาแหล่งมรดกโลกในปีพ.ศ.2521 | ค.ศ.1978 นั้น ในภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือมีแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกมากที่สุด คือ จำนวน 7 แหล่ง, รองลงมา คือ ภูมิภาคแอฟริกา มีจำนวน 3 แหล่ง และภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน จำนวน 2 แหล่ง ในขณะที่กลุ่มอาหรับ และภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกไม่มีแหล่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกเลย และในปีถัดมาคือพ.ศ.2522 | ค.ศ.1979 เป็นปีที่มีการขึ้นทะเบียนแหล่งเป็นมรดกโลกจำนวนมาก โดยภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือมีแหล่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนถึง 25 แหล่ง ในขณะที่กลุ่มอาหรับได้รับการขึ้นทะเบียนถึง 9 แหล่ง และเอเชียและแปซิฟิกมีแหล่งได้รับการขึ้นทะเบียน 5 แหล่งจากที่ปีก่อนหน้าไม่มีแหล่งได้รับการขึ้นทะเบียนเลย

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าในปีพ.ศ.2543 | ค.ศ.2000 นั้น มีแหล่งมรดกโลกจากภูมิภาคต่างๆ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแหล่งในภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือ ซึ่งมีแหล่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกถึง 34 แหล่ง และมีอัตราการเพิ่มจำนวนแหล่งมาตั้งแต่ก่อนหน้าตั้งแต่ปีค.ศ.1991 | พ.ศ.2534 เป็นต้นมา

ทั้งนี้ ในระยะเวลาต่อมาในภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือก็มีแหล่งได้รับการขึ้นทะเบียนต่อเนื่องกันทุกปี และมีจำนวนแหล่งที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกมากกว่าภูมิภาคอื่นๆ ตลอดจนราวสองทศวรรษนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา จนกระทั่งปีพ.ศ.2553 | ค.ศ.2010 ที่ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกจำนวนที่สูงกว่าภูมิภาคยุโรปและอเมริกาเหนือ เนื่องมาจากการเข้าเป็นรัฐภาคีสมาชิกของประเทศต่างในเอเชียและแปซิฟิกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาต่อมาได้มีแนวความคิดเรื่องการควบคุมจำนวนแหล่งมรดกโลกด้วยเกณฑ์เชิงคุณภาพ และเกณฑ์เชิงปริมาณ กล่าวคือ มีข้อกำหนดในการพิจารณาแหล่งเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลกไม่เกินปีละ 35 แหล่ง³ ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิเส้น หน้าที่ 86 โดยเริ่มต้นนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2548 | ค.ศ.2005 เป็นต้นมา

.....
³ UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp.22.

การเสนอเพื่อรับการพิจารณาภายใต้ความเร่งด่วน

กำหนดการทั่วไปในของการยื่นนำเสนอแหล่งมรดกเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก รวมถึงการพิจารณาความสมบูรณ์ของเอกสารสำหรับการยื่นนำเสนอ จะได้รับการยกเว้นสำหรับการยื่นของแหล่งมรดกที่กำลังตกอยู่ในสภาวะถูกคุกคาม เนื่องมาจากความเสียหาย หรือกำลังเผชิญอันตรายอย่างร้ายแรง เหตุฉุกเฉินในที่นี้อาจเกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยทางธรรมชาติและกิจกรรมของมนุษย์ ดังนั้นคณะกรรมการมรดกโลกมีความจำเป็นที่จะต้องแน่ใจว่าสามารถป้องกันคุณค่าของแหล่งที่กำลังตกอยู่ในสภาวะถูกคุกคามได้ทันเวลาที่ ทั้งนี้ รายงานของหน่วยงานที่ปรึกษานั้นอาจจะสะท้อนให้เห็นคุณค่าที่โดดเด่นเป็นสากลของแหล่งที่อยู่ในภาวะถูกคุกคามได้ ดังนั้น ในกระบวนการยื่นเสนอแหล่งเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก จะได้รับการพิจารณาเป็นกรณีฉุกเฉินและการตรวจสอบจะรวมอยู่ในวาระการประชุมของคณะกรรมการชุดถัดไป ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้ แหล่งดังกล่าวอาจได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก และจะถูกจัดให้อยู่ในรายชื่อมรดกโลกที่อยู่ในภาวะถูกคุกคาม

วิธีการสำหรับการแหล่งที่ต้องรีบดำเนินการอย่างเร่งด่วนมีดังนี้

1) รัฐภาคีสมาชิกนำเสนอเอกสารเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลกพร้อมทั้งขอเรียกร้องให้ดำเนินการกระบวนการบนฐานของความเร่งด่วน ทั้งนี้ รัฐภาคีสมาชิกต้องได้นำเสนอแหล่งมรดกดังกล่าวอยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นเพื่อขอรับการพิจารณาอยู่แล้ว

2) เอกสารเสนอเพื่อขอรับการพิจารณา ประกอบด้วยโครงสร้างเนื้อหา ดังนี้

- คำอธิบายของแหล่ง และการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ไม่มีความคลาดเคลื่อน
- การบ่งชี้คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่เป็นไปตามเกณฑ์
- การบ่งชี้ความครบถ้วนสมบูรณ์และความเป็นของแท้ดั้งเดิม
- อธิบายการปกป้องคุ้มครอง และระบบการบริหารจัดการ
- อธิบายถึงความจำเป็นเร่งด่วน สภาพและขอบเขตของความเสียหาย หรือ

สภาพการถูกคุกคาม และแสดงถึงการดำเนินการตามความจำเป็นเร่งด่วนของคณะกรรมการมรดกโลก ในการพิจารณาเพื่อให้มั่นใจว่าจะเป็นกลไกการปกป้องคุ้มครองแหล่งเอาไว้ได้

3) สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก ต้องส่งข้อเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาไปยังองค์กรที่ปรึกษาเพื่อร้องขอการประเมินคุณภาพของแหล่งโดยทันที เพื่อให้การประเมินคุณภาพของแหล่ง และบ่งชี้ถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล และคณะกรรมการมรดกโลก ดำเนินการตัดสินใจในประเด็นที่ว่าด้วยลักษณะของการเสื่อมสภาพตามธรรมชาติและความจำเป็นเร่งด่วน ทั้งนี้ ในการสำรวจภาคสนามในพื้นที่อาจมีความจำเป็นถ้าหากองค์กรที่ปรึกษาเห็นว่าสมควร และเหมาะสมตลอดจนมีระยะเวลาเอื้ออำนวย

4) เมื่อดำเนินการตรวจสอบเอกสารเสนอขอรับการพิจารณาเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ในการนี้คณะกรรมการมรดกโลก มีหน้าที่ต้องพิจารณาถึง

- ดำเนินการจัดสรรทรัพยากรในระดับนานาชาติแก่รัฐภาคีสมาชิก เพื่อช่วยเหลือในการเรียบเรียงเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกให้มีความสมบูรณ์

- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก และองค์กรที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการติดตามพันธกิจตามความจำเป็นภายหลังที่แหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนนั้น และดำเนินการอย่างรวดเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ทว่าอยู่ภายใต้เงื่อนไขความเหมาะสม

การช่วยเหลือหรือการร้องขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการมรดกโลก

ในขั้นตอนของการเตรียมการที่เกี่ยวกับการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น รัฐภาคีสมาชิกสามารถติดต่อ หรือประสานงานกับสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลกได้ตลอด ทั้งนี้ คณะกรรมการมรดกโลกได้กำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือเพื่อการเตรียมการเอกสาร (Preparatory Assistance) เพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก โดย การให้ความช่วยเหลืออาจจะถูกร้องขอในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดเรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้

1) การจัดเตรียมหรือปรับปรุงบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของแหล่งที่สมควรได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก โดยการร้องขอลักษณะนี้ รัฐภาคีสมาชิกจะมีภาระผูกพันในการเสนอแหล่งเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกตามข้อแนะนำจากการศึกษาเฉพาะเรื่องที่ได้รับการรับรอง เช่น การศึกษาเฉพาะเรื่องที่ทำขึ้นโดยองค์กรที่ปรึกษาที่สอดคล้องกับผลการศึกษาถึงช่องว่างของบัญชีมรดกโลก เป็นต้น

2) การจัดให้มีการประชุมเพื่อการแบ่งกลุ่มหรือประเภทของบัญชีรายชื่อเบื้องต้นระดับชาติภายในเขตพื้นที่ภูมิวัฒนธรรมเดียวกัน

3) การจัดเตรียมเอกสารเพื่อการนำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก รวมทั้งงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน การศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขต และความเป็นไปได้ในการแสดงถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล ตลอดจนความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity) และความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity) ซึ่งการศึกษาเชิงเปรียบเทียบของแหล่งอื่นๆ ที่มีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกัน รวมไปถึงการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับช่องว่างของบัญชีมรดกโลกที่ทำขึ้นโดยองค์กรที่ปรึกษา ทั้งนี้ การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวยังมุ่งความสำคัญถึงแหล่งที่ได้รับการรับรองตามข้อแนะนำจากการศึกษาเฉพาะเรื่อง (Thematic Framework) ซึ่งจะสอดคล้องกับช่องว่างของแหล่งในบัญชีมรดกโลกในประเด็นที่ยังขาดหรือมีอยู่น้อย และ/หรือเป็นแหล่งที่มีผลมาจากการสำรวจเบื้องต้นที่แสดงให้เห็นว่า การสำรวจเพิ่มเติมจะทำให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอ โดยเฉพาะในกรณีของรัฐภาคีสมาชิกที่มีแหล่งมรดกอยู่น้อยหรือมีความเป็นตัวแทนน้อยในบัญชีมรดกโลกที่มีอยู่ในปัจจุบัน

4) การขอความช่วยเหลือในการจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการเพื่อนำข้อมูลที่เหมาะสมเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการมรดกโลก

นอกจากนี้ คณะกรรมการมรดกโลกยังได้กำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือแก่รัฐภาคีสมาชิกในการจัดเตรียมเอกสารเพื่อเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในด้านอื่นๆ ดังนี้

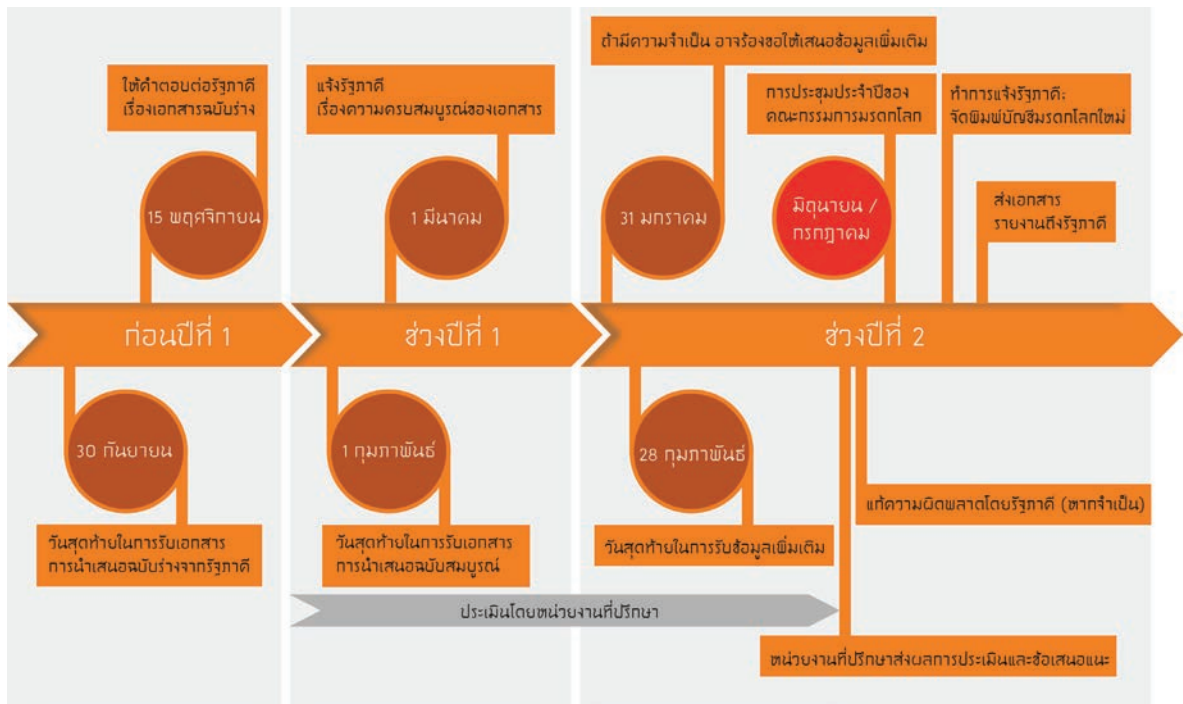
1) ความช่วยเหลือในการจำแนกแผนที่และภาพถ่ายที่เหมาะสม รวมไปถึงข้อมูลขององค์กรระดับชาติที่สามารถติดต่อขอรับความช่วยเหลือเกี่ยวกับข้อมูลแผนที่และภาพถ่าย

2) ข้อมูลตัวอย่างต่างๆ แหล่งที่ประสบความสำเร็จในการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก รวมไปถึงข้อบัญญัติหรือข้อกำหนดทางด้านการบริหารจัดการและทางกฎหมาย

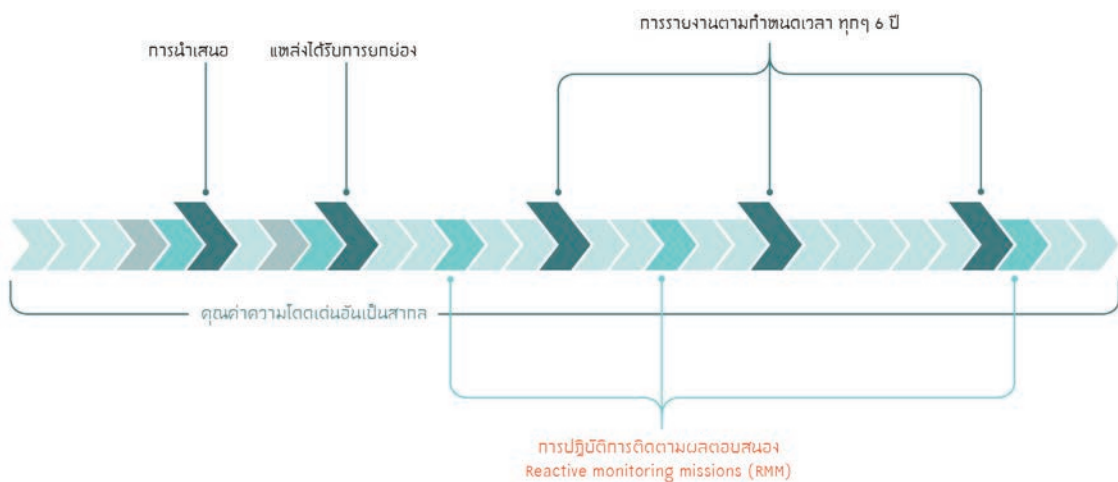
3) ข้อแนะนำสำหรับการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ในกลุ่มของแหล่ง ที่มีลักษณะแตกต่างออกไป เช่น แหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง คลอง และเส้นทางมรดก

4) ข้อแนะนำสำหรับการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกของแหล่งทั้งที่มีลักษณะความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นกลุ่ม รวมทั้งแหล่งที่เสนอในลักษณะการรวมกลุ่มซึ่งมีตั้งอยู่บนเขตแดนระหว่างรัฐภาคี

ลำดับเวลาของกระบวนการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

กระบวนการติดตามและรายงานตามกำหนดเวลา

คุณค่าความโดดเด่นระดับโลก เป็นเหมือนหัวใจหลักของกระบวนการมรดกโลก และเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างกระบวนการมรดกโลกทั้งหมดเข้าด้วยกัน
 Reaffirming Outstanding Universal Value as the back bone of all World Heritage processes and linking the different World Heritage processes

กระบวนการประเมินของ
องค์กรที่ปรึกษา

กระบวนการประเมินขององค์กรที่ปรึกษา

สำหรับเอกสารการเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์จะดำเนินการส่งต่อไปยังองค์กรที่ปรึกษา เพื่อทำการประเมินคุณค่าและให้ความเห็นว่าแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่ได้รับการเสนอสมควรที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกหรือไม่ ทั้งนี้ องค์กรที่ปรึกษามี 2 หน่วยงานหลัก คือ

1) “สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites)” หรือที่เรียกตัวย่อว่า “ICOMOS” ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลกด้านมรดกทางวัฒนธรรม ดำเนินการพิจารณาและประเมินแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

2) “สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources)” หรือที่เรียกตัวย่อว่า “IUCN” ซึ่งเป็นองค์กรที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลกด้านมรดกทางธรรมชาติ ดำเนินการพิจารณา และประเมินแหล่งมรดกทางธรรมชาติ

นอกจากนี้ ในกรณีการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในกลุ่มของ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)” จะดำเนินการพิจารณาและประเมินโดย ICOMOS ภายใต้การปรึกษาหารือกับ IUCN ในขณะที่ “แหล่งมรดกแบบผสม (Mixed Cultural and Natural Heritage)” จะดำเนินการพิจารณาและประเมิน โดยความร่วมมือกันระหว่าง ICOMOS และ IUCN

ทั้งนี้ หน่วยงานปรึกษาจะทำการประเมินด้านต่างๆ ของแหล่งที่ได้นำเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ทั้งในประเด็นของ “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” และ “ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)” และ/หรือ “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)” ตลอดจนแผนบริหารจัดการ และข้อกำหนดในการปกป้องคุ้มครองแหล่ง

โดยขั้นตอน และรูปแบบของการประเมินของ ICOMOS และ IUCN จะดำเนินการตามเอกสารแนวทางการอนุวัติตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ซึ่งมีหลักการพื้นฐานในการประเมิน 10 ข้อ ดังต่อไปนี้¹

1) ต้องเคร่งครัดต่ออนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ และปฏิบัติตามข้อแนะนำในการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง และนโยบายในภาคผนวกอื่นๆ ที่ได้กำหนดไว้โดยมติของคณะกรรมการมรดกโลก

¹ UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp.39-40.

2) การประเมินจะต้องยึดหลักเหตุผลและตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักฐาน และความเข้มงวดทางวิชาการ

3) การให้คำแนะนำแก่รัฐภาคีสมาชิก ต้องดำเนินการบนมาตรฐานของความเชี่ยวชาญที่เที่ยงตรง และโปร่งใส

4) การดำเนินการต้องเป็นไปตามรูปแบบมาตรฐานที่กำหนดทั้งในส่วนของการประเมิน และการนำเสนอ และเพื่อให้สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก จึงต้องบันทึกชื่อของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ดำเนินการประเมิน ยกเว้นเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาที่ให้ความเห็นที่เป็นความลับ โดยรายละเอียดภาคผนวกได้แสดงรายการค่าใช้จ่ายของการประเมิน

5) การดำเนินการประเมินควรใช้ผู้เชี่ยวชาญในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญมีความคุ้นเคยกับบริบทของแหล่งที่ดำเนินการประเมิน

6) การประเมินต้องมีความชัดเจนและสามารถชี้แจงรายละเอียดของแหล่งที่นำเสนอว่ามี “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” และ “ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)” และ/หรือ “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)” มีแผนบริหารจัดการหรือระบบการบริหารจัดการ และมีกฎเกณฑ์เพื่อการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่

7) ในการประเมินแหล่งมรดกแต่ละแหล่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสถานภาพการอนุรักษ์และความสัมพันธ์ โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกโลกอื่นๆ ที่อยู่ในรูปแบบเดียวกัน ทั้งแหล่งที่อยู่ในและนอกอาณาเขตของรัฐภาคีสมาชิก

8) ต้องมีการอ้างอิงการตัดสินใจและข้อเรียกร้องต่างๆ ของคณะกรรมการมรดกโลก เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณา

9) ในการประเมินจะไม่พิจารณาข้อมูลหรือเอกสารอ้างอิงใดๆ ที่ส่งหลังจากวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ทั้งนี้ รัฐภาคีสมาชิกจะได้รับแจ้งหากข้อมูลเหล่านั้นมาถึงภายหลังกำหนดดังกล่าว และข้อมูลเหล่านั้นจะไม่ถูกนำเข้าสู่การประเมิน ซึ่งการกำหนดวันดังกล่าวจะต้องมีการถือปฏิบัติอย่างจริงจัง

10) ต้องเสนอข้อมูลและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากบัญชีรายการอ้างอิง (เอกสาร) ที่ใช้อย่างเหมาะสม ตามความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างกระบวนการของการประเมิน หากคณะกรรมการมรดกโลกพิจารณาเห็นสมควรว่ามีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติม โดยจะมอบหมายให้ ICOMOS และ IUCN ทำการศึกษาเฉพาะเรื่อง (Thematic Studies) ซึ่งอาจจะเป็นการประเมินแหล่งที่เสนอในบริบทระดับภูมิภาค ระดับโลก หรือระดับเฉพาะเรื่อง หรืออาจจะเป็นการศึกษาเพื่อจัดแบ่งกลุ่มประเภทของแหล่งมรดกโลก

ทั้งนี้ ระหว่างการประเมินด้านต่างๆ หากองค์กรที่ปรึกษามีข้อสงสัย หรือมีการร้องขอข้อมูล ตลอดจนการร้องขอเอกสารเพิ่มเติม นั้น จะมีการแจ้งให้รัฐภาคีสมาชิกทราบภายในวันที่ 31 มกราคมของปีถัดไปเพื่อให้เตรียมข้อมูลตามที่องค์กรที่ปรึกษาต้องการ

ทว่าหากรัฐภาคีสมาชิกตรวจพบว่ามีข้อผิดพลาดในเอกสารที่เสนอไปในระหว่างที่องค์กรที่ปรึกษากำลังประเมินนั้น รัฐภาคีสมาชิกสามารถส่งเอกสารที่แสดงรายละเอียดที่ผิดพลาดที่ตรวจพบตามเอกสารแนบที่ 12² โดยต้องส่งเอกสารขอแก้ไขดังกล่าวถึงศูนย์มรดกโลกภายในระยะเวลาไม่น้อยกว่า 14 วัน ก่อนการเปิดวาระการประชุมของคณะกรรมการมรดกโลก พร้อมทั้งจะต้องมีการสำเนาแจ้งองค์กรที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้อง และให้จัดเตรียมหนังสือดังกล่าวสำหรับเป็นเอกสารแนบท้ายในระเบียบวาระการประชุมที่สัมพันธ์กับเรื่องดังกล่าว ไม่ช้ากว่าวันแรกของการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก ทั้งนี้ ศูนย์มรดกโลกและองค์กรที่ปรึกษาอาจเพิ่มเติมความเห็นในเอกสารดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องก่อนจะนำเสนอ

รัฐภาคีสมาชิกสามารถยกเลิกการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกที่ยื่นเอกสารไว้ในช่วงเวลาใดก็ได้ ก่อนที่จะถึงกำหนดวาระการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก โดยรัฐภาคีสมาชิกจะต้องแจ้งให้สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลกทราบเป็นลายลักษณ์อักษรถึงการที่จะขอถอนการขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกดังกล่าว ทั้งนี้ แหล่งมรดกที่ได้ทำการยื่นถอนข้อเสนอไปแล้ว สามารถนำกลับมายื่นเสนอเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกใหม่ได้

หลังจากที่องค์กรที่ปรึกษาได้ประเมิน และพิจารณาข้อเสนอเพื่อการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะมีผลการประเมินและข้อเสนอแนะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) แหล่งมรดกที่ “ผ่านการพิจารณา (Inscribe)” ให้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ
- 2) แหล่งมรดกที่ “ไม่ผ่านการพิจารณา (Not-Inscribe)” ให้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก
- 3) แหล่งมรดกที่พิจารณาและมีข้อเสนอแนะให้ “ส่งกลับคืน (Referral)” หรือ “เลื่อนการพิจารณา (Deferral)” ออกไป

โดยข้อเสนอแนะขององค์กรที่ปรึกษาข้างต้นจะถูกเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการมรดกโลกในวาระการประชุมที่จะมาถึง เพื่อพิจารณาในขั้นสุดท้ายว่าแหล่งที่ได้ทำการเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนนั้นมีคุณสมบัติเหมาะสมและจะได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลกหรือไม่ หรือในที่ประชุมจะมีมติความเห็นเป็นในแนวทางอื่น

.....
² ดูเพิ่มเติมใน “Annex 12” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. p.144.

กระบวนการประเมินของ ICOMOS ในการประเมินมรดกทางวัฒนธรรม

การดำเนินการประเมินข้อเสนอเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกของ ICOMOS (The international Council of Monuments and Sites) จะดำเนินการภายใต้กรอบแนวทางจากเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ตามหลักการพื้นฐาน 10 ข้อ³ ที่กล่าวไว้ข้างต้น

แหล่งมรดกที่ยื่นเสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น จะเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบความครบถ้วนโดยศูนย์มรดกโลก โดยเอกสารเสนอเพื่อขอรับการพิจารณา (Nomination Dossier) ที่ได้รับจากรัฐภาคีสมาชิกนั้น จะถือว่าเป็นเอกสารที่สมบูรณ์แบบ และจะถูกส่งต่อไปยัง ICOMOS ซึ่งจัดการอยู่ภายใต้ “หน่วยมรดกโลกของ ICOMOS” จากขั้นตอนนี้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และการให้คำปรึกษากับรัฐภาคีสมาชิกจะเริ่มต้นขึ้นและดำเนินการต่อเนื่องไป⁴

ตลอดระยะเวลาของกระบวนการประเมิน ICOMOS จะใช้โอกาสนี้ในความพยายามกระจายโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเที่ยงธรรม มีประสิทธิภาพ และขยายโอกาสในการสร้างกลไกปรึกษาหารือกับรัฐภาคีสมาชิกที่น่าเสนอแหล่ง

1. การร้องขอข้อมูลเพิ่มเติม

ในกรณีที่จำเป็นต้องร้องขอข้อมูลเพิ่มเติมหรือเรียกร้องให้มีการชี้แจงข้อมูลที่มีอยู่ ICOMOS จะเริ่มต้นกระบวนการหารือร่วมกับรัฐภาคีสมาชิกในการแสวงหาแนวทางปฏิบัติที่จำเป็น ซึ่งอาจมีวิธีการหลายรูปแบบ อาทิ การใช้จดหมาย การประชุมร่วมกัน การประชุมทางไกล หรือการสื่อสารระหว่างกันในรูปแบบอื่นๆ ตามที่ทั้ง ICOMOS และรัฐภาคีสมาชิกตกลงกัน

ทั้งนี้ ในการประชุมเพื่อประเมินแหล่งที่ขอรับการพิจารณานั้น จะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับแหล่งที่เสนอในบริบทเรื่องภูมิวัฒนธรรม และเป็นที่ปรึกษาในข้อเสนอเรื่อง “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล” ของแหล่งที่เสนอขอรับการพิจารณา ส่วนนี้อาจเรียกได้เป็น “คลังองค์ความรู้” ที่ผ่านกระบวนการอภิปรายพิจารณาอย่างลึกซึ้งโดยนักวิชาการที่เชี่ยวชาญ ทั้งที่เป็นสมาชิกของ ICOMOS รวมทั้งคณะทำงานระดับชาติและระดับนานาชาติ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญที่เป็นปัจเจกบุคคลต่างๆ เพื่อสร้างให้เกิดเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญเฉพาะหรือสถาบันที่จะได้รับประโยชน์จากเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

³ ดูเพิ่มเติมใน “Paragraph 148” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp.39-40.

⁴ ดูเพิ่มเติมใน “Annex 6” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp.106-114.

2. ปฏิบัติการในพื้นที่

หน้าที่ในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติ ทั้งทางด้านการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ และคุณสมบัติด้านความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่ง ทั้งนี้ ในกระบวนการคัดสรรผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เครือข่ายของ ICOMOS

ในการนี้ คณะกรรมการที่ปรึกษานานาชาติว่าด้วยวิทยาศาสตร์และสมาชิกปัจเจก จะต้องถูกเลือกเฟ้นเช่นเดียวกันกับคณะผู้เชี่ยวชาญที่เป็นพันธมิตรของ ICOMOS ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการนานาชาติสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางอุตสาหกรรม (TICCIH) สหพันธ์นานาชาติว่าด้วยสถาปัตยกรรมภูมิทัศน์ (IFLA) และคณะกรรมการนานาชาติเกี่ยวกับการบันทึกข้อมูลและการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งของอนุสรณ์สถานที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทความเป็นสมัยใหม่ (DoCoMoMo)

นโยบายในการเลือกผู้เชี่ยวชาญเพื่อปฏิบัติการภาคสนามประเมินของ ICOMOS จะทำการเลือกผู้เชี่ยวชาญในภูมิภาคที่แหล่งมรดกที่เสนอนั้นตั้งอยู่ โดยผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีประสบการณ์ด้านการจัดการและการอนุรักษ์มรดกในประเภทเดียวกันกับแหล่งที่เสนอขอรับการพิจารณา ทั้งนี้ คณะผู้เชี่ยวชาญนั้น อาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการเสมอไป แต่ทว่าความคิดหวังต่อคณะผู้เชี่ยวชาญคือ สามารถอธิบายต่อผู้บริหารจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เสนอขอรับการพิจารณาในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารจัดการแหล่ง อาทิ การประเมินแผนด้านการบริหารจัดการ ปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ การดำเนินการกับผู้มาเยือน และอื่นๆ

ทั้งนี้ คณะผู้เชี่ยวชาญจะได้รับงานโดยสังเขป รวมถึงสำเนาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารประกอบขอรับการพิจารณา (Nomination Dossiers) ทั้งนี้ กำหนดการและรายละเอียดของการลงภาคสนามในพื้นที่ จะเป็นการตกลงกันระหว่างรัฐภาคีสมาชิกกับคณะผู้เชี่ยวชาญของ ICOMOS ในการเสนอรายงานที่อยู่บนฐานของการประเมินสาระหลักของการปฏิบัติการด้านต่างๆ ของแหล่ง ตลอดจนอาจมีการเพิ่มเติมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้านอื่นๆ ลงในรายงานการเสนอขอรับการพิจารณาได้ด้วย

3. การประเมินทบทวนโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ (Peer Review) โดยคณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS

คณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS ประกอบด้วยสมาชิกปัจเจกของ ICOMOS ซึ่งเป็นผู้แทนจากภูมิภาคต่างๆ และเป็นผู้มีความสามารถ มีทักษะความชำนาญ และมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ สมาชิกบางรายอาจถูกกำหนดให้เป็นองค์คณะที่มีกำหนดเวลาที่ชัดเจน ในขณะที่บางรายอาจมีกำหนดการเฉพาะกิจ

เป็นระยะเวลา 1 ปี ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของแหล่งที่นำเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญนั้นๆ ในการประเมิน ทั้งนี้ ICOMOS จะผนวกรายชื่อเข้ากับคณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในฐานะสมาชิกกิตติมศักดิ์จากรัฐภาคีสมาชิก ทั้งนี้ หากผู้เชี่ยวชาญท่านใดไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกของคณะกรรมการมรดกโลกนั้น ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนี้จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะส่วนบุคคลและเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ

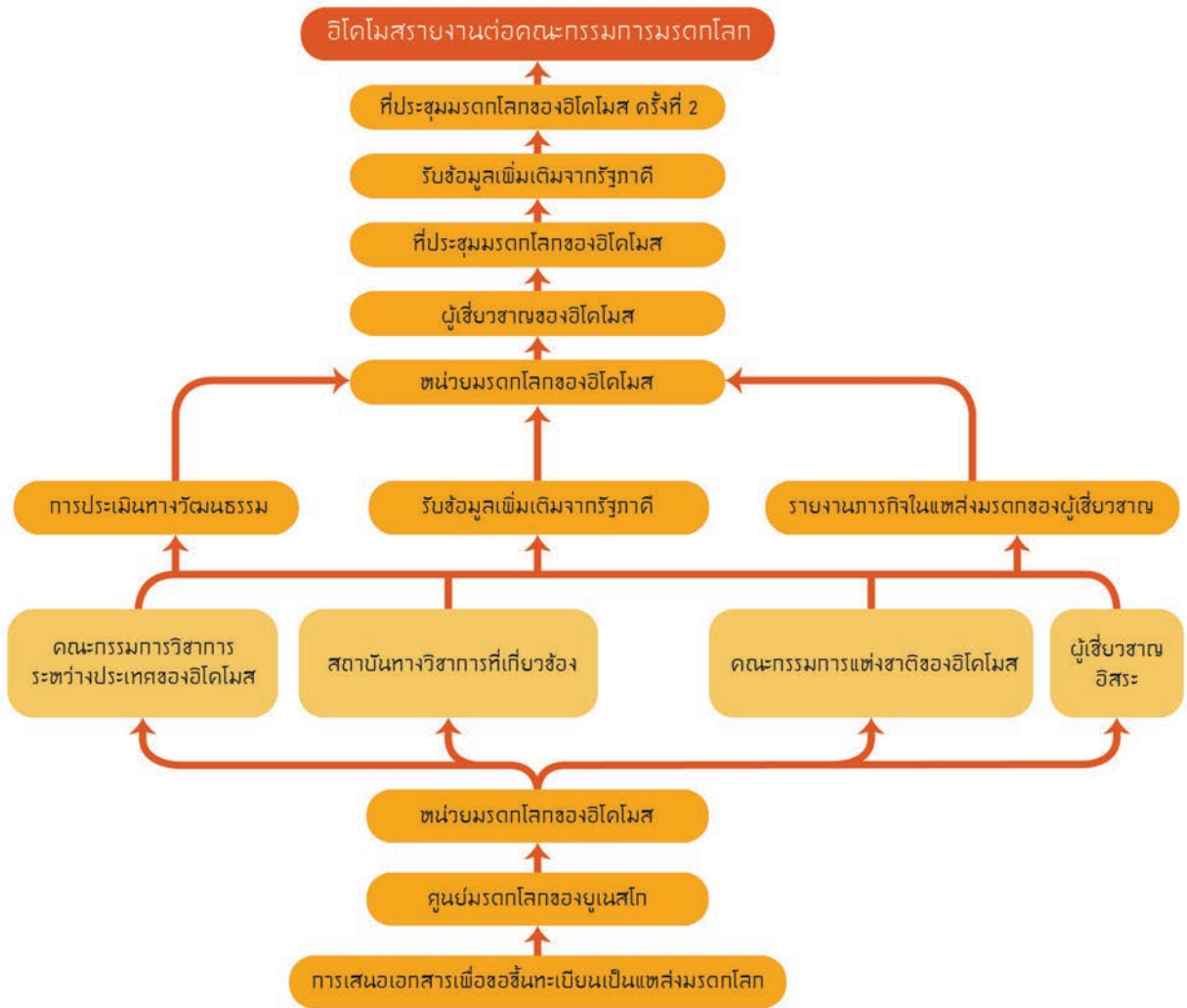
คณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS (ICOMOS World Heritage Panel) จะดำเนินการประชุมตามกำหนด คือ 2 ครั้ง ในรอบปีการดำเนินงาน ทั้งนี้ วาระของการประชุมครั้งที่ 1 จัดในเดือนธันวาคม และครั้งที่ 2 จัดในเดือนมีนาคม สำหรับการประชุมครั้งที่ 1 นั้น คณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS จะประเมินข้อมูลของแหล่งที่เสนอชื่อเพื่อขอรับการพิจารณา โดยประเมินจากเอกสารรายงานจากผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญที่ลงภาคสนามเพื่อตรวจสอบข้อมูล โดยคณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS มีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการนำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งที่ขอรับการพิจารณาโดยฉันทามติ

ในกรณีที่คณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS ได้พิจารณาและลงมติว่าเป็นแหล่งที่ไม่มีศักยภาพในการบ่งชี้ถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล ในการนี้ ICOMOS จะประสานงานต่อไปยังรัฐภาคีสมาชิกที่นำเสนอแหล่งดังกล่าวเพื่อแจ้งผลในขั้นตอนนี้ รายงานเบื้องต้นขนาดสั้นของแต่ละแหล่งที่เสนอขอรับการพิจารณาจะถูกเตรียมในภาษาใดภาษาหนึ่งซึ่งเป็นภาษาที่ถูกใช้ในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมไปถึงสถานะและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผล และรวมไปถึงข้อที่ร้องขอเพิ่มเติมให้จัดทำข้อมูลต่างๆถูกจัดเตรียมให้แล้วเสร็จภายในเดือนมกราคม เพื่อส่งไปยังรัฐภาคีสมาชิกผู้เสนอแหล่งเพื่อขอรับการพิจารณา และนำเสนอต่อไปยังศูนย์มรดกโลกเพื่อนำส่งต่อไปยังประธานคณะกรรมการมรดกโลก

คณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS ประชุมครั้งที่ 2 จะพิจารณาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสนอชื่อเพื่อขอรับการพิจารณา รวมทั้งผลการหารือกับรัฐภาคีสมาชิก โดยหลังจากการประชุมของคณะกรรมการมรดกโลกของ ICOMOS ครั้งที่ 2 ผลการประเมินจะถือเป็นขั้นสุดท้ายและจะถูกส่งไปยังศูนย์มรดกโลกเพื่อส่งต่อไปยังรัฐภาคีสมาชิก ทั้งนี้ รายชื่อและคุณสมบัติของคณะกรรมการจะถูกส่งไปยังศูนย์มรดกโลกและทำการเผยแพร่ในเว็บไซต์ของ ICOMOS

การประเมินของ ICOMOS จะพิจารณาคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล รวมไปถึงคุณค่าของแหล่งที่สอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณา ตลอดจนประเด็นเรื่องความครบถ้วนสมบูรณ์ และความเป็นของแท้ดั้งเดิม นอกจากนี้ ยังประเมินในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการว่ามีศักยภาพเพียงพอต่อการรักษาแหล่งให้สามารถดำรงคุณค่าได้หรือไม่ อาทิเช่น กฎหมายเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครอง แผนการบริหารจัดการ และสถานภาพการอนุรักษ์ของแหล่ง และร่างรายงานข้อเสนอแนะฉบับสมบูรณ์เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกจะถูกส่งให้คณะกรรมการมรดกโลก

กระบวนการประเมินของ ICOMOS

ดูเพิ่มเติมใน “Annex 6” อ้างใน
UNESCO. Operational Guidelines
for the Implementation of the
World Heritage Convention.
Paris: UNESCO. 2017. p.108.

กระบวนการประเมินของ IUCN ในการประเมินมรดกทางธรรมชาติ

การประเมินของแหล่งมรดกทางธรรมชาติของ IUCN จะดำเนินการตามเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ทั้งนี้ กระบวนการประเมินจะดำเนินไปในช่วงระยะ 1 ปี นับจากที่ IUCN ได้รับเอกสารการนำเสนอแหล่งมรดกทางธรรมชาติในเดือนมีนาคม และ IUCN จะนำเสนอรายงานผลการประเมินไปยังศูนย์มรดกโลก ภายในเดือนพฤษภาคมของปีถัดไป โดยกระบวนการประเมิน IUCN ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน⁵ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้รับเอกสารการนำเสนอจากศูนย์มรดกโลกแล้ว IUCN ต้องดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งมรดกที่เสนอขอรับการพิจารณา โดยใช้ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อนุรักษ์ และฐานข้อมูลสากลของ IUCN และการศึกษาเฉพาะเรื่อง (Thematic Studies) โดยในขั้นตอนนี้ อาจจะมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพที่ดำเนินการภายใต้ความร่วมมือกับศูนย์ติดตามตรวจสอบการอนุรักษ์โลก โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP World Conservation Monitoring, UNEP-WCMC) ข้อมูลที่สำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลคือข้อมูลที่ได้จากการสนทนากับรัฐภาคีสมาชิกในระหว่างภารกิจการประเมินผล และในขั้นตอนอื่นๆ ของกระบวนการ

2. การประเมินทบทวนโดยบุคคลภายนอก

เอกสารการนำเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาจะถูกส่งให้ผู้เชี่ยวชาญอิสระที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่ง และ/หรือ คุณค่าขององค์ประกอบที่นำเสนอ โดยผู้เชี่ยวชาญอิสระอาจเป็นสมาชิกผู้เชี่ยวชาญและเครือข่ายของ IUCN หรือสมาชิกผู้เชี่ยวชาญของเครือข่ายพันธมิตรของ IUCN ทั้งนี้ เอกสารที่เป็นแนวทางสำหรับผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาจะเผยแพร่บนเว็บไซต์ของ IUCN ที่ www.iucn.org/worldheritage

3. ภารกิจการประเมินผล

คณะผู้เชี่ยวชาญของ IUCN ที่ทำการประเมินแหล่งที่เสนอขอรับการพิจารณาแต่ละแห่งในภาคสนามจะมีจำนวน 1 หรือ 2 คน เพื่อพิจารณารายละเอียดต่างๆ ของพื้นที่ ตลอดจนการประเมินการบริหารจัดการแหล่ง และปรึกษาหารือกับหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแหล่งที่เสนอขอรับการพิจารณา ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญของ IUCN จะคัดเลือกจากทั่วโลกโดยพิจารณาจากประวัติในด้านการอนุรักษ์และธรรมชาติ และความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ซึ่งมักเป็นสมาชิกของคณะกรรมการพื้นที่อนุรักษ์ในระดับโลกของ IUCN (IUCN World Commission on Protected Areas) ซึ่งในบางกรณีจะต้องดำเนินการร่วมกับ ICOMOS ทั้งนี้ รูปแบบของรายงานภารกิจการประเมินผลภาคสนาม ของ IUCN ปรากฏบนเว็บไซต์ www.iucn.org/worldheritage

⁵ ดูเพิ่มเติมใน “Annex 6” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. p.106.

4. ข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ

IUCN อาจพิจารณาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารและข้อคิดเห็นจากองค์กรอิสระระหว่างประเทศ (NGOs) ชุมชน กลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง (indigenous peoples) และภาคีที่มีความสนใจต่อการเสนอแหล่งเพื่อขอรับการพิจารณา รวมทั้ง IUCN ยังร่วมมือกับหน่วยงานการอนุรักษ์ในระดับนานาชาติอื่น ๆ เช่น อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention)⁶ โครงการมนุษย์และชีวนธรณี (Man and the Biosphere Program | MAB)⁷ เครือข่ายอุทยานธรณีโลก (Global Geoparks Network | GGN)⁸ ตลอดจนหารีหรือร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา และสถาบันวิจัยต่าง ๆ

5. การประเมินทบทวนโดยคณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN

คณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN (IUCN World Heritage Panel) ที่แต่งตั้งโดยผู้อำนวยการ IUCN มีหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านเทคนิคและวิทยาศาสตร์อย่างอิสระและมีคุณภาพสูง กับ IUCN ในการดำเนินงานในฐานะที่ปรึกษาของคณะกรรมการมรดกโลก และคำแนะนำเชิงกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานของ IUCN เกี่ยวกับมรดกโลกผ่านโครงการต่างๆ ของ IUCN

ทั้งนี้ หน้าที่เฉพาะของคณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN คือเตรียมการประเมินผลแหล่งมรดกทางธรรมชาติและแหล่งมรดกแบบผสม (Mixed Site) ที่เสนอขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก รวมไปถึงวางแผนแนวทางในการให้คำแนะนำของ IUCN ต่อแหล่งมรดกต่างๆ ที่เสนอขอรับการพิจารณาตามแนวทางการดำเนินงานตามเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก

นอกจากนี้ คณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN ยังต้องดำเนินการให้ข้อคิดเห็นกับ ICOMOS ในการพิจารณาแหล่งมรดกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม ที่เสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก โดยมีวาระการประชุมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง วาระการประชุมครั้งที่ 1 จัดในเดือนธันวาคม ของปีที่ 1 และครั้งที่ 2 ในช่วงเดือนมีนาคม/เมษายน ของปีที่ 2

คณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN จะประกอบด้วย เจ้าหน้าที่อาวุโสของ IUCN สมาชิกคณะกรรมการ IUCN และผู้เชี่ยวชาญภายนอก ซึ่งคัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์สูง และผู้เชี่ยวชาญชั้นนำที่เป็นที่รู้จัก และมีองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กับหัวข้องานที่ IUCN รับผิดชอบเกี่ยวกับมรดกโลกและความสมดุลของจำนวนผู้มีส่วนร่วมในประเด็นต่าง ๆ และ/หรือระดับภูมิภาค รวมไปถึงผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในฐานะผู้แทนรัฐภาคีสมาชิก ซึ่งปัจจุบันไม่ได้ดำรงตำแหน่งกรรมการมรดกโลก

คณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN จะทำการประเมินรายงานภาคสนาม คำแนะนำของผู้ประเมิน ข้อมูลการวิเคราะห์จากศูนย์ติดตาม

⁶อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) คือ อนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อการใช้พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน

⁷โครงการมนุษย์และชีวนธรณี (Man and the Biosphere Programme | MAB) ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ. 2514 | ค.ศ.1971 เป็นหน่วยงานทางวิทยาศาสตร์ในระดับนานาชาติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยบูรณาการแนวคิดด้านธรรมชาติเข้ากับสังคม-ศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ยกระดับการแบ่งปันของมนุษยชาติอย่างเป็นธรรม และการรักษาสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการนิเวศ และประชาสัมพันธ์การแนวทางนวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ซึ่งพื้นที่โครงการมนุษย์และชีวนธรณี จำนวน 669 แห่ง กระจายใน 120 ประเทศ รวมทั้ง 20 แหล่งข้ามพรมแดน

⁸เครือข่ายอุทยานธรณีโลก (Global Geoparks Network | GGN) ก่อตั้งขึ้นเมื่อค.ศ. 2004 | พ.ศ.2547 ด้วยมุ่งหมายของการเป็นเครือข่ายของสมาชิกที่ปฏิญาณว่าจะร่วมกับทำงานเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนแนวคิดของแนวปฏิบัติที่ดี และการร่วมมือในโครงการต่างๆ ที่ส่งเสริมมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความรู้เกี่ยวกับธรณีวิทยาต่างๆ

ตรวจสอบการอนุรักษ์โลก โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP World Conservation Monitoring, UNEP-WCMC) และข้อมูลจากการวิเคราะห์อื่นๆ ตลอดจนเอกสารประเภทต่างๆ ก่อนที่จะจัดทำสรุปรายงานผลการประเมินของ IUCN ทั้งนี้ รายชื่อสมาชิก ข้อกำหนดอ้างอิง และเครื่องมือในการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN จะเผยแพร่ต่อสาธารณะชนในเว็บไซต์ของ IUCN และส่งต่อไปยังคณะกรรมการมรดกโลกต่อไป

รายงานการประเมินแต่ละฉบับจะนำเสนอบทสรุปที่สั้นกระชับในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งที่เสนอขอรับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกที่ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งแหล่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแล้ว และพื้นที่อนุรักษ์อื่น ๆ นอกจากนี้ ยังประเมินความครบถ้วนสมบูรณ์ของแหล่ง และบริบทด้านการบริหารจัดการ รวมไปถึงการบ่งชี้คุณสมบัติของแหล่งว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ในการพิจารณาข้อใด รวมทั้ง ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลก

ทั้งนี้ รายชื่อของผู้เชี่ยวชาญผู้มีส่วนร่วมในการประเมินจะปรากฏอยู่ในรายงานการประเมินขั้นสุดท้าย ยกเว้นในกรณีที่ผู้ประเมินไม่ประสงค์จะให้เปิดเผย

IUCN จะทำการปรึกษารื้อกับรัฐภาคีสมาชิกในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา โดย IUCN จะดำเนินการโดยใช้ความพยายามที่ดีที่สุดในการกระจายการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ อย่างเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างโอกาสสูงสุดสำหรับการปรึกษารื้อกับรัฐภาคีสมาชิก โดยการปรึกษารื้อจะเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกของกระบวนการประเมิน และเพิ่มความเข้มข้นขึ้นภายหลังจากการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN ในเดือนธันวาคม โดยมีขั้นตอนที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

- 1) ก่อนเข้าสู่กระบวนการการประเมิน IUCN จะร้องขอให้เพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นคำถามต่อเอกสารที่นำเสนอ ซึ่งรัฐภาคีสมาชิกต้องชี้แจงประเด็นดังกล่าว และ IUCN จะติดต่อกับรัฐภาคีสมาชิกเพื่อเตรียมนัดหมายการลงพื้นที่เพื่อภารกิจการประเมิน

- 2) ในระหว่างภารกิจการประเมิน คณะผู้ประเมินของ IUCN จะใช้กระบวนการสนทนาเชิงลึกกับตัวแทนของรัฐภาคีสมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- 3) ภายหลังจากภารกิจการประเมินของ IUCN แล้วเสร็จ IUCN อาจจะหารือหรือขอข้อมูลเพิ่มเติมจากรัฐภาคีสมาชิกเกี่ยวกับประเด็นที่พบในการประเมิน

- 4) ภายหลังจากคณะกรรมการมรดกโลกของ IUCN ประชุมครั้งที่ 1 ในเดือนธันวาคม IUCN อาจมีการหยิบยกประเด็นและขอข้อมูลเพิ่มเติมจากรัฐภาคีสมาชิก และจัดทำเป็นรายงานฉบับย่อเกี่ยวกับการประเมินและข้อมูลที่ร้องขอเพิ่มเติม และจัดส่งไปยังรัฐภาคีสมาชิก และสำเนาให้ศูนย์มรดกโลก เพื่อส่งต่อไปยังประธานคณะกรรมการมรดกโลก และอาจมีการสนทนาและปรึกษารื้อเพื่อตกลงร่วมกันผ่านระบบการสื่อสารทางไกล และ/หรือการพบปะร่วมกัน

ทั้งนี้ IUCN จะพิจารณาประเมินผลข้อมูลทั้งหมดที่รัฐภาคีสมาชิกจัดส่งอย่างเป็นทางการต่อศูนย์มรดกโลกภายในระยะเวลาที่กำหนด⁹ อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนที่กล่าวมาผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการนำเสนอแหล่งเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลก สามารถประสานงานกับ IUCN เพื่อจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ให้ได้ตลอดเวลาตามที่ผู้เกี่ยวข้องประสงค์

IUCN มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของคณะกรรมการมรดกโลกเกี่ยวกับการเสนอขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลก รวมทั้งการนำเสนอเพื่อ “ขอรับการพิจารณาใหม่” (*Renominations*)” ในกรณีที่มีการขยายหรือปรับปรุงแนวขอบเขตพื้นที่ของแหล่งมรดกโลก และทำหน้าที่ในการพิจารณาเกี่ยวกับสถานภาพการอนุรักษ์ของแหล่งมรดกโลกด้วย

การจำแนกชีวภูมิศาสตร์เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบขั้นต้น (Biogeographic classification systems as a basis for comparison)

ในการประเมินของ IUCN จะใช้ระบบการจำแนกชีวภูมิศาสตร์ของ Miklos D.F. Udvardy ว่าด้วย “การจำแนกเขตพื้นที่ชีวภูมิศาสตร์โลก (*A Classification Biogeographical Province of the World*)”¹⁰ ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ จะใช้ในการจำแนกสำหรับพื้นที่แหล่งน้ำจืด และบนบกซึ่งสามารถคาดการณ์ และสมมติฐานที่จะทำได้สำหรับเขตชีวภูมิศาสตร์ที่คล้ายกัน ทั้งนี้ ระบบการจำแนกชีวภูมิศาสตร์ของ Miklos D.F. Udvardy เตรียมไว้เพื่อวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเปรียบเทียบแหล่งมรดกที่นำเสนอ กับสถานที่ที่มีสภาพภูมิอากาศและสภาพทางนิเวศวิทยาภายใต้เงื่อนไขแบบเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ขอให้พึงระลึกอยู่เสมอว่า ระบบการจำแนกชีวภูมิศาสตร์นี้ถูกใช้เพื่อเป็นตัวชี้วัดในการศึกษาเปรียบเทียบเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าคุณสมบัติของแหล่งมรดกโลกจะได้รับการเลือกบนพื้นฐานของข้อกำหนดนี้เพียงอย่างเดียว และมีได้เป็นตัวแทนของระบบการจำแนกทั้งหมดที่เป็นพื้นฐานของกระบวนการคัดเลือก เนื่องจากเกณฑ์หลักที่สำคัญของการเป็นแหล่งมรดกโลกคือ จะต้องมีความโดดเด่น อันเป็นสากล”

⁹ ดูเพิ่มเติมใน “Paragraph 148” อ้างใน UNESCO. *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*. Paris: UNESCO. 2017. pp.39-40.

¹⁰ Miklos D.F. Udvardy. *A Classification of the Biogeographical Provinces of the World*. Switzerland: IUCN. 1975.

ระบบในการจำแนกลำดับความสำคัญก่อนหลังของพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ (Systems to identify priority areas for conservation)

IUCN ได้ใช้ระบบต่างๆ ในการจำแนกลำดับความสำคัญของพื้นที่อนุรักษ์ ดังตัวอย่าง โครงการต่างๆ อาทิ กองทุนสำหรับธรรมชาติแห่งโลก (The Worldwide Fund for Nature's, WWF), เขตภูมิภาคนิเวศของโลก (Global Ecoregions), ศูนย์ความหลากหลายแห่งพรรณพืช (Centres of Plant Diversity), การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระดับนานาชาติ (Conservation International's Biodiversity Hotspots), และหน่วยงานนานาชาติว่าด้วยชีวิตนก และถิ่นฐานของนกประจำถิ่น (Birdlife International's Endemic Bird Areas and Important Bird Areas) ทั้งนี้ระบบได้จัดเตรียมข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในกระบวนการเสนอชื่อเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลก อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าไม่ใช่ทุกแหล่งที่จะได้รับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลก เนื่องจากเกณฑ์หลักที่สำคัญของการเป็นแหล่งมรดกโลกคือจะต้องมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล

การประเมินแหล่งมรดกสำหรับคุณค่าทางธรณีวิทยา (Systems to evaluate properties for earth science value)

การประเมินแหล่งมรดกที่น่าเสนอเกี่ยวกับคุณค่าทางธรณีวิทยานั้น IUCN ต้องปรึกษากับหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขา เช่น ส่วนวิชาการด้านธรณีขององค์การ UNESCO (UNESCO-Earth Sciences Division), สหภาพนานาชาติเกี่ยวกับถ้ำ (the International Union of Speleology) และสหภาพนานาชาติเกี่ยวกับศาสตร์ทางธรณี (the International Union of Geological Sciences, IUGS) เป็นต้น

ทั้งนี้ กระบวนการประเมินนั้นต้องใช้เอกสารสิ่งพิมพ์อ้างอิงต่างๆ ซึ่งดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่โดย IUCN, UNEP, UNEP-WCMC ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) ทัศนคติความรู้เกี่ยวกับระบบของพื้นที่อนุรักษ์ในภูมิภาคโอเชียเนีย, แอฟริกา และเอเชีย (Reviews of Protected Area Systems in Oceania, Africa, and Asia)
- 2) เอกสารแนะนำเกี่ยวกับพื้นที่อนุรักษ์ของโลก (The Protected Area of the World)
- 3) แผนที่แนวปะการังโลก (The World Atlas of Coral Reefs)
- 4) ชุดแผนที่การอนุรักษ์ (Conservation Atlas series)
- 5) ตัวแทนพื้นที่อนุรักษ์ระบบนิเวศวิทยาชายฝั่ง (A Global Representative System of Marine Protected Areas)
- 6) ศูนย์ความหลากหลายของพืชพันธุ์ (Centres of Plant Diversity)
- 7) ถิ่นฐานของนก และถิ่นฐานของนกเฉพาะถิ่นโลก (Important Bird Areas and Endemic Bird Areas of the World)

กระบวนการประเมินเหล่านี้เกิดขึ้นจากการศึกษาเปรียบเทียบ โดยอ้างอิงจากสิ่งตีพิมพ์ของ IUCN ในหนังสือว่าด้วย “แหล่งอนุรักษ์ของโลก (World’s Protected Areas)” และหน่วยงานการอนุรักษ์ในระดับนานาชาติ ซึ่งช่วยพัฒนามุมมองและกรอบทัศน์ในภาพรวมต่อการเปรียบเทียบการอนุรักษ์ในแหล่งต่างๆของโลก นอกจากนี้ IUCN ยังรับผิดชอบการจำแนกแหล่งตามการศึกษาประเด็นเฉพาะ (Thematic Studies) เพื่อค้นหาช่องว่างของแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติที่มีศักยภาพ ทั้งนี้สามารถค้นข้อมูลได้จากเว็บไซต์ของ IUCN (www.iucn.org/worldheritage)

การประเมินภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Evaluation of Cultural Landscape)

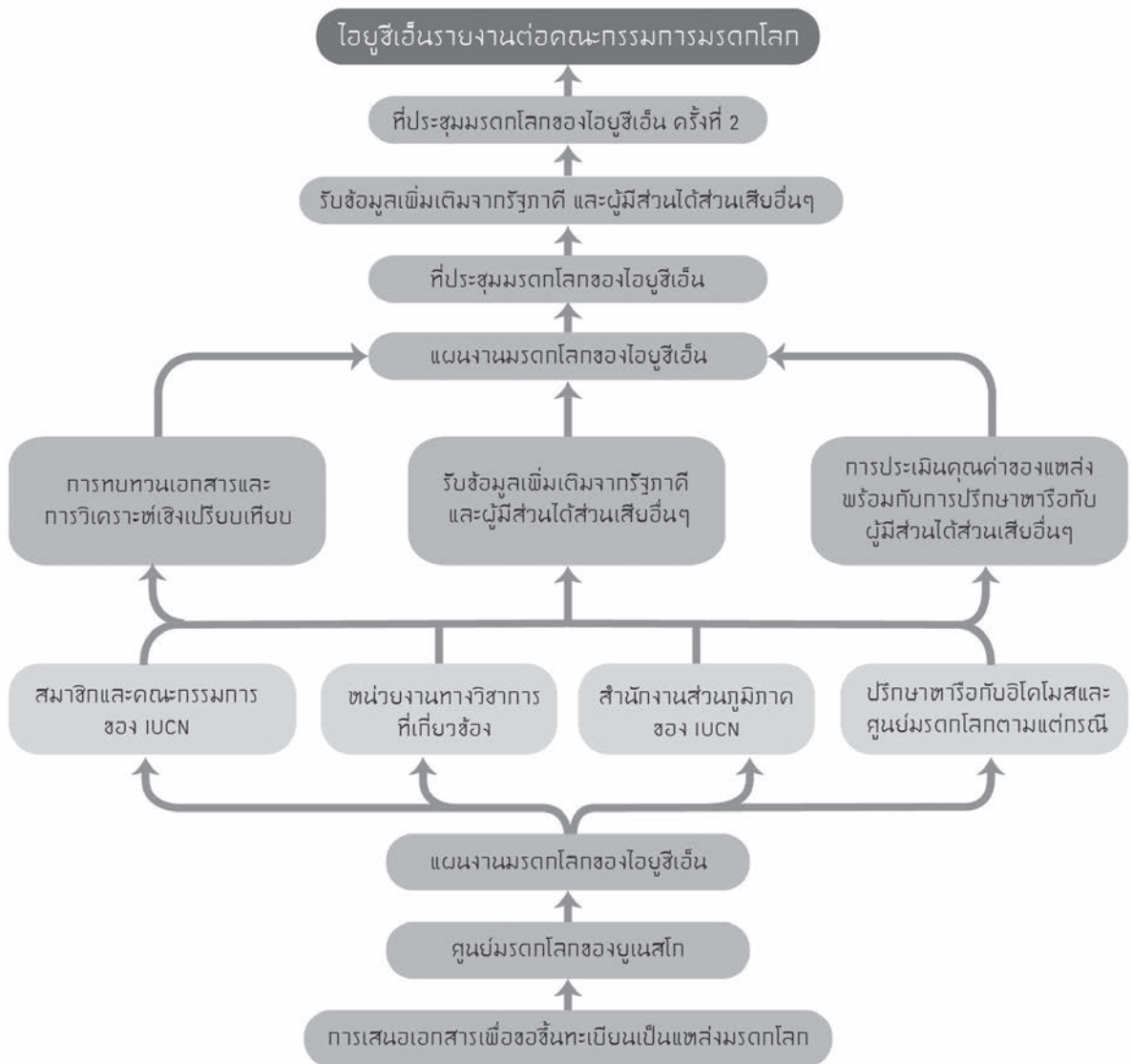
IUCN มีความสนใจแหล่งมรดกหลายลักษณะด้วยกัน โดยเฉพาะแหล่งมรดกที่นำเสนอในรูปของภูมิทัศน์วัฒนธรรมร่วมกับ ICOMOS ทั้งนี้ในการประเมินแหล่งที่ดำเนินการโดย IUCN ได้ใช้เอกสาร “การประเมินคุณค่าทางธรรมชาติของภูมิทัศน์วัฒนธรรม” เป็นแนวทางในการประเมิน ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในเว็บไซต์ของ IUCN (<http://www.iucn.org/themes/wcpa/wheritage/culturallandscape.htm>)

เพื่อความสอดคล้องกับคุณภาพตามธรรมชาติของภูมิทัศน์วัฒนธรรมบางประเภทที่ระบุไว้ในภาคผนวก 3 ย่อหน้าที่ 11¹¹ ทั้งนี้การประเมินแหล่งของ IUCN ให้มีความสำคัญกับปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) การอนุรักษ์ระบบธรรมชาติ และถิ่นธรรมชาติ ตลอดจนชนิดพันธุ์สัตว์และพันธุ์พืช
- 2) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพผ่านกระบวนการใช้สอยอย่างยั่งยืน เช่น (การทำฟาร์มแบบดั้งเดิม, การประมงพื้นบ้าน และการทำไม้แบบดั้งเดิม)
- 3) การใช้ประโยชน์ที่ดิน และน้ำอย่างยั่งยืน
- 4) การยกระดับซึ่งความงดงามของทิวทัศน์
- 5) การรวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพสิ่งมีชีวิตนอกถิ่นที่อาศัยเพื่อการศึกษาวิจัย เช่น สวนพฤกษศาสตร์ หรือสวนรุกขชาติ
- 6) ตัวอย่างที่โดดเด่นที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
- 7) การค้นพบความสำคัญทางประวัติศาสตร์

.....
¹¹ ดูเพิ่มเติมใน “Annex 3” อ้างใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp.80-87.

กระบวนการประเมินของ IUCN

ดูเพิ่มเติมใน “Annex 6” อ้างอิงใน UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. pp.113.

การทำงานขององค์กรที่ปรึกษาในการประเมิน แหล่งมรดกแบบผสม และภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1. การเสนอขอรับการพิจารณาของแหล่งมรดกแบบผสมระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม

แหล่งมรดกที่ได้นำเสนอเพื่อขอรับการขึ้นทะเบียนจะประกอบด้วยคุณค่าทั้งทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางธรรมชาติ ซึ่งเรียกร้องให้มีความร่วมมือปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างสองหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ปรึกษา คือ IUCN และ ICOMOS ในการพิจารณาคุณค่าของแหล่งมรดกนั้น หลังจากการปฏิบัติงานร่วมกันดังกล่าวแล้ว IUCN และ ICOMOS จะดำเนินการเตรียมรายงานการประเมินแหล่งมรดกนั้นแยกจากกันตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

2. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscapes)

แหล่งมรดกที่นำเสนอในรูปแบบ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” จะต้องได้รับการประเมินจาก ICOMOS ในเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องของคุณค่าในข้อที่ 1 (i) – 6 (vi)¹² และสำหรับการประเมินของ IUCN จะทำหน้าที่สำรวจตรวจสอบคุณค่าทางธรรมชาติและการจัดการของแหล่งมรดกที่ได้นำเสนอสิ่งนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตกลงกันระหว่างองค์กรที่ปรึกษา ในบางกรณีการปฏิบัติการร่วมกันอาจเป็นความจำเป็นที่ให้ข้อเสนอแนะสมบูรณ์ขึ้น

3. ความเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม

แหล่งมรดกส่วนใหญ่ที่ได้นำเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลก รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการแหล่งที่สัมพันธ์กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมนั้น องค์กรที่ปรึกษาทั้ง 2 หน่วยงาน คือ IUCN ที่รับผิดชอบพิจารณาข้อมูลในส่วนมิติทางธรรมชาติ และ ICOMOS ที่รับผิดชอบพิจารณาข้อมูลในส่วนมิติทางวัฒนธรรมนั้น อาจมีการขยายขอบเขตของการปรึกษาหารือกันในระหว่างกระบวนการประเมินคุณค่า

¹² ดูเพิ่มเติมใน “paragraph 77”
อ้างใน UNESCO. Operational Guide-
lines for the Implementation of
the World Heritage Convention.
Paris: UNESCO. 2017.

บัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย (The List of World Heritage in Danger)

ตามมาตรา 11 ย่อหน้าที่ 4 ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาตินั้น ระบุว่า คณะกรรมการมรดกโลก อาจดำเนินการเสนอรายชื่อแหล่งเข้าสู่ในบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย เมื่อพิจารณาแล้วเป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้¹³

- 1) แหล่งมรดกนั้นถูกขึ้นทะเบียนอยู่ในบัญชีมรดกโลก
- 2) แหล่งมรดกนั้นถูกคุกคามโดยปัญหาที่รุนแรง และมีอันตรายเฉพาะบางประการ
- 3) ต้องการได้รับการดำเนินการอนุรักษ์อย่างมีนัยสำคัญ
- 4) แหล่งมรดกโลกดังกล่าวจำเป็นต้องความช่วยเหลือภายใต้ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ซึ่งทางคณะกรรมการมรดกโลกได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพบางอย่างอาจมีข้อจำกัดที่ต้องพิจารณาให้บรรจุชื่อเป็นแหล่งมรดกโลกที่ตกอยู่ในสภาวะอันตราย และคณะกรรมการมรดกโลก คนใดคนหนึ่ง หรือสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก สามารถร้องขอให้มีความช่วยเหลือได้

ข้อกำหนดเพื่อบรรจุรายชื่อในบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย

แหล่งมรดกโลกที่จำแนกไว้ในมาตรา 1 และ 2 ของอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกนั้น สามารถขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตรายได้ โดยเมื่อคณะกรรมการมรดกโลก พิจารณาพบว่า เงื่อนไขสถานการณ์ของแหล่งนั้นเป็นไปตามข้อกำหนดอย่างน้อยข้อหนึ่ง จากข้อกำหนด 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. กรณีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม

อันตรายที่เกิดขึ้นแล้ว แหล่งมรดกนั้นประสบกับอันตรายที่เกิดขึ้นจริงหรือพิสูจน์ว่ากำลังจะมีอันตราย เช่น

- การเสื่อมสลายของวัสดุเกิดขึ้นอย่างรุนแรง
- การเสื่อมสลายของโครงสร้าง และ/หรือสิ่งประดับตกแต่งเกิดขึ้นอย่างรุนแรง
- การเสื่อมสลายของสถาปัตยกรรม หรือองค์ประกอบระดับเมืองเกิดขึ้นอย่างรุนแรง
- การเสื่อมสลายของชุมชนเมือง หรือชุมชนชนบท หรือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เกิดขึ้นอย่างรุนแรง
- ความเป็นของแท้ดั้งเดิมทางประวัติศาสตร์เกิดการสูญสลายไปอย่างมีนัยสำคัญ

¹³ ดูเพิ่มเติมใน “paragraph 177” อ้างใน UNESCO. Operational Guide-lines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. p.49.

- ความสำคัญทางวัฒนธรรมเกิดการสูญสลายอย่างมีนัยสำคัญ

ปัจจัยที่ทำให้แหล่งมรดกได้รับผลกระทบที่ส่งผลให้คุณลักษณะของแหล่งเสื่อมสภาพ เช่น

- การปรับเปลี่ยนสถานภาพทางกฎหมายที่คุ้มครองแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการลดระดับของการปกป้องคุ้มครอง
- ขาดนโยบายในการอนุรักษ์
- ได้รับผลกระทบจากโครงการวางแผนระดับภาค
- ได้รับผลกระทบจากการวางแผนเมือง
- เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ
- การคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภูมิลักษณะ หรือปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

2. กรณีแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ

แหล่งมรดกทางธรรมชาตินั้นกำลังประสบปัญหาจนมีความเสี่ยงอันตรายที่เกิดขึ้นแล้ว หรือพิสูจน์ว่ากำลังจะมีอันตราย เช่น

- การลดลงของประชากรของชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์หรือชนิดพันธุ์อื่นๆ ที่มีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลจนเข้าสู่ภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ซึ่งแหล่งมรดกนั้นได้ถูกกำหนดให้จัดตั้งขึ้นเพื่อการปกป้องรักษา ซึ่งผลกระทบดังกล่าวนี้ อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น โรคระบาด หรือปัจจัยที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การลักลอบล่า

- เกิดการเสื่อมสภาพอย่างรุนแรงของความงามตามธรรมชาติ หรือคุณค่าของทิวทัศน์อันเกิดขึ้นจากผลกระทบหลายอย่าง เช่น การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำที่ทำให้เกิดพื้นที่น้ำท่วมด้านเหนือเขื่อนเก็บน้ำ และส่งผลกระทบต่อพื้นที่ของแหล่งมรดกนั้น การพัฒนาอุตสาหกรรมและการเกษตร รวมถึงการขยายการจัดตั้งตึกราม และปุ๋ยเคมี ผลกระทบจากโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ การทำเหมืองแร่ มลพิษ การทำป่าไม้ การเก็บหาไม้เพื่อทำเชื้อเพลิง และอื่นๆ

- การบุกรุกของประชาชนเข้าไปในเขตพิทักษ์รักษา หรือพื้นที่ต้นน้ำซึ่งเป็นสิ่งคุกคามต่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของแหล่งมรดกดังกล่าวนี้

ความเสี่ยงอันตรายที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติกำลังอยู่ในสถานะที่เผชิญกับผลกระทบที่มีแนวโน้มว่าจะมีผลต่อการเสื่อมสภาพของแหล่ง เช่น

- การปรับเปลี่ยนสถานภาพทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองป้องกันพื้นที่นั้น
- การตั้งถิ่นฐาน หรือการพัฒนาโครงการต่างๆ ภายในพื้นที่แหล่งมรดกโลกซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบคุกคามต่อแหล่งมรดก

- แหล่งมรดกทางธรรมชาติที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ
- แผนการบริหารจัดการ หรือระบบการบริหารจัดการไม่มีหรือมีไม่เพียงพอ หรือไม่นำแผนดังกล่าวขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างสมบูรณ์

- การคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศ ภูมิลักษณะ หรือปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

สิ่งที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติม คือ การคุกคาม และ/หรือผลกระทบอันเป็นอันตรายต่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของแหล่ง ต้องเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้โดยการลงมือปฏิบัติของมนุษย์ในกรณีของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ต่างก็ก่อให้เกิดผลกระทบขึ้นและกลายเป็นการคุกคามที่เกิดขึ้นต่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมได้

ในขณะที่แหล่งมรดกทางธรรมชาตินั้น ปัจจัยคุกคามส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ มีน้อยมากที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางธรรมชาติ (เช่น โรคระบาดจากภายนอกพื้นที่) ที่คุกคามต่อความมั่นคงของแหล่งมรดกทางธรรมชาติ ในบางกรณี ปัจจัยที่คุกคามต่อความมั่นคงของแหล่งมรดกนั้นอาจแก้ไขได้โดยการบริหารจัดการ หรือการออกกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ เช่น การยกเลิกโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ที่ดำเนินการก่อสร้างในพื้นที่ หรือการพัฒนายกระดับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กับแหล่ง เป็นต้น

คณะกรรมการมรดกโลก อาจต้องคำนึงปัจจัยอื่นๆ เมื่อพิจารณาร่วมกันของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติในบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในสถานะอันตราย คือ

1) การตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกที่ดำเนินการโดยภาคีรัฐภายหลังจากการปรับความสมดุลระหว่างปัจจัยทั้งหมด ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการมรดกโลกจะเป็นการชี้ชัด ถ้าหากได้กำหนดมาก่อนที่แหล่งมรดกโลกได้รับการคุกคาม

2) ในกรณีที่ตรวจพบว่าแหล่งอยู่ในสถานะอันตราย ทั้งนี้ การเสื่อมสภาพทางกายภาพและทางวัฒนธรรมของแหล่งมรดกโลกนั้นต้องได้รับการพิจารณาตัดสินถึงลำดับความรุนแรงของผลกระทบและการวิเคราะห์ตามแต่ละกรณี

3) ในกรณีของความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อแหล่งมรดก ต้องพิจารณาประเด็นต่างๆ ดังนี้

- สิ่งคุกคามควรประเมินด้วยวิธีการประเมินแบบปกติ ในแนวทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในบริบทของแหล่งมรดกโลกดังกล่าว

- ในการประเมินภัยคุกคาม บ่อยครั้งที่ภัยคุกคามบางประการ เช่น การคุกคามจากการขัดแย้งที่ใช้อาวุธที่มีผลกระทบต่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติไม่อาจประเมินได้

- การคุกคามบางประการจากธรรมชาติอาจไม่เกิดขึ้นในทันทีทันใด แต่ทำการแก้ไขได้โดยการบริหารจัดการล่วงหน้าเช่นในประเด็นเรื่องประชากร

4) ลำดับสุดท้าย ในการประเมินนั้น คณะกรรมการมรดกโลก ต้องคำนึงถึงว่า มีสาเหตุที่ไม่อาจทราบได้ หรือไม่ได้คาดคิดถึงสาเหตุมาก่อน ซึ่งได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมหรือธรรมชาติ

ขั้นตอนการบรรจุชื่อแหล่งในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย

ในการพิจารณารายชื่อแหล่งมรดกโลกในบัญชีรายชื่อแหล่งที่อยู่ในภาวะอันตราย คณะกรรมการมรดกโลก จะต้องพิจารณาและลงความเห็นเท่าที่จะเป็นไปได้ภายใต้การปรึกษาร่วมกับรัฐภาคีสมาชิกที่เกี่ยวข้องต่อสถานการณ์การอนุรักษ์อันพึงประสงค์ เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับรัฐภาคีสมาชิกในการถอนรายชื่อแหล่งจากรายชื่อมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย โดยใช้โครงการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพเป็นเครื่องบ่งชี้

การพัฒนาโครงการเพื่อการแก้ไขให้แหล่งมรดกคงคุณค่าและได้รับการถดถอยออกจากบัญชีรายชื่อมรดกโลกในภาวะอันตราย ดังที่กล่าวมาแล้วในย่อหน้าที่ผ่านมานั้น คณะกรรมการมรดกโลก ต้องร้องขอให้สำนักเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก ดำเนินการประสานงานกับรัฐภาคีสมาชิกเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบันของแหล่งมรดกโลก ความเสี่ยงอันเกิดขึ้นต่อแหล่งมรดกโลก ตลอดจนเครื่องบ่งชี้ผลลัพธ์ที่มีความเป็นไปได้

คณะกรรมการมรดกโลก อาจตัดสินใจดำเนินการประเมินเชิงรุกจากองค์กรที่ปรึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปยังแหล่งเพื่อประเมินสภาพทางกายภาพ ปัจจัยที่คุกคาม และแจ้งวิธี

การบ่งชี้ที่จะใช้ในการชี้วัด ตลอดจนการส่งผู้สังเกตการณ์จากองค์ที่ปรึกษาหรือจากองค์กรอื่นๆ ลงภาคสนามเพื่อพิจารณาแหล่งมรดกโลกนั้น เพื่อดำเนินการประเมินสภาพปัจจุบัน และสิ่งคุกคาม พร้อมทั้งเสนอมาตรการที่รัฐภาคีสมาชิกควรดำเนินการ ทั้งนี้ รัฐภาคีสมาชิกอาจเชิญผู้ได้รับมอบหมายดังกล่าวให้คำปรึกษาและแนวทางปฏิบัติได้

ข้อมูลที่ได้มารวมกับข้อคิดเห็นตามความเหมาะสมของรัฐภาคีสมาชิกและองค์กรที่ปรึกษาหรือองค์กรอื่นๆ ต้องนำเสนอให้คณะกรรมการมรดกโลกพิจารณา โดยสำนักเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลก ทั้งนี้ รวบรวมข้อมูลและความเห็นจากรัฐภาคีสมาชิก องค์กรที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานอื่นๆ ดังกล่าวนั้นจะถูกเสนอต่อไปยังคณะกรรมการมรดกโลกผ่านเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลก

คณะกรรมการมรดกโลกจะดำเนินการพิจารณาตรวจสอบข้อมูล และมีมติเกี่ยวกับคำอธิบายของแหล่งมรดกโลกที่บรรจุในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตราย มติดังกล่าวต้องดำเนินการชี้ขาดโดยใช้เสียงข้างมาก 2 ใน 3 ของคณะกรรมการมรดกโลก ที่ปรากฏและออกเสียง จากนั้นคณะกรรมการมรดกโลก จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่รัฐภาคีสมาชิกพึงปฏิบัติ และจะส่งให้รัฐภาคีสมาชิกรับทราบและดำเนินการโดยเร่งด่วน

รัฐภาคีสมาชิกที่เกี่ยวข้องต้องแจ้งมติของคณะกรรมการมรดกโลก และข้อสังเกตของสาธารณะในการตัดสินใจอย่างเร่งด่วนต่อคณะกรรมการมรดกโลก ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 11.4 ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

สำนักเลขาธิการคณะกรรมการมรดกโลกดำเนินการปรับปรุงบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในสภาวะอันตรายให้มีข้อมูลใหม่และจัดพิมพ์เผยแพร่ รวมทั้งเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ (<http://whc.unesco.org/en/danger>)

คณะกรรมการมรดกโลกต้องบริหารจัดการทรัพยากรจากกองทุนมรดกโลกไปในประเด็นเฉพาะ ในสัดส่วนที่มีนัยสำคัญ อันเป็นการช่วยเหลือทางการเงินต่อแหล่งมรดกโลกที่อยู่ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกในภาวะอันตราย

การตรวจสอบสถานภาพการอนุรักษ์แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย

คณะกรรมการมรดกโลกต้องดำเนินการตรวจสอบสถานภาพการอนุรักษ์แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตรายเป็นประจำทุกปี รวมถึงวิธีการติดตามผล และข้อมูลจากการลงปฏิบัติการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ โดยพิจารณาตามความจำเป็นที่คณะกรรมการมรดกโลกเห็นว่าสมควร

พื้นฐานของการตรวจสอบทบทวนสถานภาพนั้น คณะกรรมการมรดกโลกต้องตัดสินใจภายใต้ความร่วมมือกับรัฐภาคีสมาชิกที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) มาตรการการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกที่ต้องการให้เพิ่มเติม
- 2) จะตัดรายชื่อของแหล่งมรดกโลกออกบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตรายก็ต่อเมื่อประเมินแล้วพบว่าแหล่งมรดกโลกดังกล่าวไม่อยู่ภายใต้ปัจจัยคุกคามต่อไป
- 3) การพิจารณาการตัดชื่อแหล่งมรดกโลกออกจากบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตรายและบัญชีมรดกโลก หากแหล่งมรดกโลกนั้นมีสถานการณ์ที่เสื่อมสภาพลงถึงระดับที่ได้สูญเสียคุณลักษณะจากที่กล่าวไว้ในคำอธิบายการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ซึ่งเป็นไปตามข้อบัญญัติในย่อหน้าที่ 192-198¹⁴ ในเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก

.....
¹⁴ UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Paris: UNESCO. 2017. p. 53.

วิธีการในการประเมินเพิกถอนแหล่งมรดกออกจากบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก

หลักเกณฑ์ในการเพิกถอนแหล่งออกจากบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกในกรณีต่อไปนี้

1) เมื่อแหล่งนั้นเสื่อมสภาพจนถึงขั้นสูญเสียคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล และคุณลักษณะอื่นๆ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาการขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก และ

2) เมื่อคุณค่าของแหล่งมรดกโลกได้รับการคุกคามจนสูญเสียไปจากคุณลักษณะที่ได้นำเสนอขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก โดยเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ เมื่อรัฐภาคีสมาชิกไม่ดำเนินการแก้ไขตามมาตรการและระยะเวลาที่คณะกรรมการมรดกโลกกำหนด

เมื่อแหล่งมรดกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกนั้นมีการเสื่อมสภาพอย่างรุนแรง และเมื่อรัฐภาคีสมาชิกไม่ดำเนินการแก้ไขตามแนวทาง และในระยะเวลาที่คณะกรรมการมรดกโลกกำหนด รัฐภาคีสมาชิกต้องแจ้งสถานการณ์ดังกล่าวต่อคณะกรรมการมรดกโลก

เมื่อสำนักเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลกได้รับรายงานผลจากแหล่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่เป็นรายงานผลของรัฐภาคีสมาชิกเองโดยตรง ต้องมีการตรวจสอบข้อเท็จจริง และแหล่งที่มาของข้อมูลโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยดำเนินการภายใต้การปรึกษากับรัฐภาคีสมาชิก

สำนักเลขานุการคณะกรรมการมรดกโลกต้องดำเนินการร้องขอให้องค์กรที่ปรึกษาซึ่งเกี่ยวข้องให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับต่อไป

คณะกรรมการมรดกโลกต้องพิจารณาข้อมูลและมีมติ ทั้งนี้ การลงมติใดแล้วต้องเป็นไปตามมติดังกล่าวนั้น ตามที่กำหนดในมาตรา 13(8) ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ทั้งนี้ มีมติโดยเสียงข้างมากสองในสามของคณะกรรมการที่เข้าร่วมประชุมและออกเสียง คณะกรรมการมรดกโลกต้องไม่ตัดสินเพิกถอนแหล่งมรดกโลกใดออกจนกว่าจะได้รับคำตอบจากข้อซักถามกับรัฐภาคีสมาชิกเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวนั้นก่อน

รัฐภาคีสมาชิกต้องได้รับแจ้งมติของคณะกรรมการมรดกโลก และต้องประกาศต่อประชาคมที่เกี่ยวข้องกับมติให้รับทราบโดยทันทีที่มีมติของคณะกรรมการมรดกโลก หากมติของคณะกรรมการมรดกโลกมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายชื่อแหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก จะต้องปรับปรุงเอกสารบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกและตีพิมพ์เผยแพร่

ปัญหาที่ส่งผลทำให้แหล่งมรดกโลกตกอยู่ในภาวะอันตราย

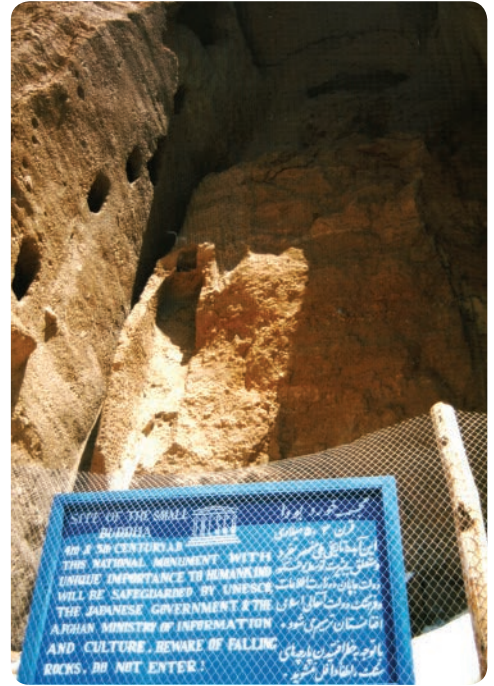
จากการศึกษาสถิติของปัญหาที่ส่งผลทำให้แหล่งมรดกตกอยู่ในสภาวะอันตราย พบว่ามีแหล่งมรดกโลกทั้งสิ้น 54 แหล่ง ที่ตกอยู่ภายใต้สภาวะอันตราย ที่ทำให้ “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” “ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity)” และ “ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity)” อยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการสูญสูญ หรือเปลี่ยนแปลงคุณค่าไปจากคำประกาศขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลก

ในที่นี้ จากการสำรวจแหล่งมรดกโลกในสภาวะอันตราย พบว่า เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม จำนวน 38 แห่ง คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 70.37 และแหล่งมรดกทางธรรมชาติ จำนวน 16 แห่งคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 29.63

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงปัญหาที่ส่งผลต่อการทำให้แหล่งมรดกโลกอยู่ในสภาวะอันตราย ซึ่งสามารถจำแนกมูลเหตุของปัญหาได้ดังนี้ คือ

- ปัญหาจากการบริหารจัดการ
- ปัญหาการจัดการที่ดิน และการพัฒนาที่อยู่อาศัย
- ปัญหาขาดกฎหมายการอนุรักษ์ ขาดการบังคับใช้กฎหมาย และการละเมิดกฎหมาย
- ปัญหาจากผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรม
- ปัญหาขาดการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหาจากการขาดแคลนงบประมาณ
- ปัญหาขาดแคลนบุคลากรในการอนุรักษ์ และพิทักษ์รักษาแหล่ง
- ปัญหาจากผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- ปัญหาจากการที่แหล่งขาดการวิจัยผลกระทบของกิจกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบ
- ปัญหาจากผลกระทบจากสงคราม
- ปัญหาการรุกรานจากพืชและสัตว์ต่างถิ่น
- ปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมมีจำนวนสาเหตุของปัญหาที่มากและมีความซับซ้อนเนื่องจากปฏิสัมพันธ์กับการพัฒนา และกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่แหล่งมรดกโลก ทว่าปัญหาดังกล่าวก็เป็นปัญหาที่อยู่ในวิสัยของการวางแผนปรับปรุงเพื่อก้าวข้ามไปได้หากมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทว่ากรณีแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาตินั้น แม้จะมีจำนวนหัวข้อของการคุกคามที่ทำให้ตกอยู่ในภาวะอันตรายที่มีจำนวนน้อยกว่าแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ ทว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมักเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และภูมิอากาศซึ่งเป็นปัญหาที่ใหญ่และซับซ้อนมากเกินกว่าการแก้ปัญหาด้วยการบริหารจัดการที่ใช้ระยะเวลาอันสั้น เช่น แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม

แหล่งมรดกโลกภูมิทัศน์วัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีแห่งหุบเขามิยาน (Cultural Landscape and Archaeological Remains of the Bamiyan Valley) ประเทศอัฟกานิสถาน ถูกขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกที่ตกอยู่ในภาวะอันตราย เนื่องจากภัยสงครามที่คุกคามจากการทำลายพระพุทธรูปขนาดใหญ่ การเสื่อมสลายอย่างรุนแรงของจิตรกรรมฝาผนัง การขโมย ขนย้ายและลักลอบขุดค้นที่ผิดกฎหมาย และเป็นพื้นที่ภายใต้ภาวะสงครามและการใช้อาวุธ ซึ่งยังมีวัดถูกระเบิดตกต่าง

ที่มา: <http://whc.unesco.org/en/list/208>

แหล่งมรดกโลกเมืองการค้าทางทะเลลิเวอร์พูล (Liverpool Maritime Mercantile City) สหราชอาณาจักร ถูกขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกที่ตกอยู่ในภาวะอันตราย เนื่องมาจากการสร้างสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่บริเวณเมืองเก่า ทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงทัศนียภาพของเส้นขอบฟ้า (Skyline) ซึ่งเป็นการลดทอนคุณค่าที่สำคัญของแหล่งมรดกโลกเมืองการค้าทางทะเลลิเวอร์พูล

ที่มา: <http://http://whc.unesco.org/en/soc/3519>

ตำแหน่งของแหล่งมรดกโลที่ตกอยู่ในสถานะอันตราย

แหล่งมรดกทางธรรมชาติ

29.62%

แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

70.37%

สหรัฐอเมริกา

สหราชอาณาจักร

บราซิล

ฮอนดูรัส

ปานามา

เปรู

ชิลี

เวเนซุเอลา

อียิปต์

โมร็อกโก

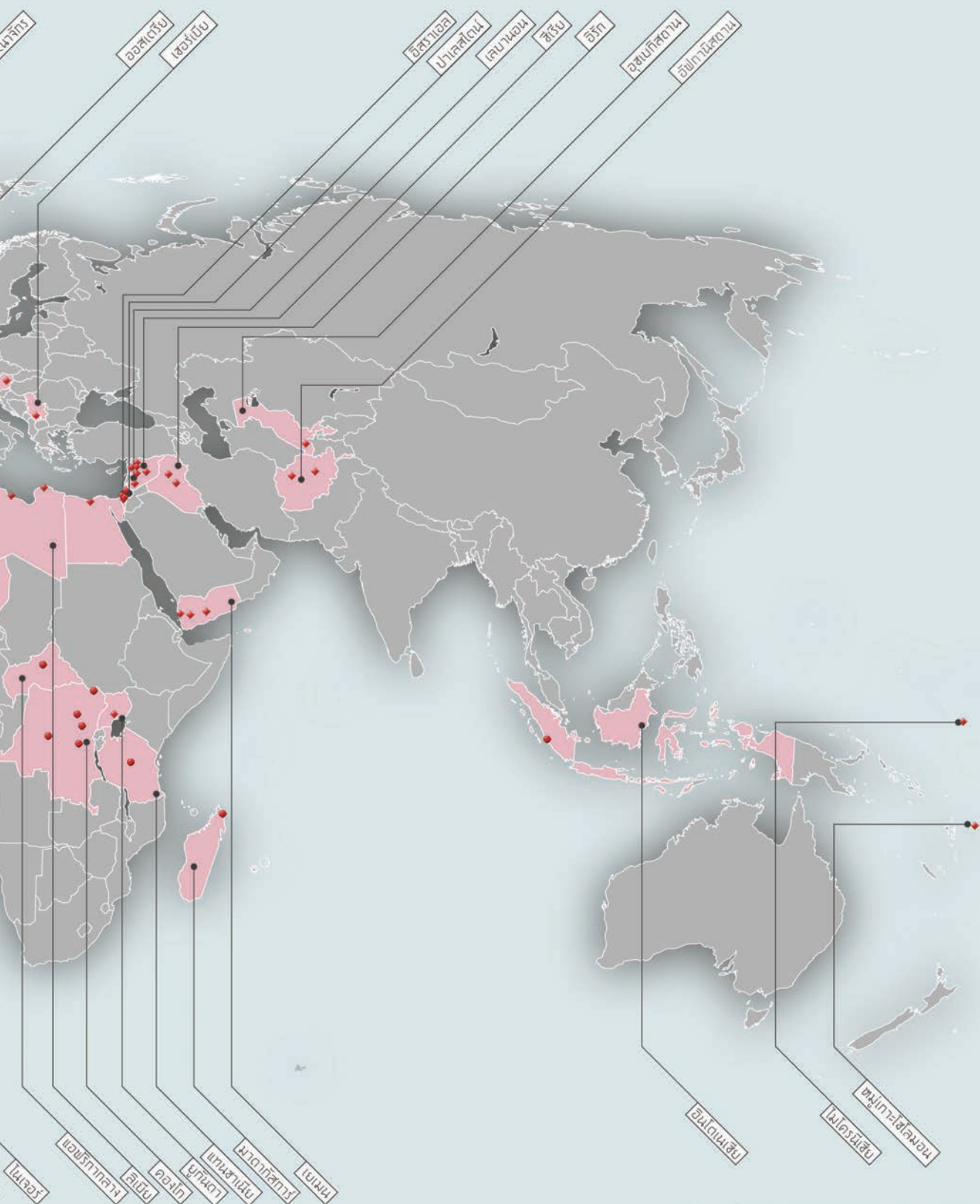
ตูนิเซีย

แอลจีเรีย

มาลี

ไนจีเรีย

List of wold Heritage in Danger

ข้อมูลอ้างอิง: UNESCO (มกราคม 2561)

การเพิกถอนรายชื่อแหล่งมรดกโลกออกจากบัญชีรายชื่อ

หลังจากที่คณะกรรมการมรดกโลกมีกลไกการบรรจุรายชื่อแหล่งมรดกโลกใน “บัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกในภาวะอันตราย (World Heritage in Danger)” เพื่อเตือนให้รัฐภาคีสมาชิก วางแผนดำเนินการ และปฏิบัติการเพื่อการกู้ภัย หรือปฏิบัติการเพื่อเร่งรัดให้มีการดำเนินการฟื้นฟูคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value), ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity) และความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity) ของแหล่งมรดกโลกให้มีคุณสมบัติตามที่ได้อนุญาตขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

มาตรการดังกล่าวได้ผลักดันให้รัฐภาคีสมาชิกต่างก็ดำเนินการวางแผนบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อฟื้นฟูคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งมรดกโลกที่กำลังถูกคุกคามให้ฟื้นคืน และมีการรายงานผลการดำเนินการต่อคณะกรรมการมรดกโลกตามกลไกที่วางไว้ ทว่าจากที่ผ่านมา มีแหล่งที่ไม่อาจสามารถรักษาคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล และคุณลักษณะอื่นๆ ตามที่ได้กล่าวไว้ใน การขอรับการพิจารณาขึ้นทะเบียนจำนวน 2 แหล่ง คือ

1) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโอริกซ์สายพันธุ์อาระเบีย (Arabian Oryx Sanctuary) ซึ่งเป็นพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มีระบบนิเวศที่เป็นเอกลักษณ์ มีชนิดพันธุ์พืชและสัตว์เฉพาะถิ่นที่ใกล้สูญพันธุ์ โดยเฉพาะโอริกซ์สายพันธุ์อาระเบียซึ่งเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ตามประกาศ “IUCN Red List” หรือ “Red Data List” ของ IUCN และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ครั้งที่ 18 เมื่อปีพ.ศ.2537 | ค.ศ.1994 สาเหตุที่แหล่งมรดกนี้ ถูกบรรจุเป็น “แหล่งมรดกโลกในภาวะอันตราย (World Heritage in Danger)” เนื่องจากภัยคุกคามต่อคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่เกิดจากนโยบายการบริหารจัดการของรัฐภาคีสมาชิกที่เป็นเจ้าของแหล่งได้ประกาศลดขนาดของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์ให้มีขนาดเล็กลง อันเป็นเหตุให้พื้นที่หากินและดำรงชีวิตของโอริกซ์สายพันธุ์อาระเบียซึ่งอยู่ในสภาวะใกล้สูญพันธุ์นั้นประสบปัญหาสายเลือดชิดกันเนื่องจากผสมพันธุ์กันในกลุ่มย่อย อันจะนำไปสู่การสูญพันธุ์ของโอริกซ์สายพันธุ์อาระเบียได้ในอนาคต

ด้วยเหตุดังกล่าว คณะกรรมการมรดกโลกจึงได้ลงมติเพิกถอนชื่อ “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโอริกซ์สายพันธุ์อาระเบีย (Arabian Oryx Sanctuary)” ออกจากบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ครั้งที่ 31 เมื่อปี พ.ศ.2550 | ค.ศ. 2007 นับเป็นแหล่งแรกที่ถูกเพิกถอนการเป็นแหล่งมรดกโลก

สัญลักษณ์ Red List ของ IUCN สำหรับสิ่งมีชีวิตที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

โอริกซ์สายพันธุ์อาระเบีย สิ่งมีชีวิตที่มีสถานะใกล้สูญพันธุ์

2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเดรสเดรนแห่งหุบเขาเอลเบอ Dresden Elbe Valley) ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก ในการประชุม คณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 28 เมื่อปีพ.ศ.2547 | ค.ศ. 2004 ตั้งอยู่ในประเทศเยอรมนี ด้วยความงดงามของภูมิทัศน์เมืองที่ตั้งอยู่สองฟากฝั่งของแม่น้ำเอลเบอความยาวกว่า 18 กิโลเมตร และองค์ประกอบของเมือง เช่น สถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรม ที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16-20

แต่ทว่าจากการประชุมสภาเมือง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2549 | ค.ศ.2006 ได้มีแผนการจะก่อสร้างสะพานขนาดสี่ช่องจราจร แห่งใหม่เพื่อข้ามแม่น้ำเอลเบอ โดยมีมติผ่านเสียง 39 ต่อ 29 ที่สนับสนุน ให้ดำเนินการสร้างสะพานดังกล่าว ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณค่าโดดเด่น อันเป็นสากล (Outstanding Universal Value) ความเป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity) และความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrity) ของแหล่ง

ทั้งนี้ คณะจากองค์กรที่ปรึกษาที่เข้าไปประเมินผลกระทบได้เสนอ ให้สร้างเป็นอุโมงค์เพื่อควบคุมมลพิษทางสายตา ทว่าเทศบาลเดรสเดรน ยังยืนยันการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำตามผลการลงมติ คณะกรรมการ มรดกโลกจึงลงมติในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ครั้งที่ 33 เมื่อในปีพ.ศ. 2552 | ค.ศ.2009 พิจารณาให้เพิกถอนชื่อออก จากการเป็นแหล่งมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเดรสเดรนแห่งหุบเขาเอลเบอ
ที่ถูกถอดถอนจากการเป็นแหล่งมรดกโลก
ที่มา: Google Map

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร
(Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns)
ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกในปีพ.ศ.2534 | ค.ศ.1991
โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้อที่ 1 และ 3

แหล่งมรดกโลก และ
แหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น
ของประเทศไทย

แหล่งมรดกโลกในประเทศไทย

จากธรรมนูญของ “องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization)” หรือที่รู้จักกันในนามว่า “องค์การยูเนสโก (UNESCO)” เป็นทบวงการชำนัญพิเศษขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) มีพันธกิจเพื่อสร้างสรรค์สันติภาพของโลก ด้วยการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันของมวลมนุษยชาติผ่านการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ และด้านวัฒนธรรม ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า “สงครามเกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์ ดังนั้นจึงต้องสร้างความหวงแหนสันติภาพให้เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ด้วย” โดยมีหน้าที่ คือ “เพื่อให้เกิดความเคารพในความยุติธรรม กฎหมาย สิทธิ และเสรีภาพที่มนุษย์พึงมีโดยไม่ถือเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา ตามกฎบัตรสหประชาชาติ” ซึ่งกลไกในการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเป็น “แหล่งมรดกโลก” จึงเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะผลักดันให้วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์การยูเนสโกดังกล่าวมาข้างต้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กอบกับสถานการณ์ปัจจุบันที่แหล่งมรดกทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมตกอยู่ในภาวะอันตรายจากการคุกคามด้วยสาเหตุนานัปการ จนมรดกทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอาจสิ้นสูญลงอย่างไม่อาจหวนคืน มูลเหตุดังกล่าวทำให้องค์การยูเนสโกได้สร้างกลไกผลักดันการประเมินและให้คุณค่าแหล่งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมให้มีสถานภาพเป็นแหล่งมรดกโลก เพื่อสร้างเสริมแรงจูงใจในการปกป้องคุ้มครองแหล่งมรดกทรงคุณค่าเหล่านั้นให้เป็นสมบัติของมวลมนุษยชาติสืบไป

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันมีแหล่งมรดกโลกทั้งสิ้น 5 แหล่ง จำแนกออกได้เป็น “แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม” จำนวน 3 แหล่ง และ “แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ” จำนวน 2 แหล่ง คือ

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม

- 1) เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns)
- 2) เมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (Historic City of Ayutthaya)
- 3) แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (Ban Chiang Archaeological Site)

แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ

- 1) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง (Thungyai-Huai Kha Khaeng Wildlife Sanctuaries)
- 2) พื้นที่กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ (Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้นมีลักษณะเป็นแหล่งโบราณคดีที่เป็น “ซากปรักหักพังที่ยุติบทบาทลงแล้ว (Relic Cultural Properties)” และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมศิลปากร ทว่ายังไม่มีแหล่งมรดกโลกประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของแหล่งที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งที่แหล่งมรดกหลายแห่งในประเทศไทยนั้น มีความโดดเด่นอย่างสูงยิ่ง หากแต่ถูกจัดให้สังกัด หรือดูแลภายใต้หน่วยงานราชการต่างกระทรวงกัน

ประเทศไทย THAILAND

มรดกโลกพื้นที่กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาไถ่ (2548)
Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex (2005)

มรดกโลกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง (2534)
Thungyai-Huai Kha Khaeng Wildlife Sanctuaries (1991)

มรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร (2534)
Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns (1991)

มรดกโลกนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (2534)
Historic City of Ayutthaya (1991)

มรดกโลกแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (2535)
Ban Chiang Archaeological Site (1992)

2 แหล่ง

3 แหล่ง

แหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง (Thungyai-Huai Kha Khaeng Wildlife Sanctuaries)

ปีที่ได้รับการขึ้นทะเบียน
คุณสมบัติตามเกณฑ์

พ.ศ.2534 | ค.ศ.1991
ข้อที่ 7, 9 และ 10

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง ครอบคลุมพื้นที่ 622,200 เฮกตาร์ ทอดตัวตามแนวชายแดนไทย-พม่า ทั้งนี้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้งยังคงรักษาสภาพของผืนป่าไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ปรากฏตัวอย่างและประเภทของป่าเกือบทุกประเภทในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์จำนวนมาก โดยพบสัตว์เสี่ยงสูญพันธุ์ 77% (โดยเฉพาะช้างและเสือ) มีชนิดของนกขนาดใหญ่มากถึง 50% และสัตว์ที่มีกระดูกสันหลังที่อาศัยแผ่นดินมีจำนวนถึง 33% ในภูมิภาคนี้

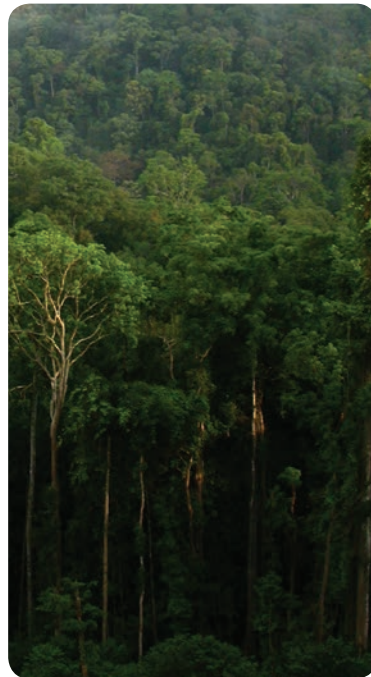
พื้นที่กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ๋ (Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex)

ปีที่ได้รับการขึ้นทะเบียน
คุณสมบัติตามเกณฑ์

พ.ศ.2548 | ค.ศ.2005
ข้อที่ 10

อุทยานแห่งชาติดงพญาเย็น-เขาใหญ๋ ครอบคลุมพื้นที่ 615,500 เฮกตาร์ ในเขตอนุรักษ์ 5 พื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ๋ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ๋ โดยมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์มากกว่า 800 ชนิด ได้แก่ สัตว์เสี่ยงสูญพันธุ์ 112 สายพันธุ์ สายพันธุ์นก 392 ชนิด และสายพันธุ์สัตว์เลื้อยคลาน 200 ชนิด นับเป็นแหล่งทางธรรมชาติที่มีความสำคัญในระดับสากล

พื้นที่กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ๋ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติที่สำคัญในระดับสากล เนื่องจากเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ที่มีความเสี่ยงในการสูญพันธุ์ 19 สายพันธุ์ สัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ 4 ชนิด และสัตว์อีก 1 ชนิดที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปจากโลก โดยมีระบบนิเวศป่าเขตร้อนซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยสำคัญที่สามารถช่วยให้สัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ดังกล่าวอยู่รอดได้ในระยะยาว

เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns)

ปีที่ได้รับการขึ้นทะเบียน
คุณสมบัติตามเกณฑ์

พ.ศ.2534 | ค.ศ.1991
ข้อที่ 1 และ 3

เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ครอบคลุมพื้นที่ 11,852 เฮกตาร์ ประกอบด้วยเมืองเก่าที่สำคัญ คือ เมืองสุโขทัย เมืองศรีสัชนาลัย และเมืองกำแพงเพชร มีเมืองสุโขทัยเป็นเมืองหลวงทางการบริหารและการเมืองของอาณาจักรแห่งแรกของอาณาจักรสยามในคริสต์ศตวรรษที่ 13-15 และเมืองศรีสัชนาลัยเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของอาณาจักร โดยมีวัดและศาสนสถานจำนวนมาก นอกจากนี้ เมืองศรีสัชนาลัยยังเป็นศูนย์กลางของการผลิตเซรามิคเพื่อการส่งออกที่สำคัญ ส่วนเมืองที่สามคือเมืองกำแพงเพชร ตั้งอยู่ในทิศใต้ของอาณาจักรมีความสำคัญทางการทหาร โดยเป็นปราการป้องกันการรุกรานของอาณาจักรทางทิศใต้ ซึ่งมีองค์ประกอบเมืองในการปกป้องการรุกราน และยังเป็นเมืองที่ช่วยขยายโครงข่ายทางการค้าของอาณาจักรอีกด้วย รวมไปถึงเมืองทั้งสามได้แบ่งปันสาธารณูปโภคร่วมกัน คือ ควบคุมทรัพยากรน้ำและเชื่อมโยงกันด้วยถนนหลักที่ชื่อว่า “ถนนพระร่วง”

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (Historic City of Ayutthaya)

ปีที่ได้รับการขึ้นทะเบียน
คุณสมบัติตามเกณฑ์

พ.ศ.2534 | ค.ศ.1991
ข้อที่ 3

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมพื้นที่ 289 เฮกตาร์ ถูกสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.1893 | ค.ศ.1350 โดยเป็นเมืองหลวงแห่งที่สองของอาณาจักรสยาม ซึ่งรุ่งเรืองขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-18 ด้วยความเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการทูตของเมือง ส่งผลให้ในช่วงเวลาดังกล่าวอยุธยาเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเมืองหนึ่งของโลก อยุธยาตั้งอยู่บนเกาะที่ล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำสามสายซึ่งเชื่อมเมืองเข้าสู่ทะเล โดยพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกเลือกใช้ในการตั้งเมืองเพราะอยู่เหนือน้ำของเขตของคลื่นทะเลหนุนจากอ่าวไทย จึงสามารถหลีกเลี่ยงการโจมตีเมืองด้วยเรือรบจากชาติอื่นได้ และช่วยป้องกันเมืองจากน้ำท่วมตามฤดูกาล

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง
(Ban Chiang Archaeological Site)

ปีที่ได้รับการขึ้นทะเบียน
คุณสมบัติตามเกณฑ์

พ.ศ.2535 | ค.ศ.1992
ข้อที่ 3

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ครอบคลุมพื้นที่ 30 เฮกตาร์ เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พบใต้เนินดินบริเวณพื้นที่เกษตรกรรมในตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี บริเวณสันปันน้ำของแม่น้ำโขง โดยบริเวณเนินดินที่พบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีขนาด 500 เมตร x 1,350 เมตร และมีความสูง 8 เมตร ถูกค้นพบครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1966 ซึ่งได้เริ่มขุดการขุดสำรวจ และส่วนที่เหลือโดยนักวิชาการชาวไทยและนานาชาติ ตั้งแต่ ค.ศ. 1966

การทำท่อนช่วงระยะเวลาของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงตามการศึกษาวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย ทั้งนี้ ได้ตรวจพิสูจน์ด้วยเทคนิคการกำหนดอายุจากคาร์บอนกัมมันตรังสี (radiometric dating) ทำให้ทราบช่วงอายุที่แท้จริงจากการวิจัย อยู่ที่ 1,495 ปีก่อนคริสตกาล รวมถึงการพบหลักฐานการทำเกษตรกรรมในยุคเริ่มแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากหลักฐานของการปลูกข้าวในที่ลุ่ม ประกอบเข้ากับเทคโนโลยีการเลี้ยงสัตว์ การผลิตเซรามิค และเทคโนโลยีการผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้จากสำริด

แหล่งมรดกโลกกับเกณฑ์คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล

ปีที่ขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลก	แหล่งมรดกในประเทศไทย	เกณฑ์คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล									
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
พ.ศ.2534	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง										
พ.ศ.2534	นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา										
พ.ศ.2534	เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร										
พ.ศ.2535	แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง										
พ.ศ.2548	พื้นที่กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ๋										

นอกจากแหล่งมรดกโลกทั้งทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมทั้ง 5 แหล่ง ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ในปัจจุบันมีแหล่งมรดกทั้งทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมอีก 6 แหล่งที่ถูกบรรจุอยู่ใน “บัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)” ของศูนย์มรดกโลก ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดทำแผนการบริหารจัดการ และเตรียมนำเสนอเพื่อรอรับการพิจารณา และประกาศขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในโอกาสต่อไป คือ

1) เส้นทางเชื่อมต่อทางวัฒนธรรม ปราสาทหินพิมายกับศาสนสถานที่เกี่ยวข้อง ปราสาทหินพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ (Phimai, its Cultural Route and the Associated Temples of Phanomroong and Muangtam) ขึ้นทะเบียนบัญชีเบื้องต้นปี พ.ศ.2547 | ค.ศ.2004

2) อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี (Phuphrabat Historical Park) ขึ้นทะเบียนบัญชีเบื้องต้นปี พ.ศ.2547 | ค.ศ.2004

3) พื้นที่กลุ่มป่าแก่งกระจาน (Kaeng Krachan Forest Complex) ขึ้นทะเบียนบัญชีเบื้องต้นปี พ.ศ. 2554 | ค.ศ.2011

4) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดพระบรมธาตุ) จังหวัดนครศรีธรรมราช (Wat Phra Mahathat Woramahawihan, Nakhon Si Thammarat) ขึ้นทะเบียนบัญชีเบื้องต้นปี พ.ศ.2555 | ค.ศ.2012

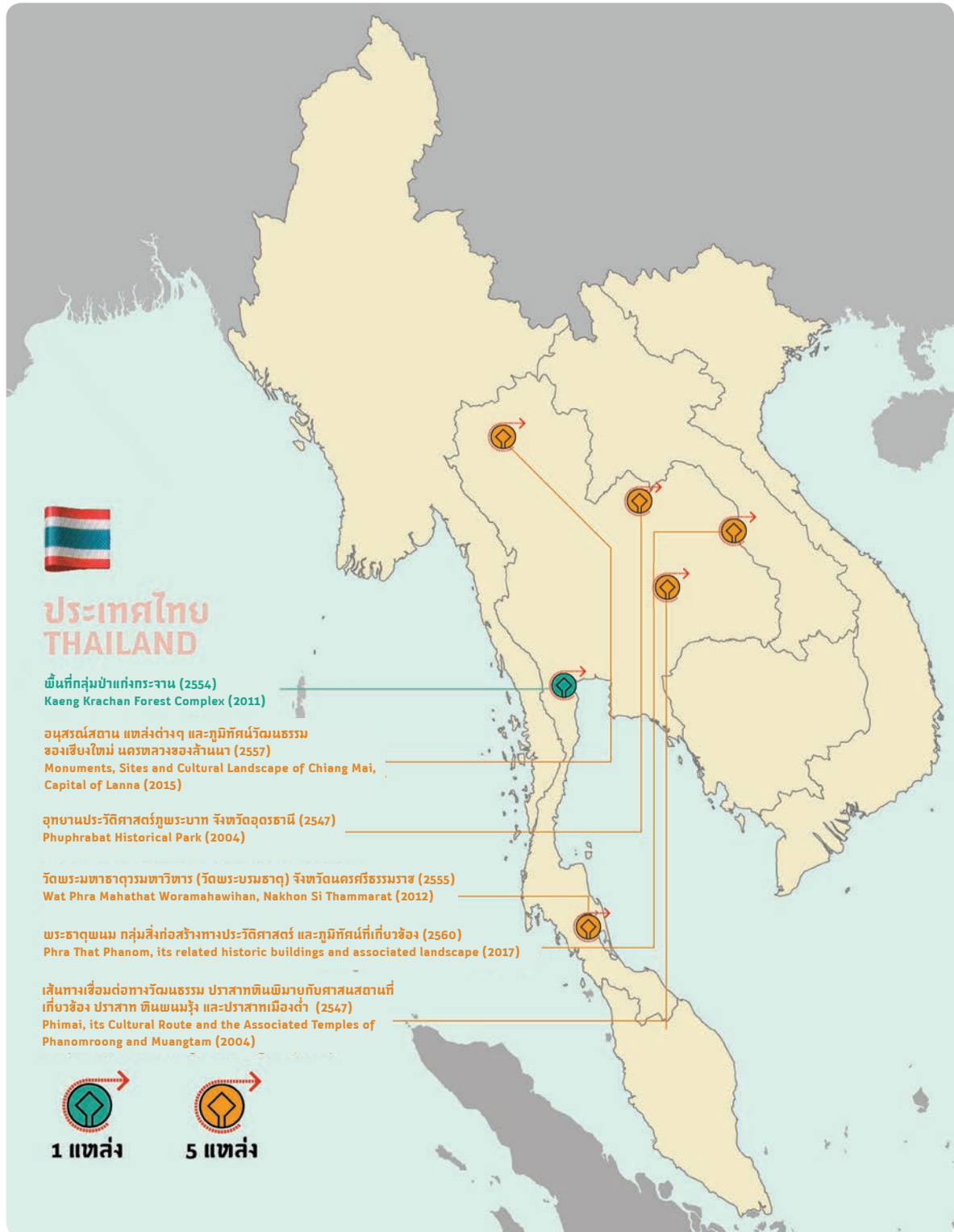
5) อนุสรณ์สถาน แหล่งต่างๆ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเชียงใหม่ นครหลวงของล้านนา (Monuments, Sites and Cultural Landscape of Chiang Mai, Capital of Lanna) ขึ้นทะเบียนบัญชีเบื้องต้นปี พ.ศ. 2558 | ค.ศ.2015

6) พระธาตุพนม กลุ่มสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ และภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้อง (Phra That Phanom, its related historic buildings and associated landscape) ขึ้นทะเบียนบัญชีเบื้องต้นปีพ.ศ.2560 | ค.ศ.2017

แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)กับเกณฑ์คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล

ปีที่ขึ้นทะเบียน	แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นในประเทศไทย	เกณฑ์คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล									
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
พ.ศ.2547	เส้นทางเชื่อมต่อทางวัฒนธรรม ปราสาทหินพิมายกับศาสนสถานที่เกี่ยวข้อง ปราสาทหินพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ										
พ.ศ.2547	อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท จังหวัดอุดรธานี										
พ.ศ.2554	พื้นที่กลุ่มป่าแก่งกระจาน										
พ.ศ.2555	วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดพระบรมธาตุ) จังหวัดนครศรีธรรมราช										
พ.ศ.2558	อนุสรณ์สถาน แหล่งต่างๆ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเชียงใหม่ นครหลวงของล้านนา										
พ.ศ.2560	พระธาตุพนม กลุ่มสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ และภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้อง										

แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ของศูนย์มรดกโลก

รายชื่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของประเทศไทย

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก เห็นชอบให้บรรจุแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติ ไว้ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของประเทศไทย เพื่อเตรียมการนำเสนอเพื่อขึ้นบัญชีรายชื่อเบื้องต้นแหล่งมรดกโลก (Tentative List) ของศูนย์มรดกโลก และขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกต่อไป ดังนี้

แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

- 1) สถาปัตยกรรมสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (รวมวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม)
- 2) ภูมิทัศน์แห่งแม่น้ำเจ้าพระยา
- 3) เส้นทางรถไฟสายมรณะ จังหวัดกาญจนบุรี
- 4) อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 5) วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร และเสาชิงช้า
- 6) วัดราชนัคดารามวรวิหาร และพื้นที่ต่อเนื่อง
- 7) แหล่งโบราณคดี และแหล่งวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน
- 8) เส้นทางวัฒนธรรมไชยา นครศรีธรรมราช สทิงพระ ยะรัง ไทรบุรี (รัฐเกอดะฮ์ สหพันธรัฐมาเลเซีย)
- 9) แหล่งโบราณคดีเมืองเก่าเชียงแสน และสุวรรณโคฒคำ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)
- 10) พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

แหล่งมรดกทางธรรมชาติ

- 1) พื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่งทะเลอันดามัน ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติลำน้ำกระบุรี หมู่เกาะระนอง แหลมสน หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะระ-เกาะพระทอง เขาหลัก-ลาร์ู๋ เขาลำปี-หาดท้ายเหมืองสิรินาด (เฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเล และพื้นที่ทะเล) อ่าวพังงา ธารโบกขรณี หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี (เฉพาะพื้นที่ทะเล ชายหาดบริเวณสุสานหอยแหลมโพธิ์ หมู่เกาะปอดะ เกาะพีพี และเกาะบิดะ) หมู่เกาะลันตา หาดเจ้าไหม (ยกเว้นพื้นที่ป่าบก) หมู่เกาะเภตรา (ยกเว้นพื้นที่ทะเลระหว่างเกาะเขาใหญ่และเกาะลิตี) ทะเลบัน ตะรุเตา (ยกเว้นเกาะหลีเป๊ะ และพื้นที่รอบเกาะ 500 เมตร) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง (เฉพาะพื้นที่ทะเล)
- 2) พื้นที่กลุ่มป่าเทือกเขาเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียวและพื้นที่ต่อเนื่อง

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช
(Wat Phra Mahathat Woramahawihan, Nakhon Si Thammarat)
ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative list)
ในปี พ.ศ.2555 | ค.ศ.2012 เสนอด้วยเกณฑ์ข้อที่ 1, 2 และ 5

บรรณานุกรมประกอบการเรียบเรียง

เอกสารภาษาต่างประเทศ

- Anthony M. Tung. **Preserving the World's Great Cities: The Destruction and Renewal of the Historic Metropolis.** New York: Three Rivers Press. 2001.
- **Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention 1954.** Hague: UNESCO. 1954.
- **ICOMOS.XI'AN Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structure, Sites and Areas.** Adopted in Xi'an, China, by the 15th General Assembly of ICOMOS on 21 October 2005.
- **UNESCO. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention.** Paris: UNESCO. 2017.
- **UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage.** Paris: UNESCO, 1972.

เอกสารภาษาไทย

- เกรียงไกร เกิดศิริ. **ล้านนากับการเป็นมรดกโลก.** กรุงเทพฯ: อูษาคเนย์. 2553.
- เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ. **สังวาลย์มรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป: การศึกษาโลจิสติกส์การท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการเชื่อมโยงโดยให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2560.
- เกรียงไกร เกิดศิริ และคณะ. **การศึกษาวិเคราะห์คุณค่า ศักยภาพ และแนวทางการเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อขอรับการพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมเพิ่มเติม.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2560.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. **“บทความแปลข้อแนะนำเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์” ใน วารสารหน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม, ฉบับที่ 30 ปี 2559. หน้า D-29 – D-36.**
- เกรียงไกร เกิดศิริ, อิศรชัย บุณะอรจรณ์ และกุลพัชร เสนิงศ์ ณ อยุธยา. **“การวิเคราะห์สภาพการณ์แหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นในราชอาณาจักรไทย: ศักยภาพและข้อจำกัดบนเส้นทางสู่การเป็นแหล่งมรดกโลก” ใน วารสารหน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม, ฉบับที่ 30 ปี 2559. หน้า G-63–G-75.**
- เกรียงไกร เกิดศิริ และนันทวรรณ ม่วงใหญ่. **“การกำหนดคุณค่าตามเกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป(กลุ่ม CLMV): การสังเคราะห์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับราชอาณาจักรไทย” ใน วารสารหน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม, ฉบับที่ 30 ปี 2559. หน้า G43–G-60.**
- เกรียงไกร เกิดศิริ, นันทวรรณ ม่วงใหญ่ และสุพจน์ จิตสุทธิญาณ. **“ศักยภาพ แนวทางการจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรมในภาคเหนือเพื่อเสนอขอรับการจารึกชื่อเป็นแหล่งมรดกโลก” ใน วารสารหน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม, ฉบับที่ 26 ปีการศึกษา 2554. หน้า 169-199.**
- กรมศิลปากร. 2538, **แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกโลกทางวัฒนธรรมของโลก,** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2535.
- สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์คุ้มครองแหล่งมรดกโลก เล่มที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก.** กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556.

สำนักงานนโยบายและ
แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

